

Justitiekanslerns i statsrådet berättelse för år 2024

B 5/2025 rd

Justitiekanslerns i statsrådet berättelse för år 2024

Justitiekanslersämbetet
PB 20, 00023 STATSRÅDET
justitiekanslern.fi

ISSN 0356-3219

Ombrytning: Mainostoimisto Visuviestintä Oy, Taina Ståhl
Tryckeri: PunaMusta Oy

Helsingfors 2025

Till riksdagen och statsrådet

I enlighet med 108 § 3 mom. i grundlagen ger jag riksdagen och statsrådet en berättelse om justitiekanslerns ämbetsåtgärder och iakttagelser om hur lagstiftningen har följts år 2024.

Det förnyelsearbete som inleddes i samband med utarbetandet av justitiekanslerns berättelse för år 2023 har fortgått i samband med utarbetandet av den aktuella berättelsen. Målet med detta arbete är att åstadkomma en berättelse som är aktuellare, koncisare och åskådligare än förut och som tillgodoser riksdagens och statsrådets samt andra aktörers informationsbehov.

Inom ramen för justitiekanslerns laglighetskontroll inriktades verksamheten fortsättningsvis i allt högre grad än förut mot den strukturella laglighetskontrollen. En väsentlig del av detta arbete utgörs av den laglighetskontroll som riktar sig mot lagberedningen, där man framför allt granskar att grundlagen och de internationella förpliktelserna om de mänskliga rättigheterna iakttas, att rätten till inflytande tillgodoses, att lagstiftningen är konsekvent och att EU-rätten iakttas korrekt. Under året inleddes betydligt fler ärenden på eget initiativ än år 2023, vilket likaså vittnar om att den strukturella laglighetskontrollen har effektiverats.

I samband med statsrådsövervakningen ökade ärendemängderna i synnerhet när det gällde granskningen av författningar, då regeringsprogrammet i större omfattning började verkställas i lagstiftningsarbetet under valperiodens andra år. Gränssäkerheten vid vårt lands östra gräns och de försämrade utsikterna för statsfinansernas del belastade fortfarande justitiekanslerns övervakningsarbete. Antalet klagomål som togs till närmare prövning inom ramen för laglighetskontrollen ökade från året innan, liksom antalet klagomål som föranledde utredningsåtgärder. Andelen påföljdsavgöranden av samtliga avgöranden i klagomålsärenden som krävde utredningsåtgärder minskade en aning.

Arbetsituationen vid justitiekanslersämbetet var i slutet av år 2024 betydligt bättre än året innan, trots de ökade ärendemängderna. Man avgjorde fler klagomål än vad som anhängiggjordes, och man lyckades förkorta klagomålens behandlingstider.

År 2024 var juris doktor Tuomas Pöysti justitiekansler, och juris doktor, vicehäradshövding Mikko Puumalainen var biträdande justitiekansler. Referendarierådet, juris licentiat och vicehäradshövding Petri Martikainen har i egenskap av avdelningschef förordnats till ställföreträdare för biträdande justitiekanslern, och var under år 2024 verksam i denna uppgift i 118 dagar.

Helsingfors, den 18 februari 2025

Justitiekansler **Tuomas Pöysti**

Kanslichef **Tuula Majuri**

Innehåll

Till riksdagen och statsrådet	3
1 Inledningsanföranden	9
Justitiekansler Tuomas Pöysti	
Digitaliseringsvänlig lagstiftning tryggar rättigheter och ökar produktiviteten	10
Digitaliseringsvänlig lagstiftning tryggar det föregripande rättsskyddet och god förvaltning	13
Registercentreringen och separationen mellan lagberedningen och datasystemarbetet utgör två aktuella systemrisker i den finländska digitala förvaltningen	18
Avslutningsvis	21
Biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen	
Varför är det viktigt att stärka laglighetskontrollens självständighet och ställning?	22
Diskussionen om övervakningen av att grundlagen följs	22
De högsta laglighetsövervakarnas oberoende ställning i grundlagen	24
Den högsta laglighetsövervakarens rapporteringsskyldighet	27
De högsta laglighetsövervakarnas tjänstemannarättsliga ställning	30
Ljus på de blinda fläckarna	32
2 Allmän översikt över verksamhetsåret	35
Väsentliga frågor inom justitiekanslerns laglighetskontroll	36
Den centraliserade rapporteringskanalen för visselblåsare	38
Justitiekanslerns förnyade berättelse	38
Arbetsituationen	39
Internationellt samarbete	40

3	Övervakningen av republikens presidents och statsrådets ämbetsåtgärder	43
	I KORTHET Övervakningen av beslutsfattande	44
	Avgöranden	46
	I KORTHET Laglighetskontrollen rörande lagberedningen	58
	Utlåtande om lagförslaget	59
	ARTIKEL När finns det anledning att i en regeringsproposition begära ett utlåtande av grundlagsutskottet och hur övervakar justitiekanslern detta?	61
	I KORTHET Justitiekanslerns roll vid statsrådssammanträden och presidentföredragningar	68
	ARTIKEL Tillsynen över digitaliseringen tryggar de grundläggande fri- och rättigheterna samt en smidig vardag	71
4	Övervakning av rättsskipningen	79
	I KORTHET Övervakning av domstolarna och åklagarna	80
	Avgöranden	84
	Fel som konstaterats vid granskningen av tingsrätternas straffdomar	91
	ARTIKEL Domstolspraktik	96
	I KORTHET Övervakning av advokater, offentliga rättsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd	100
5	Laglighetskontrollen av myndigheter och andra som sköter offentliga uppgifter	105
	I KORTHET Övervakningen av myndigheternas verksamhet	106
	Avgöranden	110
	ARTIKEL Övervakningen av social- och hälsovården inom välfärdsområdena	126
6	Visselblåsarskyddet	131
	I KORTHET Visselblåsarskyddet	132
	Justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal och dess funktion	134

7 Bilagor	137
Bilaga 1. Publicerade laglighetskontrollavgöranden rörande olika förvaltningsområden	138
Bilaga 2. Utlåtanden	149
Bilaga 3. Laglighetskontrollbesök	155
Bilaga 4. Statistik	156
Bilaga 5. Justitiekanslersämbetets organisation	171

Som bäst leder digitaliseringen
av den offentliga förvaltningen till
att vardagen och skötseln av ärenden
löper smidigt och till att det sker
färre fel i beslutsfattandet.

1 Inledningsanföranden

■ Justitiekansler Tuomas Pöysti

Digitaliseringsvänlig lagstiftning tryggar rättigheter och ökar produktiviteten

Vi lever, arbetar, bedriver handel, utövar hobbyer och leker nuförtiden hela tiden i samspel med allt intelligentare datasystem och datanätverk. Vår kunskap och våra färdigheter kombineras med omfattande behandling av data som sker med hjälp av artificiell intelligens och andra databehandlingsmetoder. Detta ger oss mycket glädje, men också bekymmer. I rättsligt avseende finns det dessutom skäl att bedöma huruvida de nya teknologierna fördummar oss, eller om den nytta som de ger kommer hela samhället och olika företag och individer till godo, samt enligt vilka spelregler fördelarna och nackdelarna fördelas.¹

1 I USA har 41 delstater väckt talan mot Meta-bolaget bland annat på grund av att bolaget påstås ha vilselett allmänheten och låtit bli att uppges vilka skadliga konsekvenser användningen av deras sociala medier har för ungas psykiska och fysiska välmående på grund av att de är beroendeframkallande. Bolaget påstås även ha inkluderat vilseledande och manipulerande egenskaper i dem. Se Case 4:23-cv-05448. Talan finns tillgänglig här: <https://ag.ny.gov/sites/default/files/court-filings/meta-multistate-complaint.pdf>. Det finns även allt mer forskningslitteratur som påtalar de skadliga konsekvenserna av sociala medier och visar att omfattande användning av sociala medier indikerar problem, se exempelvis Kosola, S. (2022). Lapset, nuoret ja älypuhelimet – tukea 2020-luvun vanhemmille. Läkartidskriften Duodecim, <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01305#s7#s7> och de källor som nämns där, samt den undersökning som utförts på grundval av svenskt material, Beeres, D. T., Andersson, F., Vossen, H. G. M., & Galanti, M. R. (2021). Social Media and Mental Health Among Early Adolescents in Sweden: A Longitudinal Study With 2-Year Follow-Up (KUPOL Study). *Journal of Adolescent Health*, 68(5), 953–960. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.07.042>. Denna tematik är central i den statsförfattningsrättsliga bedömningen och ändamålsenlighetsbedömningen i regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning, RP 212/2024 rd, https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Sidor/RP_212+2024.aspx. Den nämnda lagen skulle begränsa användningen av mobila enheter på lektioner och etablera tydliga rättsliga grunder för uppställandet av spelregler inom detta område. En annan viktig dimension utgörs av den digitala teknologins effekter för produktiviteten och för olika förnyelser, samt hur dessa effekter fördelar sig mellan olika företag och nationalekonomier.

Som bäst leder digitaliseringen av den offentliga förvaltningen till att vardagen och skötseln av ärenden löper smidigt och till att det sker färre fel i beslutsfattandet.² Men har vi möjlighet att ens i rimlig utsträckning förstå i vilken riktning de program som bygger på stordata och artificiell intelligens styr oss? Förstår vi hur de helt eller delvis automatiserade beslut som berör oss fattas? Eller följer vi bara impulser precis som då vi orienterar efter en navigator, utan att närmare bekanta oss med vår omgivning? Har vi möjlighet att korrigera eventuella och till och med sannolika systemfel och felaktiga uppgifter? Här aktualiseras frågor om makt, välstånd och rättigheter samt om god förvaltning, liksom om marknadernas effektiva funktion i en digital miljö.

Under Europaparlamentets och kommissionens förra mandatperiod utarbetade unionen principiellt betydelsefull reglering rörande digitalisering och digital teknologi, men en av de viktigaste författningarna, unionens allmänna dataskyddsförordning (EU) 2016/679, utarbetades redan år 2016. De flesta unionsförordningar kräver kompletterande lagstiftning av medlemsstaterna trots att de är direkt tillämpliga. Unionens direktiv bör å sin sida alltid genomföras nationellt. Här möter man besvärliga dilemman i anslutning till den rättsliga samordningen av olika grundläggande fri- och rättigheter samt viktiga värderingar och principer. Det senaste exemplet på ett sådant fall utgörs av genomförandet av unionens dataakt (EU) 2023/2854.³ Förhandsgranskningen av författningarna, som hör till den övervakning av utövningen av regeringsmakt som enligt första meningen i grundlagens 108 § samt 111 § 2 mom. och 112 § i grundlagen ankommer på justitiekanslern i statsrådet, har därmed i stor utsträckning berört frågor rörande reglering av digitaliseringen. Detsamma gäller även i fråga om den övriga laglighetskontrollen av lagberedningen. Det ankommer på den högsta laglighetsövervakaren att

-
- 2 Inom justitiekanslerns laglighetskontroll uppdagades detta i samband med beredningen av justitiekanslerns avgörande gällande det automatiserade beslutsfattandet hos Folkpensionsanstalten. I avgöranden som innefattar kalkylering fattades i högre grad felfria beslut med hjälp av automation än då ärendena behandlades av tjänstemän, justitiekanslerns beslut OKV/131/70/2020, <https://oikeuskansleri.fi/-/kelan-automaattinen-paatoksenteko>.
 - 3 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/2854 av den 13 december 2023 om harmoniserade regler för skäligen åtkomst till och användning av data och om ändring av förordning (EU) 2017/2394 och direktiv (EU) 2020/1828 (dataförordningen), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX:32023R2854> och justitiekanslerns utlåtande om dess genomförande i Finland, som gavs i samband med förhandsgranskningen av författningarna, OKV/3082/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/eu-n-datasaadoksen-toimeenpano>.

dra försorg om de rättsliga villkoren för utvecklandet och utnyttjandet av digitaliseringen och automationen samt att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, god förvaltning, rättsskyddet samt respekten för människovärdet och dess okränkbarhet tillgodoses i detta sammanhang.

I lagen om fördelningen av uppgifter mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman (330/2022) har justitiekanslern anförtrots den högsta laglighetsövervakarens uppgifter i frågor som berör de allmänna grunderna för och utvecklandet av automationen inom förvaltningen. Det hör även i större omfattning till tyngdpunkterna inom justitiekanslerns laglighetskontroll att trygga ett balanserat tillgodoseende av de grundläggande fri- och rättigheterna och i synnerhet rättsskyddet och god förvaltning, samt att trygga tillgången till olika rättigheter. Vid justitiekanslersämbetet finns en digigrupp, som har berett och planerat justitiekanslerns laglighetskontroll som berör digitalisering i samband med förhandsgranskningen av författningar, i samband med den övriga statsrådsövervakningen, vid behandlingen av klagomål och i samband med undersökningen av ärenden på eget initiativ, så att man genom att kombinera olika infallsvinklar och metoder som hör till laglighetskontrollen ser till att den blir så verkningfull som möjligt. I digigruppen har man genomfört det program för laglighetskontroll som i huvudsak grundar sig på justitiekanslerns egna initiativ, där man har bedömt det automatiserade beslutsfattandet inom skatteförvaltningen⁴ och hos Folkpensionsanstalten,⁵ fördjupat sig i vissa problempunkter i den registerbaserade offentliga förvaltningen, såsom överbelastningen av Soteri-registret⁶ och bostadsdatasystemet⁷ samt granskat automationen och digitaliseringen inom rättsvården.

4 Justitiekanslerns beslut OKV/656/70/2024 gällande det automatiserade beslutsfattandet vid beskattningen, <https://oikeuskansleri.fi/-/automaattinen-paatoksenteko-verotuksessa>. För att upprätthålla förtroendet för myndigheternas beslutsfattande och erhålla en god referenspunkt beträffande genomförandet av det automatiserade beslutsfattandet, har man på justitiekanslerns eget initiativ undersökt och bedömt hur den nya reglering i vårt land som möjliggör automatiserat beslutsfattande tillämpas inom skatteförvaltningen och hur den har implementerats i reglerna rörande beslutsfattandet, datasystemen och de processer som hänför sig till beslutsfattandet.

5 Justitiekanslerns initiativ OKV/2213/70/2024.

6 Justitiekanslerns beslut OKV/2075/70/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/soteri-rekisterin-ruuhkautuminen-johtui-osittain-puutteellisesta-lainvalmistelusta> och justitiekanslerns utlåtande i samband med laglighetskontrollen OKV/2370/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/sosiaali-ja-terveydenhuollon-valvonnasta-annetun-lain-muuttamisesta>.

7 Justitiekanslerns beslut OKV/2041/70/2024 angående överbelastningen av bostadsdatasystemet, <https://oikeuskansleri.fi/-/huoneistotietojarjestelman-ruuhkautuminen>.

Digitaliseringsvänlig lagstiftning tryggar det föregripande rättsskyddet och god förvaltning

När det gäller tillgången till olika rättigheter och balansen mellan dem är det effektivast och samtidigt bäst också med tanke på stävjandet av kostnaderna att rättigheterna tryggas redan på förhand. I ett digitalt samhälle och i digital offentlig förvaltning innebär detta att tillgodoseendet av olika rättigheter planeras och programmeras samt implementeras också i datasystemen och i datastrukturerna. Det hör till de vedertagna men ständigt aktuella insikterna i det nordiska rättsliga tänkesättet om digitalisering att utvecklandet av datasystemen och algoritmerna samt dataprocesserna och de verksamhetsprocesser som bygger på datateknik ses som tätt sammanbundna med den verksamhet som parallellt med lagberedningsprocessen driver lagstiftarens arbete vidare. Denna infallsvinkel och begreppet automationsvänlig lagstiftning förekom i den norska rättslitteraturen redan på 1970-talet.⁸ Den erfarenhet som justitiekanslern fått av övervakningen av den digitala förvaltningen under verksamhetsåret 2024 stöder uppfattningen om att systemplaneringen utgör en fortsättning på lagstiftarens arbete samt är av stor betydelse för lagars verkställighet.

Implementeringen av en lag med hjälp av datasystem förutsätter flera val vid planeringen och genomförandet av datasystemet. I samband med dessa val kan det hända att det görs bristfälliga bedömningar eller inträffar fel som hindrar tillgång till deras rättigheter. I samband med digitaliseringen multipliceras felen sedan effektivt, och det är dyrt att korrigera ett felplanerat datasystem. Alla möjligheter som lagstiftningen erbjuder kan inte alltid på ett

Implementeringen av en lag med hjälp av datasystem förutsätter flera val vid planeringen och genomförandet av datasystemet. I samband med dessa val kan det hända att det görs bristfälliga bedömningar eller inträffar fel som hindrar individernas tillgång till deras rättigheter.

⁸ Som exempel kan man hänvisa till Bing, J. (1977). Automatiseringsvennlig lovgivning, Tidsskrift for rettsvitenskap, s. 195–227.

lönsamt sätt inkluderas i datasystemen, och därför ställs man inför val.⁹ Det är därmed ofta fråga om hur omsorgsfull rättslig prövning dessa val bygger på. När det gäller arbetsfördelningen mellan domstolarna och de högsta laglighetsövervakarna, där domstolskontrollen alltid är primär, är hanteringen av dylika systemproblem något som på ett naturligt sätt lämpar sig för de högsta laglighetsövervakarna. På grundval av de iakttagelser som justitiekanslern och biträdande justitiekanslern gjort inom ramen för laglighetskontrollen har det orsakats problem också i Finland då sådana normer av principiell karaktär som innefattar prövning har implementerats i datasystemen. Ett konkret exempel på ett sådant fall utgörs av frågan om vårdnadshavarnas tillgång till patientuppgifter rörande minderåriga i patientdatasystemet, vilket biträdande justitiekanslern meddelat flera beslut om. Svårigheterna med att finna en lämplig teknisk lösning utgör inte en godtagbar grund för att datasystemet fortfarande innefattar en åldersgräns som inte grundar sig på lag. I det patientdatasystem som bedömts vid laglighetskontrollen och i de verksamhetsprocesser som utnyttjar det har det inte heller genomförts något klart och enkelt förfarande för klienten genom vilket prövningen av hur patientuppgifterna om en minderårig synliggörs för barnets vårdnadshavare kan genomföras vid varje enskild patienthändelse. En sådan möjlighet bör dock finnas för att trygga självbestämmanderätten.¹⁰

De nordiska justitieombudsmannainstitutionerna har bedrivit samarbete när det gäller hur man redan på förhand skulle kunna övervaka det automatiserade beslutsfattandet och informationsutbytet i de datasystem som hänförs sig till

-
- 9 Detta utgjorde den bakomliggande orsaken exempelvis till det klagomål som berörde den tidigare arbetskraftsförvaltningens e-tjänster, med anledning av vilket biträdande justitiekanslern meddelade beslutet OKV/1418/10/2020, <https://oikeuskansleri.fi/-/te-toimiston-tyovoimapolitiiset-lausunnot-ja-sahkoinen-asiointipalvelu>. En e-tjänst som baserar sig på färdiga alternativ innefattar också en risk för missförstånd. Antagandet bakom planeringen och realiseringen av systemet verkade ha varit att klienten alltid ansöker om en arbetslöshetsförmån, och då detta inte var fallet, ledde e-tjänsten in på fel spår i systemet. I samband med utredningen av ärendet vid arbets- och näringsbyrån hade man inte korrigerat detta, trots klientens aktivitet. Arbets- och näringsbyråns förfarande hade lett till att klaganden hade getts ett arbetskraftspolitiskt utlåtande om att hen hade rätt till en arbetslöshetsförmån som hen inte ens hade ansökt om. Genom utlåtandet hade man i strid med klagandens intresse dessutom samtidigt förbrukat hens möjlighet att i ett senare skede avlägga kortvariga studier med hjälp av utkomstskydd för arbetslösa.
- 10 Biträdande justitiekanslerns avgörande OKV/653/80/2024 angående uppdateringen av HUS-sammanslutningens klient- och patientdatasystem (Apotti) beträffande vårdnadshavarnas tillgång till uppgifter om minderåriga, <https://oikeuskansleri.fi/-/hus-yhtymän-asiakas-ja-potilastietojarjestelmannajantasaisuus-alaikaisten-tietojen-nakymisessa-huoltajille>.

skötseln av offentliga uppgifter. Justitiekanslern ordnade år 2023 en workshop angående temat tillsammans med Danmarks justitieombudsman.¹¹ Vidare har temat uppmärksammats i samarbetet mellan de nordiska och baltiska ländernas justitieombudsmän (och justitiekanslersämbeten som kan jämföras med justitieombudsmannainstitutionen) samt även med olika europeiska justitieombudsmannainstitutioner. I frågor som berör övervakning av automation och artificiell intelligens har vårt grannland Estlands justitiekansler också varit aktiv och initiativrik. För att utveckla olika infallsvinklar för övervakningen har justitiekanslersämbetet deltagit i och varit med om att ordna workshoppar rörande utvärdering av automation och digitala system tillsammans med universitetsforskare.¹² I Finland har man inom justitiekanslerns laglighetskontroll genom egna initiativ strävat efter att säkerställa att den allmänna lagstiftningen gällande automatiserat beslutsfattande verkställs väl hos de största myndigheter som utnyttjar automation. Därigenom har man strävat efter att skapa förtroende för det automatiserade beslutsfattandet samt främja att de möjligheter som automationen ger utnyttjas på ett rättsligt godtagbart sätt.

I Norge, Danmark och Sverige betraktas digitaliseringsvänlig lagstiftning eller sådan lagstiftning som skapar förutsättningar för digitalisering som en metod att föra samman effektivt fungerande marknader och välfungerande god förvaltning som grundar sig på den nordiska modellen samt utnyttjandet av digital teknologi. I Norge används begreppet digital välfärdsstat inom forskningen och i en del av de offentliga handlingarna.¹³ I Danmark, Norge och Sverige samt i Europeiska kommissionen har man strävat efter att fastställa lagstiftningsprinciper för digitaliseringsvänlig lagstiftning samt för dess särfall, automationsvänlig

11 Danmarks justitieombudsmans berättelse för år 2023 innefattar en temaartikel som beskriver arbetet vid övervakningen av IT-system, s. 48-51, https://www.ombudsmanden.dk/Media/638482443974399969/FO_Beretning%202023%209.4.23.pdf.

12 Som resultat av den internationella workshopserien publicerades i tidskriften Digital Society 2024 en samling temaartiklar där fokus låg vid de tänkesätt och planeringsmodeller som tillämpas vid implementering av lagstiftning i datasystem, se <https://link.springer.com/collections/idjeeicjba>. I min artikel beskriver jag den danska justitieombudsmannens och justitiekanslerns laglighetskontrollarbete rörande datasystem och utnyttjandet av dem, se Pöysti, T. The Precautionary Approach Design Pattern. DISO 3, 5 (2024). <https://doi.org/10.1007/s44206-024-00090-6>.

13 Nordrum, J., Fløysvik, C. & Ingunn, I. (2022). En vidunderlig ny velferdsstat? Rettsstaten møter den digitale velferdsstaten. Tidsskrift for velferdsforskning volum 25 (3), 1–19. DOI: <https://doi.org/10.18261/tfv.25.3.1> och Ik Dahl, I. (2024). Når retten møter fremtidens digitale velferdsstat. Stat og Styring volum 34 nr. 3, 35-42. DOI: <https://doi.org/10.18261/stat.34.3.7>.

lagstiftning.¹⁴ Den mest systematiska redogörelsen för principerna för den nordiska digitaliseringsvänliga lagstiftningen och som en del därav även för den automatiseringsvänliga lagstiftningen finns i den bok av professorn vid Oslo universitet Dag Wiese Schartum rörande lagstiftningen i ett digitalt samhälle som utkom i Norge i början av år 2025, där 19 allmänna former av lagstiftning samt de principer som styr lagstiftningens innehåll presenteras.¹⁵ Enligt den uppfattning som justitiekanslern fått i samband med laglighetskontrollen är det både möjligt och ändamålsenligt att tillämpa de nordiska ländernas och Europeiska kommissionens regleringsprinciper och redskap för utvärdering av regleringen också i samband med lagberedningen i Finland, som komplement till våra anvisningar om författningsberedning och om bedömning av lagstiftningens konsekvenser.¹⁶

Till de centrala budskapen från praxisen i de övriga nordiska länderna hör vikten av en korrekt förståelse av teknologineutralitet samt tillräckligt tydligt särskiljande av å ena sidan en exakt tillämpning av rättsregler utan någon betydande prövningsrätt och å andra sidan prövning som grundar sig på omfattande bedömning av fakta och värderingsbaserade principer. Detta behövs för att möjliggöra automation. Tydliga regler kan automatiseras, och vid beredningen finns det skäl att dryfta vilka möjligheter digital verkställighet och automatiserbarhet ger. Automation förutsätter dessutom att det finns tillgång till omprövningsförfarande eller något annat motsvarande rättsskyddsmedel som kan tillgripas snabbt och som även i praktiken är effektivt för att korrigera eventuella fel. Den största nytan med automationen återfinns emellertid bland de funktioner som stöder det

14 I Norge har digitaliseringsdirektoratet, som är Norges digitaliseringsmyndighet, utfärdat anvisningar om digitaliseringsvänlig reglering: <https://www.digdir.no/datadeling/veileder-digitaliseringsvennlig-regelverk/2856>. I Europeiska unionens verktygslåda för bättre reglering finns riktlinjer om beredningen av anvisningar och reglering som lämpar sig för ett digitalt samhälle, se Better Regulation Toolbox, 2023, https://commission.europa.eu/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation/better-regulation-guidelines-and-toolbox/better-regulation-toolbox_en, se särskilt TOOL#28. Den danska Digitaliseringsstyrelsen har fastställt principer för tydlig reglering med avseende på digitaliseringen, som finns tillgängliga här: <https://digst.dk/digital-transformation/digitaliseringsklar-lovgivning/>.

15 Wiese Schartum, D. (2025). Lovgivning i et digitalt samfunn. Om å bruke lover for å fremme og temme algoritmene. Complex, University of Oslo, særskilt s. 91–141; boken finns tillgänglig som öppen publikation här: https://www.jus.uio.no/ifp/forskning/om/publikasjoner/complex/2025/complex_2025_1.pdf.

16 Justitiekanslerns utlåtande om slutrapporten för programmet för främjande av digitaliseringen, OKV/2791/21/2022, <https://oikeuskansleri.fi/-/digitalisaation-edistamisen-ohjelman-tyoryhman-loppuraportti>.

egentliga beslutsfattandet, och det finns också fördelar som hänför sig till att tjänsterna och processerna samt uträttandet av ärenden kan organiseras på ett nytt sätt.

Digitaliseringsvänlig lagstiftning är tillräckligt enkel, och förhållandet mellan allmän lagstiftning och speciallagstiftning är tydligt, liksom lagstiftningens syfte. Detsamma gäller förhållandet mellan olika lagar samt förhållandet till Europeiska unionens lagstiftning.¹⁷ För att fördelarna med digitaliseringen ska uppnås innebär detta för lagstiftningsarbetet i vårt land att förhållandet mellan den nationella regleringen och Europeiska unionens lagstiftning ska vara tillräckligt tydligt och att man noggrant och även kritiskt bör bedöma nyttan med den tilläggsreglering som utarbetas utöver unionslagstiftningen, samt bedöma hur smidigt den kan tillämpas. Inom tillämpningsområdet för Europeiska unionens förordning om artificiell intelligens (EU) 2024/1689 är utgångspunkten att det inte behövs någon nationell tilläggsreglering och att sådan inte heller i allmänhet får utfärdas. Om regeringen vill främja digitalisering, innovationer och automatisering av förvaltningen i Finland, ska den lagstiftning som berör saken vara tydlig och lätt att tillämpa. Man ska undvika att skapa en överflöd av administrativ börda, som uppkommer i synnerhet ifall lagstiftningen lämnar onödigt många frågor öppna för tolkning.¹⁸

Digitaliseringen av den offentliga förvaltningen hämmas av den nuvarande splittade och otydliga lagstiftning som berör dataskyddet och offentligheten samt övriga frågor som är centrala i samband med digitaliseringen. Ett hållbart utnyttjande av digitaliseringen skulle främjas av att man dryftar möjligheterna att förtydliga regleringen.¹⁹ Brister i det rättsliga kunnandet och i modet att tillämpa lagstiftningen utgör i praktiken hinder för utnyttjandet av de möjligheter som digitaliseringen ger. Tillräckligt rättsligt kunnande om den aktuella lagstiftningen

17 Vikten av tydlig reglering betonas bland annat i principerna för den danska digitaliseringsklara lagstiftningen, se Digitaliseringsstyrelsen, <https://digst.dk/digital-transformation/digitaliseringsklar-lovgivning/vejledning/>.

18 Justitiekanslerns utlåtande om det nationella genomförandet av förordningen om artificiell intelligens, som gavs i samband med förhandsgranskningen av författningarna, OKV/2594/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/tekoalyasetuksen-kansallinen-toimeenpano>.

19 Justitiekanslerns utlåtande om reformen av dataskyddslagstiftningen, OKV/1563/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/tietosuojasaantelyn-uudistus>.

främjar därmed utnyttjandet av digitaliseringen. Styrning som stöder utvecklandet av lagberedningen och förvaltningen samt de anvisningar som centrala tillsynsmyndigheter utfärdar och deras möjligheter att inom ramen för sina roller tillhandahålla handledning är likaså av väsentlig betydelse när det gäller att gripa tag i de möjligheter som digitaliseringen ger. Till de viktiga aktörerna i detta sammanhang hör exempelvis dataombudsmannen och i synnerhet Europeiska dataskyddsstyrelsen och Europeiska AI-byrån samt Europeiska rådet för artificiell intelligens.²⁰ I Norge betonas kunnandet och resurserna hos de ministerier som svarar för lagberedningen samt uppföljningen av att lagarna är uppdaterade och beredskapen att vid behov snabbt vidta behövliga lagstiftningsåtgärder.

Registercentreringen och separationen mellan lagberedningen och datasystemarbetet utgör två aktuella systemrisker i den finländska digitala förvaltningen

När det gäller digitaliseringen av det finländska samhället och den offentliga förvaltningen är det möjligt att skönja två risker som kräver särskild uppmärksamhet. Det finns skäl att fästa vikt vid dessa. I Finland finns det för det första en benägenhet att genomföra stora lagstiftningsreformer, vid vars verkställighet omfattande datasystemreformer står i en central position. Trots att regleringen är teknologineutral är det i samband med dessa reformer synnerligen viktigt att lagberedningen och utvecklandet av datasystemen samt allokeringen av resurserna och styrningen av processerna inom förvaltningen sker som en enhetligt ledd helhet. Dessutom är det viktigt att man redan vid lagberedningen drar försorg om att lagen är möjlig att verkställa också för datasystemens del samt i de nya processer där datasystemen utnyttjas. För det andra är Finland det förlovade landet för olika omfattande register, och inom förvaltningen stöder man sig i stor omfattning på uppgifter som finns i centraliserade register.

²⁰ Justitiekanslerns utlåtande om slutrapporten för programmet för främjande av digitaliseringen, OKV/2791/21/2022, <https://oikeuskansleri.fi/-/digitalisaation-edistamisen-ohjelman-tyoryhman-loppuraportti>. Justitiekanslerns anförande i regeringens aftonskola om artificiell intelligens 2.10.2024, OKV/357/24/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/valtioneuvoston-oikeuskanslerin-puheenvuorohallituksen-iltakoulun-tekoalya-koskevassa-keskustelussa-2.10.2024>.

Inom justitiekanslerns laglighetskontroll har man till denna del på eget initiativ undersökt överbelastningen av bostadsdatasystemet, som är viktigt för både medborgare och företag, samt överbelastningen av Soteri-registret, som berör tjänsteproducenter inom social- och hälsovården och som är av avgörande betydelse för social- och hälsovårdsbranschen och för möjligheterna för branschens företag och företagare att utöva sin näring. I lagstiftningskedet och vid beredningen av lagstiftning och lagstiftningsreformer hör det till ministeriets skyldighet att under beredningskedet tillsammans med andra myndigheter bedöma och förutse de behov som riktar sig mot systemen och deras användning samt mot de processer som baserar sig på systemen.²¹ Jag konstaterade att det utgör ett allmänt krav för genomförandet av lagstiftningsreformerna och av de digitaliseringsprojekt som hänför sig till dem att det bedöms vilka krav verkställigheten av lagen och mer generellt de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt god förvaltning ställer på datasystemen, på utvecklandet av dem och på anskaffningen av datasystem. Behövliga datasystemprojekt ska genomföras i nära samband med lagberedningen, så att det i enlighet med god förvaltning finns förutsättningar för verkställighet av lagstiftningen också för datasystemens del.²²

Till god lagstiftning för ett digitalt samhälle och god digital förvaltning hör att man på förhand drar försorg om rättsskyddet och god förvaltning. Då finns det skäl att fästa uppmärksamhet vid riskerna och vid hur de så smidigt som möjligt kan avhjälpas, så att inte rättsskyddet för individer eller företag äventyras och dessa inte försätts i orimligt besvärliga situationer. Finland är de stora registrens förlovade land, där register används i vidsträckt omfattning. Det finns betydande allmänna och enskilda risker förknippade med omfattande centraliserade register.

21 För bostadsdatasystemets del hade man i lagstiftningskedet enligt justitiekanslerns bedömning i huvudsak tillräckligt väl förutsett de behov som riktar sig mot systemet. Justitiekanslerns beslut OKV/2041/70/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/huoneistotietojarjestelman-ruuhkautuminen>.

22 Justitiekanslerns beslut OKV/2075/70/2024, där han konstaterade att överbelastningen av Soteri-registret delvis berodde på bristfällig lagberedning, <https://oikeuskansleri.fi/-/soteri-rekisterin-ruuhkautuminen-johtui-osittain-puutteellisesta-lainvalmistelusta>. Vid beredningen av den nya lagen om Soteri-registret och tillsynen över tjänsteproducenter inom social- och hälsovården klarade ministeriet inte av att i samband med lagberedningen tillräckligt väl förutse vilken tid och vilka resurser verkställigheten av lagen skulle kräva. Dessutom hade registreringssystemet tagits i bruk medan det ännu till vissa delar var halvfärdigt. Tiden mellan lagens godkännande och dess verkställighet var inte heller tillräckligt lång.

I den reglering som utarbetas angående registren, exempelvis angående inkomst-datasystemet och det positiva kreditupplysningsregistret, bör skyddet för person-uppgifter och de övriga grundläggande fri- och rättigheter som tryggas i grund-lagen respekteras. Det uppkommer lätt ett spänningsförhållande mellan utvidg-ningar av registren eller av de registrerade uppgifternas användningsändamål och privatlivsskyddet samt skyddet för personuppgifter. En felaktig uppgift i ett centraliserat register kan orsaka en individ eller ett företag betydande skada eller olägenhet. I den förvaltning där registrerade uppgifter utnyttjas bör man enligt min uppfattning i framtiden lägga fokus vid att uppgifterna i registren är korrekta och lätta att korrigera samt vid att det finns rättsskyddsgarantier för sådana fall där det förekommer fel i uppgifterna. Dessa krav utgör centrala garantier för god förvaltning och för rättsskyddet. Kravet på att uppgifterna ska vara korrekta och felfria i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas samt att de ska vara möjliga att korrigera hör till de allmänna dataskyddsprinciper som anges i artikel 5.1 d i EU:s allmänna dataskyddsförordning. Den personuppgiftsansvarige svarar för att dessa principer följs, men då uppgifter i stor omfattning samlas in och läm-nas ut till och från förvaltningen finns det skäl att dra försorg om att därmed förknippade förvaltningsrättsliga rättsskyddsmedel tillhandahålls i samband med utnyttjandet av uppgifter, samt att eventuella fel kan korrigeras smidigt, så som dataskyddslagstiftningen förutsätter. Likaså bör man dra försorg om att registren och uppdateringarna av dem fungerar korrekt, att registren hålls uppdaterade och att dröjsmål inte förekommer.²³

23 Justitiekanslerns utlåtande i samband med laglighetskontrollen om utvidgning av det positiva kreditupplysningsregistret så att det även innefattar uppgifter om husbolagslån, OKV/2659/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/positiiviseen-luottotietorekisteriin-lisattavat-tiedot-taloyhtiolainoista>; justitiekanslerns promemoria angående förhandsgranskningen av regeringens proposition med förslag till ändring av lagen om inkomstdatasystemet och lagen om ett positivt kreditupplysningsregister, OKV/2040/23/2024. Se temaartikeln i denna berättelse ”Tillsynen över digitaliseringen trygger de grundläggande fri- och rättigheterna samt en smidig vardag”. Grundlags-utskottet har med beaktande av 21 § i grundlagen och kravet på att utövning av offentlig makt ska grunda sig på lag förutsatt att varken kraven på god förvaltning eller partens rättsskydd får äventyras i samband med det automatiserade beslutsfattandet, inte heller då det är fråga om verksamhet av masskaraktär (GrUU 81/2022 rd, GrUU 7/2019 rd, s. 8–9; se även GrUU 49/2017 rd, s. 5, GrUU 35/2005 rd, s. 2).

Avslutningsvis

Digitaliseringen har betydande konsekvenser för utvecklingen av produktiviteten, som hör till de stora framtidsfrågorna för samhället, företagen och individerna samt för hela det finländska välfärdssamhället.

Regleringen av digitaliseringen och av den digitala teknologin väcker många frågor av grundläggande karaktär. En del av frågorna är nya, medan en del av frågorna berör återkommande rättsliga problem, som behöver lösas i delvis nya förhållanden. I Europeiska unionens och Finlands lagstiftning är det motiverat att trygga en balanserad tillgång till olika grundläggande fri- och rättigheter samt övriga rättigheter och god förvaltning.

Samtidigt finns det skäl att se till att den börda som lagstiftningen medför inte blir oskäligt tung och att det inte uppställs onödiga hinder för innovationer eller för främjande av produktiviteten. Vid balanseringen är ett systematiskt utvecklande av digitaliseringsvänlig lagstiftning till hjälp. Därmed byggs samtidigt en hållbar grund för det nordiska digitala välfärdssamhället.

Digitaliseringen har betydande konsekvenser för utvecklingen av produktiviteten, som hör till de stora framtidsfrågorna för samhället, företagen och individerna samt för hela det finländska välfärdssamhället.

■ Biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen

Varför är det viktigt att stärka laglighetskontrollens självständighet och ställning?

Diskussionen om övervakningen av att grundlagen följs

Övervakningen av att grundlagen följs och tryggheten av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna har under den senaste tiden varit föremål för den rättspolitiska diskussionen i vårt land. Diskussionen har väckts till följd av de händelser i Polen och Ungern som har försvagat rättsväsendets oberoende, och även till följd av Rysslands aggressiva aktioner.

Diskussionen initierades i första hand av en oro över att vårt rättssystem inte skulle vara tillräckligt starkt för att trygga den dömande maktens oberoende i krisförhållanden eller under en attack. Denna diskussion började snabbt struktureras, och justitieministeriet tillsatte 15.1.2024 Arbetsgruppen för grundlagsenliga garantier för rättsväsendets oberoende (OM011:00/2024). Arbetsgruppen har till uppgift att lägga fram förslag till sådana författningsändringar som rättsväsendets oberoende kräver, i synnerhet genom att säkerställa de grundlagsenliga garantierna för rättsväsendets oberoende ställning.

Lagen om temporära åtgärder för bekämpande av instrumentaliserad inresa – beroende på infallsvinkeln även kallad gränslagen, gränssäkerhetslagen eller avvisningslagen – som stiftades sommaren 2024 satte ytterligare fart på denna diskussion och gav den nya dimensioner. Grundlagsutskottet godkände den reglering som också enligt utskottet stod i uppenbar strid med det ovillkorliga förbudet mot avvisning (av asylsökande) och som därmed inte var förenlig med de internationella förpliktelser om de mänskliga rättigheterna som är bindande för Finland.

Grundlagsutskottet fattade sitt beslut med stöd av de högsta laglighetsövervakarnas ställningstaganden, efter att framför allt sakkunniga inom juridik intagit motsatt ståndpunkt.²⁴

Bakgrunden till lagen utgjordes bland annat av de beslut om stängning av östgränsen som statsrådet fattat därförinnan och av den diskussion som fördes om besluten. Besluten grundade sig i väsentlig utsträckning på sekretessbelagt material. Detta material fanns självfallet tillgängligt för statsrådets medlemmar, men även för justitiekanslern och biträdande justitiekanslern, för utövningen av laglighetskontroll.

Laglighetsövervakarna har därmed haft en väsentlig roll i samband med de händelser som under den senaste tiden varit centrala med avseende på rättsstaten. Det är klart att frågan om tryggheten av rättsstaten inte ska begränsas bara till domare eller till de högsta domstolarnas utnämningförfaranden och sammansättningar. Diskussionen borde alltså utsträckas till att omfatta rättsväsendet och grundlagsutskottets ställning, men också laglighetskontrollen.

Vid bedömningen borde dessa aktörer inte heller behandlas för sig, utan i relation till varandra. Det är viktigt att var och en av aktörerna klarar av att inom ramen för sin egen roll trygga rättsstaten, men en del av skyddet för rättsstaten skapas av relationerna mellan de nämnda aktörerna.²⁵

24 GrUU 26/2024 rd – RP 53/2024 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_26+2024.aspx, 42 och 43 stycket. I sitt utlåtande om avvisningslagen stödde sig grundlagsutskottet enligt utskottets ordförande Heikki Vestman på ställningstaganden av riksdagens justitieombudsman Petri Jääskeläinen, justitiekanslern i statsrådet Tuomas Pöysti samt emeritusprofessor Mikael Hidén. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/05a5e924-1d11-44fa-8e6c-cdef72e7f88>. Justitiekanslerns utlåtande <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2024-AK-24315.pdf>. Justitieombudsmannens utlåtande <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2024-AK-24318.pdf>. Se även justitiekansler Tuomas Pöystis anförande i justitiekanslerns berättelse för år 2023: Justitiekanslerns laglighetskontroll vid samordningen av den nationella säkerheten och rättsstatsprincipen, s. 12–24, B 11/2024 rd.

25 Angående förhållandet mellan justitiekanslerns laglighetskontroll av rättsskipningen och de oberoende domstolarna, se anförandet om det oberoende rättsväsendet som garant för rättsstaten, i samband med hörandet vid justitieministeriet 26.9.2024: <https://oikeuskansleri.fi/-/apulaisoikeuskansleri-mikko-puumalainen-miten-oikeuslaitosta-valvotaan-sen-riippumattomuutta-kunniottaen>.

De högsta laglighetsövervakarnas oberoende ställning i grundlagen

Justitiekanslerns ställning har sedan länge varit ett återkommande tema i den rättspolitiska diskussionen. Man har i synnerhet i kritisk ton talat om ”kronjuristen”, och ifrågasatt institutionens självständighet och oberoende ställning. Justitiekanslern i statsrådet har då uppfattats som en del av statsrådet och som dess rådgivare, och inte som en självständig och oberoende laglighetsövervakare som är verksam i anslutning till statsrådet.²⁶

Justitiekanslererna har på olika sätt försökt göra sitt bästa för att tillbakavisa denna uppfattning, men den lever ändå envist kvar, och återkommer också i samband med nya händelser. Frågeställningen är i och för sig viktig, eftersom det är svårt för den som är regeringens rådgivare att vara dess oberoende laglighetsövervakare.

Förhållandet mellan laglighetskontrollen och de övervakade har ofta beskrivits med uttrycket ”på en armlängds avstånd”. Övervakaren är inte alltför nära, men inte heller alltför långt borta.

En alltför stor tjänstvillighet och närhet i förhållande till de övervakade kan fördunkla laglighetskontrollens principiella avskildhet från den politiska maktutövningen och göra att laglighetsövervakaren kommer alltför nära det politiska beslutsfattandet. Detta fördunklar också det politiska beslutsfattandets grundläggande demokratiska karaktär och det ansvar som hör samman med det. Justitiekanslern har inte fått en enda röst i något val, och bär inte politiskt ansvar.

Vid bedömningen av justitiekanslerns agerande med avseende på tryggheten av rättsstaten är det även väsentligt att inse att det finns en fara inte bara med aktiv intervention, utan att passivitet är lika farlig, även om den är osynligare.

²⁶ Även i grundlagsutskottets praxis återfinns ett uttalande som gjorts för några år sedan, där utskottet behandlat justitiekanslern som regeringens rådgivare. <https://www.eduskunta.fi/SV/Vaski/Sidor/trip.aspx?triptype=riksdagshandlingar&docid=grub+9/2005>.

Laglighetsövervakaren kan behöva ta ställning till frågor för vars del det inte finns någon annan rättslig kontrollmekanism. Ett exempel på detta är ärenden som avgörs bara av statsrådet. I detta fall blir ärendet inte föremål för bedömning hos riksdagen. I vissa fall grundar sig den centrala delen av beslutsfattandet på sekretessbelagt material, vilket innebär att transparens saknas, liksom sådan meningsfull kontroll som offentligheten medför. Det finns också sådana situationer där dessa omständigheter förenas med varandra i ett och samma ärende.

Å andra sidan är ett alltför stort avstånd också problematiskt. Det kan leda till att det inte finns kännedom om all relevant information och till att närheten till det politiska beslutsfattandets realiteter försämras, samt till brist på sakkännedom och slutligen till marginalisering och auktoritetsförlust. Man bör känna till politikens dynamik och innehåll för att man ska kunna bedöma dess rättsliga villkor.

Eftersom justitiekanslersinstitutionen representeras av en person, är också de personliga valen och egenskaperna av betydelse när det gäller hur långt arm-längdsavståndet slutligen blir. Det skulle vara till hjälp både för justitiekanslern och för rättsstaten om det skulle finnas tydliga bestämmelser och tillbörliga lagberedningsdokument att tillgå vid inriktningen av verksamheten.

Ur denna synvinkel finns det skäl att uppmärksamma två omständigheter som berör justitiekanslerns ställning och uppgifter.

I grundlagen finns det ingen uttrycklig bestämmelse om de högsta laglighetsövervakarnas självständighet eller oberoende. I förarbetena till grundlagens totalreform finns det emellertid ett omnämnande av justitiekanslern. I detaljmotiveringen till 69 § i grundlagen konstateras det att justitiekanslern utgör en del av statsrådet, men att justitiekanslern trots sin organisatoriska ställning är "en av statsrådet oberoende laglighetsövervakare." (RP 1/1998 rd, s. 119)

Grundlagen saknar alltså en grundläggande bestämmelse om de högsta laglighetsövervakarna. En sådan bestämmelse finns exempelvis angående utövningen av dömande makt, som hör till de uppgifter som har anförtrotts statsmakten: "Den dömande makten utövas av oberoende domstolar, i högsta instans av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen." Man har inte haft för vana att

uppfatta laglighetskontrollen som en statlig uppgift, varvid det skulle kunna vara motiverat att föreskriva om dess självständighet och oberoende i grundlagens 10 kap. som gäller laglighetskontroll samt i dess 108 § som gäller justitiekanslerns uppgifter. Viktigare är emellertid bestämmelsens innehåll, som borde trygga laglighetskontrollens oberoende i samband med rättsstaten som helhet.

En annan iakttagelse i detta sammanhang berör förhållandet mellan de centrala grundlagsbestämmelser som gäller justitiekanslern, det vill säga 1 och 2 mom. i grundlagens 108 §. För grundlagens del är den i lagstiftningsväg tillkomna situationen tyvärr inte ägnad att stärka justitiekanslerns oberoende. I grundlagen görs det inte entydigt åtskillnad mellan å ena sidan laglighetskontrollen och å andra sidan den rättsliga konsultationsfunktionen. Det görs inte heller något val mellan dessa och det anges alltså inte för vilkendera uppgiften justitiekanslern i sista hand finns till. Båda hör emellertid till justitiekanslerns uppgifter, som justitiekanslern inte kan frånsäga sig.

I 108 § 1 mom. i grundlagen föreskrivs det om justitiekanslerns övervakning. Enligt momentet ska justitiekanslern "övervaka lagligheten av statsrådets och republikens presidents ämbetsåtgärder" och "övervaka att domstolarna och andra myndigheter samt tjänstemännen, offentligt anställda arbetstagare och också andra, när de sköter offentliga uppdrag, följer lag och fullgör sina skyldigheter". I paragrafens 2 mom. föreskrivs det att justitiekanslern har till uppgift att "på begäran ge presidenten, statsrådet och ministerierna upplysningar och utlåtanden i juridiska frågor".

Detta kan i teorin verka klart, och bestämmelsen innehåller den viktiga bestämningen att upplysningarna och utlåtandena ska handla om "juridiska frågor". Förhållandet mellan dessa moment kan gestaltas så att 1 mom. gäller de rättsliga gränserna för statsrådets och republikens presidents beslutsfattande samt övervakningen av att gränserna iakttas. Det andra momentet kan anses gälla den prövningsrätt som utövas inom ramen för dessa rättsliga gränser och som styrs genom de upplysningar och utlåtanden som justitiekanslern ger i juridiska frågor. En upplysning eller ett utlåtande kan också innefatta en varning för att beslutsfattaren riskerar att bryta mot lagen.

Bestämmelsen innefattar däremot inte något uttalande om – och den tillåter inte heller – att justitiekanslern skulle kunna påverka valet mellan olika lösningsalternativ eller bedömningen av deras ändamålsenlighet. Justitiekanslern får med andra ord inte agera i en rådgivarroll.

I praktiken kan det dock i samband med den intensiva växelverkan med beslutsfattarna vara svårt att göra åtskillnad mellan dessa element. Detta kan vara ännu svårare att gestalta ur en utomståendes perspektiv, som gör sina bedömningar av justitiekanslerns trovärdighet utifrån hur saker ser ut.

Det kunde alltså finnas skäl att överväga att i grundlagen stärka självständigheten och oberoendet för den laglighetskontroll som hör till justitiekanslerns uppgifter. Det kunde likaså finnas skäl att förtydliga den uppgift som föreskrivs i 108 § 2 mom. i grundlagen och dess förhållande till laglighetskontrollen.

Det kunde alltså finnas skäl att överväga att i grundlagen stärka självständigheten och oberoendet för den laglighetskontroll som hör till justitiekanslerns uppgifter.

Den högsta laglighetsövervakarens rapporterings-skyldighet

Inom den finländska statsförfattningen har vedertagen praxis en betydande roll. Då och då skrivs praxisen också in i grundlagen och den övriga lagstiftningen. I samband med de senaste grundlagsreformerna har strävan generellt varit att grundlagen ska vara uttömmande. Lagens centrala innehåll borde alltså framgå av lagen i sig själv, inte av sådan praxis som bara experter känner till eller som allmänt förväntas finnas.

Statsförfattningsrättens grundläggande idé är att en suverän stat genom statsförfattningen begränsar sin egen makt. Med andra ord ställer staten upp regler som begränsar dess makt eller utövningen av makten, vilka staten också själv

förbinder sig att följa. I grundlagen har detta uttryckts i 2 § 3 mom.: ”All utövning av offentlig makt skall bygga på lag. I all offentlig verksamhet skall lag noggrant iakttas.” Rättsstatsprincipen garanterar att också utövningen av suverän makt är förutsebar och transparent, och dessa målsättningar främjas av principen om att statsförfattningsrätten ska vara uttömmande.

I grundlagen har det föreskrivits om justitiekanslerns rapporteringsskyldighet. Oftast sker rapporteringen med stöd av 108 § 3 mom. i grundlagen, där det föreskrivs att justitiekanslern årligen ger riksdagen och statsrådet ”en berättelse om sina ämbetsåtgärder och sina iakttagelser om hur lagstiftningen följs”. En annan viss typ av ytterlighetsform av rapportering rörande justitiekanslerns verksamhet utgörs av det straffansvar som föreskrivs i 117 § i grundlagen.

Justitiekanslerns berättelse innefattar fakta, statistik och analyser rörande laglighetskontrollarbetet. Justitiekanslerns oberoende ställning i statsrådet beskrivs av att justitiekanslerns berättelse inte behandlas på något sätt i statsrådet, även om den ges också till statsrådet, vars verksamhet justitiekanslern övervakar. Däremot behandlas berättelsen i form av en riksdagshandling i riksdagen.

Grundlagsutskottet har haft för vana att höra justitiekanslern, biträdande justitiekanslern och dennes ställföreträdare samt justitiekanslersämbetets kanslichef, som bland annat har kompletterat, uppdaterat och fördjupat informationen i berättelsen, lyft fram omständigheter de ansett vara viktiga som grund för diskussionen i utskottet, refererat sina avgöranden samt besvarat ledamöternas frågor. Berättelsen har under den senaste tiden behandlats också i andra utskott.

I och med att alla betydelsefulla avgöranden och all övrig information numera kontinuerligt offentliggörs på justitiekanslersämbetets webbplats har berättelsens informativa betydelse väsentligen minskat. För riksdagens del kan därmed berättelsens samlade bidrag till den rättspolitiska debatten, som den ger incitament till och underlag för, sägas vara väsentligare.

Behandlingen av berättelsen i grundlagsutskottet ger dock en möjlighet att övervaka också justitiekanslern. I förarbetena till grundlagens totalreform uppmärksammas justitiekanslerns och justitieombudsmannens rättsliga ansvar i detalj-

motiveringen till 117 §, där följande anges: ”Till denna del måste det observeras att riksdagen erbjuds möjlighet att i efterhand granska justitiekanslerns och justitieombudsmannens verksamhet, framförallt i samband med de berättelser som de årligen överlämnar till riksdagen.” (RP 1/1998 rd, s. 172) Granskningen har vanligtvis gällt exempelvis klagomålsens behandlingstider, antalen klagomål som varit under behandling i mer än ett år, resursernas tillräcklighet, aktuella lagprojekt rörande justitiekanslern mm. Uttalandet i motiveringen kan tolkas så att det avser att det förfarande som anges i grundlagens 117 § ingalunda är det enda sättet att övervaka justitiekanslern.

Då grundlagsutskottet har behandlat de högsta laglighetsövervakarnas berättelser har utskottet i huvudsak avhållit sig från att behandla enskilda avgöranden av laglighetsövervakarna. Utskottet har i samband med behandlingen av justitiekanslerns berättelse för år 2022 konstaterat följande:

”I enlighet med väletablerad praxis har grundlagsutskottet i behandlingen av berättelser från justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman vanligen inte särskilt tagit ställning till de högsta laglighetsövervakarnas enskilda avgöranden eller ställningstaganden.” (GrUB 2/2024 rd, punkt 3)

I de fall då utskottet undantagsvis har gjort detta, har bedömningen kunnat gälla avgöranden som träffats inom ramen för laglighetskontrollen, men bedömningen har inte begränsat sig till avgöranden från det aktuella verksamhetsåret. Exempelvis vid behandlingen av justitiekanslerns berättelse för år 2012 uppmärksammade grundlagsutskottet beaktandet av religions- och samvetsfriheten i samband med skolevenemang, vilket inte i sig hänförde sig till verksamhetsåret.²⁷ (GrUB 2/2014 rd)

Utskottet har vid sidan av behandlingen av berättelsen på eget initiativ kunnat behandla enskilda ärenden som avgjorts av en laglighetsövervakare och som utskottet betraktat som viktiga (exempelvis GrUB 30/2020 rd). Utskottet har däremot inte behandlat anhängiga laglighetskontrollavgöranden.

²⁷ <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/tietopalvelulta-kysytyt/Sivut/miten-perustuslakivaliokunta-on-linjannut-suvivirren-laulantaa-kouluissa.aspx>.

Det finns kanske skäl att notera ordet "vanligen" i citatet ovan. Utskottet har dock även betonat "att det inte är besvärinstans i fråga om justitiekanslerns klagomålsavgöranden." (GrUB 2/2024 rd, punkt 4)

Man har med hjälp av den ovan refererade regleringen rörande berättelsen strävat efter att skapa balans mellan å ena sidan justitiekanslerns oberoende och å andra sidan öppenheten och ansvarsskyldigheten. Balansen bygger på skyldigheten att avge en berättelse. Det har inte föreskrivits om andra rapporteringsskyldigheter än vad som anges i 108 och 117 § i grundlagen.

Det finns emellertid öppna frågor som är förknippade med denna helhet. Grundlagsutskottet har i undantagsfall behandlat avgöranden som justitiekanslern meddelat inom ramen för laglighetskontrollen och även delgett ställningstaganden som uppfattats som styrande inom förvaltningen. Riksdagen har förbehållit sig möjligheten att befatta sig med laglighetskontrollen inom förvaltningen och att de facto också själv utöva laglighetskontroll. Detta sker emellertid inte i vanliga fall, utan då riksdagen anser att det är viktigt. Det finns dock inte några bestämmelser om detta förfarande i grundlagen. Det väcks därmed en fråga om huruvida denna vedertagna praxis borde skrivas in i lagen, på ett sådant sätt som skyddar laglighetskontrollens integritet och tryggar de övervakades rättsskydd.

De högsta laglighetsövervakarnas tjänstemannarättsliga ställning

Den diskussion som fördes i samband med stängningen av östgränsen visade att laglighetsövervakarnas starka tjänstemannarättsliga ställning kan vara av stor betydelse. Deras beslut kan väcka också starka reaktioner och bland annat föranleda krav på avsättning. Laglighetsövervakarnas vetskap om att det tjänstemannarättsliga ansvaret är tydligt reglerat ger även då trygghet och nödvändig stabilitet för tjänsteutövningen.

Enligt grundlagen tillämpas dess bestämmelser om väckande av åtal mot en medlem av statsrådet samt om behandling av åtalet och inledande av ärendet också

på justitiekanslern. Förutsättningarna för väckande av åtal avviker dock avsevärt från varandra. Angående ministrar har det föreskrivits följande:

”Beslut om väckande av åtal mot en medlem av statsrådet kan fattas, om denne uppsåtligen eller av grov oaktsamhet på ett väsentligt sätt har brutit mot de skyldigheter som hör till en ministers uppgifter eller i övrigt förfarit klart lagstridigt i sin ämbetsutövning.”

På laglighetsövervakaren tillämpas däremot de sedvanliga bestämmelser om tjänstebrott som ingår i strafflagen, utan den kvalificering som gäller ministrar.

Skydd mot påtryckningar ges av att justitiekanslern utnämns till sin tjänst tills vidare. En visstidstjänst erbjuder självfallet inte motsvarande skydd i tjänsten, eftersom det då räcker endast med att man inte blir vald på nytt. Justitiekanslern och biträdande justitiekanslern utnämns i statsrådet av republikens president, på föredragning av justitieministern och på grundval av statsrådets beslutsförslag. Man kan tänka sig att denna ansvarsfördelning också kan skapa viss balans.

En annan fråga som berör justitiekanslerns tjänstemannarättsliga ställning regleras i statstjänstemannalagen. Enligt dess 26 § 2 mom. kan justitiekanslern i statsrådet och biträdande justitiekanslern ”sägas upp då det med hänsyn till tjänstens natur finns ett godtagbart och motiverat skäl till det”.

Detta innebär dock inte att fri prövning är tillåten, men man kan ändå fråga sig huruvida det skapas onödig osäkerhet i fråga om laglighetsövervakarens rätt att kvarstå i sin tjänst, samt ger möjlighet till godtycke. Också den aktuella diskussionen om tryggandet av domarnas oberoende fick sin början uttryckligen i en oro över domares rätt att kvarstå i sin tjänst. Liksom för domares del påverkar dessa frågor på motsvarande sätt väsentligen laglighetsövervakarnas självständighet och oberoende. Borde alltså grundlagen innehålla en bestämmelse om att justitiekanslern inte kan avsättas från sin tjänst på något annat sätt än genom en dom av en domstol?

Ljus på de blinda fläckarna

Undertonen i den senaste tidens diskussioner har varit att rättsstatens funktion och skyddet för den måste kunna granskas kritiskt också med tanke på rättsstatens stabilitet under oroligare tider.

Den gemensamma synen på den finländska rättsstaten är att den vilar på en solid grund, vilket visas också av internationella komparativa undersökningar. Undertonen i den senaste tidens diskussioner har varit att rättsstatens funktion och skyddet för den måste kunna granskas kritiskt också med tanke på rättsstatens stabilitet under oroligare tider.

I diskussionerna har man uppmärksammat internationella exempel och riktat blicken mot andra staters situationer.

Även om dessa ger incitament till bedömning av motsvarande frågor i vårt eget land, har de dock mindre att ge vid bedömningen av laglighetskontrollens ställning. Det kan hända att sådant förbigås som inte finns i andra stater men som är karaktäristiskt för vårt land. Det blir då fråga också om att identifiera de blinda fläckarna i vårt eget nationella system.

I samband med stärkandet av rättsstatens kriställighet skulle det självfallet vara viktigt att även identifiera de positiva särdrag som har skyddat vårt system och gjort det starkt. Att fortsätta bygga på den grund som dessa särdrag utgör och att stärka dem är centralt och gör samtidigt vårt system starkare. Bland de positiva särdragen har den självständiga och oberoende laglighetskontrollen en central roll.

Man bör vara försiktig med att reparera ett system som inte är trasigt. Alternativet borde då vara betydligt bättre. Det är uppenbart att rättsstaten inte betjänas av att laglighetskontrollen minskas, skärs ner eller inskränks. Rättsstaten kunde snarare tryggas av att laglighetskontrollens självständighet och ställning stärks.

Den finska justitiekanslersinstitutionen har i fråga om sin centrala kärna bevarats i över trehundra år, trots att den då och då har fått sina törnar. Detta har varit möj-

ligt eftersom samhället under alla tider är i behov av oberoende och självständig laglighetskontroll. Laglighetskontrollen bör dock vaksamt tryggas och utvecklas i en omvärld som kontinuerligt förändras – och vid behov bör detta ske genom att det riktas ljus mot de blinda fläckarna. Man bör dock minnas att den högsta laglighetskontrollen alltid är en del av det samhälle där den utövas. Utan beslutsfattarnas vilja och övertygelse att handla lagenligt står även laglighetskontrollen till slut maktlös.

2 Allmän översikt över verksamhetsåret

2 Allmän översikt över verksamhetsåret

Väsentliga frågor inom justitiekanslerns laglighetskontroll

År 2024 fortsatte man inom ramen för justitiekanslerns laglighetskontroll med att effektivera övervakningen och dess verkningsfullhet samt med att i allt högre grad rikta in verksamheten på strukturell laglighetskontroll.

I samband med statsrådsövervakningen ökade ärendemängderna i synnerhet när det gällde granskningen av författningar, då regeringsprogrammet i större omfattning började verkställas i lagstiftningsarbetet. Antalet utlåtanden om författningsförslag och antalet förhandsgranskningar av författningar fördubblades i förhållande till år 2023. Gränssäkerheten vid vårt lands östra gräns och de försämrade utsikterna för statsfinansernas del belastade fortfarande justitiekanslerns laglighetskontroll. Under verksamhetsåret uppmärksammades också rättsliga frågor i anslutning till digitaliseringen och automatiseringen av den offentliga förvaltningen, såväl i samband med granskningen av författningar som i samband med den övriga laglighetskontrollen.

Antalet klagomål som togs till närmare prövning inom ramen för laglighetskontrollen ökade en aning i förhållande till året innan (1 411 år 2024, 1 268 år 2023), liksom antalet klagomål som förutsatte utredningsåtgärder (1 014 år 2024, 843 år 2023). Åtgärdsavgörandenas andel av alla klagomål som föranledde utredningsåtgärder minskade dock till 13 % (18 % år 2023). De klagomål som krävde utredningsåtgärder föranledde inga åtal, men i 14 fall gavs en anmärkning och i 114 fall delgavs en uppfattning. Det största antalet klagomål riktades fortfarande mot statsrådet, de allmänna domstolarna, polisen och kommunalförvaltningen. Trots att antalet klagomål har ökat har man lyckats förkorta klagomålets behandlingstid. År 2024 var antalet klagomål som avgjordes på föredragning (1 508) något fler än vad som inkom för behandling (1 411). Under verksamhetsåret överfördes 419 sådana klagomålsärenden som avses i 3 § i lagen om fördelningen av uppgifter mellan justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman (330/2022) till justitieombudsmannen (285 år 2023).

Inom rättsövervakningen har man under verksamhetsåret riktat uppmärksamhet mot den laglighetskontroll som utförs på eget initiativ, genom att självmant inleda fler nya ärenden än förut samt genom att utföra laglighetskontrollbesök. Sammanlagt genomfördes 17 laglighetskontrollbesök under året. Besöken riktade sig bland

annat mot välfärdsområdena, regionförvaltningsverken, social- och hälsovårdsministeriet, besvärnämnden för social trygghet och besvärnämnden för arbetspensionsärenden, tingsrätterna, åklagardistriktet, Domstolsverket samt Riksåklagarämbetet. I samband med de laglighetskontrollbesök som riktade sig mot domstolsväsendet och även i samband med den övriga laglighetskontrollen uppmärksammades i synnerhet den domstolspraktik som utförs vid tingsrätterna. Domstolspraktiken behandlas i en särskild temaartikel i avsnitt 4 i denna berättelse.

Sammanlagt inleddes 43 ärenden på eget initiativ (24 år 2023), medan 41 sådana ärenden avgjordes (28 år 2023). Avgörandena föranledde i ett fall tilldelande av en anmärkning, i 33 fall delgivning av en uppfattning och i ett fall framläggande av ett förslag om utvecklande av rättsreglerna.

Antalet anhängiggjorda ärenden rörande tjänstebrott som domare misstänktes för ökade en aning i förhållande till året innan (91 år 2024, 72 år 2023). Hovrätterna, åklagarna och polisen underrättar justitiekanslern om sådana tjänstebrott som domare misstänktes ha begått. Av de avgöranden rörande domares tjänstebrott som gavs under verksamhetsåret föranledde 20 åtgärder, varav det i ett fall var fråga om väckande av åtal, i 14 fall om tilldelande av en anmärkning och i fem fall om delgivning av en uppfattning.

Enligt lagen om justitiekanslern i statsrådet ska justitiekanslern granska tingsrätternas straffdomar. Granskningen av straffdomar är en särskild uppgift som har anvisats bara justitiekanslern. År 2024 granskades i likhet med åren innan drygt 4 200 straffdomar som meddelats av tingsrätterna. Granskningen ledde till att 93 ärenden togs till närmare utredning. Under verksamhetsåret fattades det beslut om åtgärder i 66 fall, varav det i ett fall var fråga om väckande av åtal, i 18 fall om tilldelande av en anmärkning och i 46 fall om delgivning av en uppfattning.

Det hör till justitiekanslerns särskilda uppgifter att övervaka den verksamhet som bedrivs av advokater, offentliga rättsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd. Justitiekanslern övervakar att Finlands Advokatförbunds eget tillsynssystem, dvs. den tillsynsnämnd som finns i anslutning till Advokatförbundet samt rättegångsbiträdesnämnden, fungerar klanderfritt. Inom övervakningen av advokater höll sig antalet anhängiggjorda ärenden fortsättningsvis på en hög nivå (847 år 2024, 984 år 2023). Under året avgjordes 884 ärenden (916 år 2023).

Den centraliserade rapporteringskanalen för visselblåsare

I den så kallade visselblåsarlagen (lagen om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av EU-rätten och den nationella lagstiftningen, 1171/2022), som trädde i kraft vid ingången av år 2023, gavs justitiekanslersämbetet en ny uppgift som upprätthållare av en centraliserad extern rapporteringskanal för visselblåsare. Man har nu fått erfarenheter av upprätthållandet av kanalen och av visselblåsar-systemets funktion under två års tid. Antalet rapporter som inkommit via den centraliserade rapporteringskanalen och som behandlats hos de behöriga myndigheterna har fortfarande hållit sig på en låg nivå. Av rapporterna är det därför inte ännu möjligt att göra slutledningar angående särskilda problempunkter i de kategorier av ärenden som omfattas av lagen. Justitiekanslersämbetet ger i maj 2025 en sådan årlig rapport till Europeiska kommissionen som avses i 38 § i visselblåsarlagen beträffande verksamhetsåret 2024. Årsrapporten innefattar en sammanställning av de behöriga myndigheternas uppgifter om antalet rapporter, vem de riktat sig mot, hur de har behandlats och vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av dem.

Justitiekanslerns förnyade berättelse

När det gäller den aktuella berättelsen för år 2024 har man fortsatt med det förnyelsearbete som inleddes redan i samband med utarbetandet av det föregående årets berättelse. Målet med detta arbete är att åstadkomma en berättelse som är aktuellare, koncisare och åskådligare än förut och som tillgodoser riksdagens och statsrådets samt andra aktörers informationsbehov. I samband med förnyelsen har tyngdpunkten förskjutits mot publicering av justitiekanslerns avgöranden på justitiekanslerns webbplats (www.justitiekanslern.fi) och i databasen Finlex (Valtioneuvoston oikeuskanslerin ratkaisut FOKA), där det är möjligt att effektivt söka avgöranden med hjälp av olika sökvillkor. Årsberättelsen innefattar referat eller referatsammanfattningar endast beträffande de viktigaste åtgärdsavgörandena inom laglighetskontrollen, som bedöms vara av mer vidsträckt intresse och betydelse. Målsättningen är att den förnyade berättelsen ska innehålla förutom utvalda referat av avgöranden även olika temaartiklar eller syntesartiklar som skildrar de centrala iakttagelser som har gjorts inom ramen för laglighetskontrollen under verksamhetsåret, samt de åtgärder som iakttagelserna föranlett.

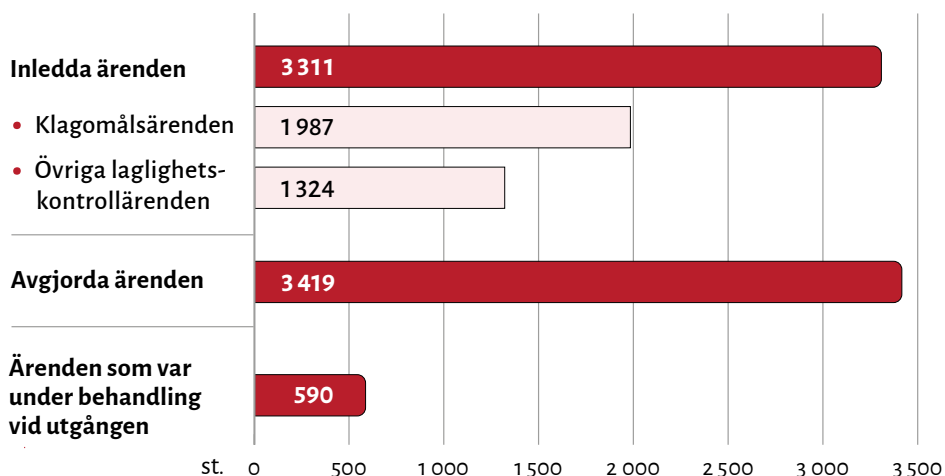

Arbetsituationen

Arbetsituationen vid justitiekanslersämbetet var vid utgången av år 2024 betydligt bättre än året innan, trots de betydligt ökade ärendemängderna. År 2024 anhängiggjordes sammanlagt 3 311 laglighetskontrollärenden (2 900 år 2023) medan 3 419 sådana ärenden avgjordes (2 887 år 2023). Vid utgången av år 2024 fanns det 590 anhängiga ärenden vid justitiekanslersämbetet (724 vid utgången av år 2023). Man har också lyckats förkorta klagomålsens behandlingstider (vid utgången av år 2024 fanns det 12 ärenden som varit under behandling i mer än ett år, medan det vid utgången av år 2023 fanns 93 sådana ärenden).

I bilaga 5 till berättelsen finns information om justitiekanslersämbetets organisation, personal och ekonomi.

Arbetsituationen

Vid utgången av år 2024 var 590 ärenden under behandling vid justitiekanslersämbetet, varav 12 klagomålsärenden hade varit under behandling i mer än ett år.

Internationellt samarbete

Justitiekansler Tuomas Pöysti var 10–11.6.2024 värd för de baltiska och nordiska justitieombudsmännens och justitiekanslerernas gemensamma möte i Helsingfors. Mötet ordnas årligen på olika ställen. Huvudtemat för mötet utgjordes denna gång av samarbetet mellan medierna och laglighetskontrollen ur justitieombudsmannainstitutionernas synvinkel. Vid diskussionerna behandlades bland annat medierna som informationskälla för laglighetskontrollen och mediasamarbetets betydelse för en effektiv inriktning av övervakningen. Utöver huvudtemat aktualiserades vid diskussionerna bland annat de hybridoperationer som förekommit i samband med asylförfaranden och laglighetsövervakarnas roll vid hanteringen av dessa situationer, förhållandet mellan justitieombudsmannainstitutionen och parlamentet samt samarbetet mellan dem, liksom skyddet mot obefogade käromål (s.k. SLAPP-processer) mot personer som deltar i den offentliga debatten.

Justitiekanslern träffade Tysklands förbundsdags (Bundestag) underrättelse-tillsynsorgan 4.3.2024. Vid mötet behandlades bland annat tillsynen över underrättelsetjänsterna, aktuella hot och utmaningar, allmänna säkerhetsfrågor samt EU-samarbetet i säkerhetsfrågor. Samma teman behandlades också då justitiekanslern träffade Sachsen-Anhalts underrättelsetillsynsorgan 6.3.2024.

Justitiekanslern deltog i den konferens som EU:s byrå för grundläggande rättigheter (FRA) ordnade i Wien 11–12.3.2024, där han höll ett anförande i samband med sessionen ”From code to conscience: Ensuring rights-compliant digitalisation”. Vidare deltog justitiekanslern i Europeiska ombudsmannen Emily O’Reillys evenemang ”Future challenges of EU administration” i Bryssel 24–26.9.2024.

Justitiekanslern och biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen deltog i Internationella Ombudsmannainstitutionens (IOI) möte i Haag 14–16.5.2024.

Biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen var 1.6.2020–31.5.2024 medlem i den rådgivande kommittén för Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter, och han var från och med 3.2.2021 kommitténs andra vice ordförande. Biträdande justitiekanslern deltog förutom i kommitténs plenumsammanträden

även 15.4.2024 i TAEIX-mötet för mellersta Asiens justitieombudsmän i Helsingfors (Europeiska kommissionens program för tekniskt stöd) samt 6–10.5.2024 i TAEIX INTPA-mötet i Nairobi vars syfte var att stöda Kenyas justitieombudsmans verksamhet (Expert Mission on the right to information and administrative justice). Vidare höll han 3–7.6.2024 en utbildning för personalen vid justitieombudsmannens kansli i Uzbekistan.

I likhet med åren innan deltog justitiekanslern och biträdande justitiekanslern i egenskap av oberoende högsta laglighetsövervakare i utarbetandet av Europeiska kommissionens rapport om rättsstatsprincipen 2024. Rättsstatsbedömningen utgör en del av Europeiska unionens rättsstatsmekanism.

Vid övervakningen av beslutsfattandet är det i huvudsak fråga om förhandskontroll. Vid övervakningen strävar man efter att säkerställa att de rättsliga frågor som hänför sig till beslutsförfarandet har utretts redan innan ärendena föredras vid statsrådets allmänna sammanträde eller vid presidentföredragningen.

3 Övervakningen av republikens presidents och statsrådets ämbetsåtgärder

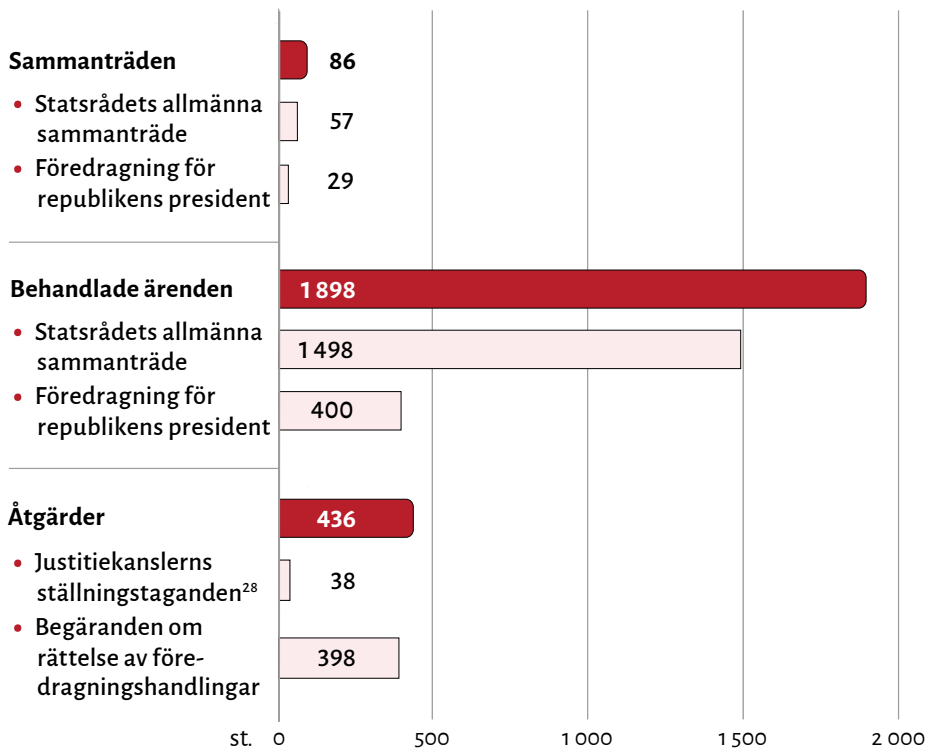

Övervakningen av beslutsfattande

- Justitiekanslern övervakar att de beslut som fattas av statsrådet och av republikens president är lagenliga. Däremot kan justitiekanslern inte hindra beslutsfattandet.
- Om justitiekanslern upptäcker att det finns något att anmärka på i fråga om beslutsfattandets lagenlighet, ska justitiekanslern framställa en motiverad anmärkning angående saken. Om anmärkningen inte beaktas, ska justitiekanslern låta anteckna sin ståndpunkt i statsrådets protokoll och vid behov även vidta andra åtgärder.
- Vid övervakningen av beslutsfattandet är det i huvudsak fråga om förhandskontroll. Vid övervakningen strävar man efter att säkerställa att de rättsliga frågor som hänför sig till beslutsförfarandet har utretts redan innan ärendena föredras vid statsrådets allmänna sammanträde eller vid presidentföredragningen.
- Under beslutens beredningsskede ger justitiekanslern på begäran av ministerierna inom ramen för laglighetskontrollen utlåtanden och ställningstaganden om beslutsutkasten och beslutsförfarandet.
- Alla dokument som behandlas vid statsrådets allmänna sammanträden och vid presidentföredragningarna förhandsgranskas vid justitiekanslersämbetet.
- Justitiekanslern är närvarande vid statsrådets allmänna sammanträden och vid presidentföredragningarna samt, då laglighetskontrollen kräver det, vid regeringens överläggningar, i utrikes och säkerhetspolitiska ministerutskottet (UTVA) och vid ministerutskottets och republikens presidents gemensamma sammanträden (TPUTVA).
- Justitiekanslern behandlar klagomål som berör beslutsfattande.
- Ifall det efter att ett beslut har fattats finns anledning att misstänka att beslutsförfarandet varit felaktigt, kan justitiekanslern undersöka saken också i efterhand.
- Justitiekanslern granskar de protokoll som förs vid statsrådets allmänna sammanträden och vid presidentföredragningarna.

Statsrådets allmänna sammanträden och föredragningar för republikens president

Klagomål

Avgöranden rörande statsrådet och ministerierna

224 avgöranden

²⁸ Justitiekanslern ger i enlighet med 108 § i grundlagen under beredningsfasen på begäran av ministerierna ställningstaganden i fråga om ärenden som ska behandlas vid sammanträdena, samt ger på eget initiativ ställningstaganden i samband med granskningen av föredragningshandlingar. Ställningstaganden som är av betydelse med avseende på utövningen av offentlig makt diarieförs.

Avgöranden

Statsminister Orpo handlade inte lagstridigt då han lät bli att delta i Europeiska politiska gemenskapens möte

Justitiekanslern ansåg att statsminister Orpo inte handlade lagstridigt då han lät bli att delta i Europeiska politiska gemenskapens möte i Woodstock i Storbritannien 18.7.2024. Enligt grundlagen företräder statsministern Finland vid Europeiska rådets möten och vid andra EU-anknutna mellanstatliga toppmöten.

Till skillnad från vad som gäller när det är fråga om att företräda Finland vid Europeiska rådets möten och övriga EU-anknutna möten har det inte föreskrivits något om Europeiska politiska gemenskapens möten i grundlagen, och deltagandet i dem har inte heller reglerats på något annat sätt. Det är fråga om ett forum för fria diskussioner. Det aktuella mötet hade inte heller i sak eller tid någon anknytning till Europeiska rådets möte. Det är dessutom fråga om ett relativt nytt politiskt instrument, för vars del det inte ännu finns vedertagna förfaranden.

Justitiekanslern ansåg emellertid att det finns behov av att förnya den statliga praxisen och utarbeta ny praxis för det delvis förändrade säkerhetsläget. Det skulle vara viktigt att det finns på förhand överenskomna principer för den högsta statsledningens deltagande i Europeiska politiska gemenskapens möten och andra motsvarande möten som inte hör samman med Europeiska unionens verksamhet. De förfaranden som berör den högsta statsledningens arbetsfördelning och samverkan samt smidig beredning av mötena ska så väl som möjligt främja flexibelt beslutsfattande, öppenhet samt fullföljande av parlamentarismen och statsrådets ansvar för att riksdagen ges relevant information. Förfarandena ska dessutom främja utrikespolitikens enhetlighet och följdriktighet i sakfrågor samt säkerställa fastställandet och tryggandet av nationella intressen i utrikespolitiska frågor. I samband med denna process ska man även se till att det utarbetas väl fungerande praxis för samverkan mellan republikens president och statsrådet (OKV/2038/10/2024; ärendet avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Minna Ruuskanen).

Förfaranden rörande statens ägarstyrning

Enligt justitiekanslern ska statens bolagsinnehav skötas professionellt och ansvarsfullt, med tillgodoseende av statens intressen samt under sådant tjänsteansvar som avses i grundlagen. Staten ska i samband med ägarstyrningen iaktta lag och handla så transparent som möjligt. Det ska också finnas tillräckliga strukturella garantier som tryggar ägarstyrningsarrangemangens opartiskhet, objektivitet och tillförlitlighet.

I två klagomål riktades det kritik mot det sätt på vilket avdelningschefen vid avdelningen för ägarstyrning vid statsrådets kansli hade handlat i egenskap av ledamot i Fortums styrelse. Dessutom riktades det mer allmänt kritik mot statstjänstemäns dubbelroll i ägarstyrningsfrågor.

Enligt justitiekanslern visade en helhetsbedömning av saken dock att varken statsrådets kansli eller avdelningschefen vid avdelningen för ägarstyrning hade handlat lagstridigt i det fall som avsågs i klagomålen. Enligt justitiekanslern hade det emellertid med fog kunnat finnas anledning för utomstående att ifrågasätta huruvida tjänsteutövningen varit helt opartisk och objektiv. I ägarstyrningsfrågor är det fråga om en dubbelroll då en person handlar dels i egenskap av statstjänsteman och dels i egenskap av ledamot i ett statsbolags styrelse som samtidigt får arvoden och andra förmåner från bolaget.

Enligt justitiekanslerns uppfattning skulle det vara motiverat att utifrån bolagskategorin fastställa vilka uppgifter och roller som hör samman med statens ägarstyrning, och att tydligare än för närvarande särskilja dem från varandra. Justitiekanslern ansåg att de åtgärder som det enligt statsrådets kanslis utlåtande fanns planer på att vidta var korrekt inriktade och rättsligt motiverade. Enligt utlåtandet hade statsrådets kansli bland annat för avsikt att gå över till en modell där chefen för avdelningen för ägarstyrning inte kan vara ledamot i ett statsägt bolags styrelse. En tjänsteman som svarar för styrnings- och koordineringsuppgifter som berör statsbolag ska i princip kunna agera som styrelseledamot bara i ett bolag med specialuppgifter. Enligt utlåtandet var avsikten även att bedöma behovet av att särskilt reglera eller utfärda anvisningar om de arvoden som utbetalas till styrelseledamöter.

Enligt justitiekanslern skulle det finnas skäl för statsrådets kansli att också bedöma huruvida det vore motiverat att särskilja uppgifterna för de tjänstemän som deltar i statsbolags styrelseverksamhet från ägarstyrningsuppgifterna, så att också andra än tjänstemän som är placerade vid statsrådets kanslis avdelning för ägarstyrning skulle kunna sköta styrelseuppdrag i statsbolag (OKV/1006/10/2023 och OKV/1007/10/2023; ärendena avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Heli Honkapää).

Kränkning av en tjänstemans yttrandefrihet

Justitiekanslern avgjorde ett klagomål som berörde en tjänstemans yttrandefrihet. Klaganden hade i statsrådets intranät Kampus lagt ut bilder och texter publicerade av minister Junnila och minister Rantanen, med egna satiriska förord. Statsrådets enhet för intern kommunikation hade begärt att klaganden skulle avlägsna inläggen, vilket hen hade gjort.

Också tjänstemän och anställda vid ett offentligt samfund har yttrandefrihet. Deras yttrandefrihet kan under vissa villkor begränsas av godtagbara skäl, varutöver de omfattas av samma allmänna begränsningar av yttrandefriheten som berör alla människor. En tjänsteman ska uppträda så som hens ställning och uppgifter förutsätter. Genom de förpliktelser som uppställts i statstjänstemannalagen skyddas bland annat tillgodoseendet av de allmänna rättsprinciper för förvaltningen som föreskrivs i förvaltningslagen. Till dessa principer hör bland annat kravet på opartiskhet och allmänhetens tilltro till tjänstemännens opartiskhet. Dessa principer styr också hanteringen av och anvisningarna för de kommunikationsplattformar som används av statliga myndigheter samt de diskussioner som förs där.

Justitiekanslern ansåg att klagandens inlägg inte kunde anses stå i strid med det krav på saklighet som ställs på en tjänsteman. Då klaganden hade ombetts ta bort inläggen hade man därmed befattat sig med klagandens yttrandefrihet på ett sätt som inte var nödvändigt eller proportionerligt. Justitiekanslern uppmärksammade statsrådets kansli på vikten av att trygga yttrandefriheten (OKV/1825/10/2023; ärendet avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Susanna Lindroos-Hovinheimo).

Jäv vid behandlingen av en anmälan om osakligt bemötande

Justitiekanslern avgjorde ett klagomål som berörde jäv hos en tjänsteman vid utrikesministeriet. Tjänstemannen hade behandlat klagandens anmälan om osakligt bemötande och mobbning. Klaganden hävdade att det faktum att utrikesministeriet hade fattat beslut om att inte lämna ut ett visst dokument till klaganden utgjorde sådant bemötande. Helsingfors förvaltningsdomstol hade upphävt beslutet om utlämnande av dokumentet och återsänt dokumentbegäran till ministeriet för behandling. Enligt justitiekanslern var den tjänsteman som hade varit delaktig i behandlingen av dokumentbegäran jävig att behandla anmälan om osakligt bemötande.

Justitiekanslern betonade att jävsbestämmelserna tryggar den objektivitetsprincip som anges i 6 § i förvaltningslagen och i sista hand även den rätt till god förvaltning som anges i 21 § i grundlagen. Att agera i två roller i samma ärende äventyrar dock opartiskheten bara i undantagsfall, och sedvanlig skötsel av chefs- eller ledningsuppgifter gör i allmänhet inte det. Enligt justitiekanslern var det emellertid i det aktuella fallet fråga om en situation där en tjänsteman hade agerat i två olika roller på ett sådant sätt att tjänstemannens opartiskhet vid behandlingen av anmälan om osakligt bemötande och mobbning hade äventyrats av särskilda skäl (OKV/2126/10/2023; ärendet avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Susanna Lindroos-Hovinheimo).

Utrikesministeriets anvisningar om behandlingen av visumansökningar

Justitiekanslern uppmärksammade utrikesministeriet på vikten av att iaktta visumregelverket och god förvaltningssed i samband med utfärdandet av anvisningar om behandlingen av visumansökningar.

Statsrådet hade 29.9.2022 meddelat ett principbeslut om riktlinjer för Ryska federationens medborgares inresor till Finland och via Finlands område. Utrikesministeriet hade anvisat beskickningarna att avbryta behandlingen av ansökningar om visum för medborgare i Ryska federationen som tagits emot före 30.9.2022.

Utrikesministeriet hade slagit fast att visumavgiften inte skulle återbetalas till kunderna.

Justitiekanslern konstaterade att en myndighet emellertid har en skyldighet att meddela ett beslut med anledning av en ansökan, och att behandlingen av en anhängig ansökan inte kan avbrytas hos myndigheten. I samband med ett förvaltningsbeslut ska sökanden också ges en anvisning om begäran om omprövning eller en besväransvisning, till den del det går att söka ändring i beslutet.

Justitiekanslern bad utrikesministeriet senast 30.9.2024 lämna in en utredning om vilka åtgärder ministeriet vidtagit för att se till att de anhängiga visumansökningar som lämnats in av medborgare i Ryska federationen men som lämnats obehandlade skulle avgöras genom överklagbara förvaltningsbeslut, och detsamma gällde frågan om de därmed förknippade visumavgifterna (OKV/525/10/2023; ärendet avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Elina Nyholm). Utrikesministeriet meddelade att ministeriet skulle ta alla de visumansökningar vars behandling hade avbrutits till följd av statsrådets principbeslut till behandling (OKV/2340/80/2024).

Avsevärda dröjsmål vid verkställigheten av Europadomstolens domar

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade utrikesministeriet på dess skyldighet att samordna och följa upp verkställigheten av domar rörande Finland som meddelats av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) samt på skyldigheten att utan dröjsmål officiellt rapportera om åtgärderna för verkställighet av domarna till Europarådets ministerkommitté.

Det hade förekommit avsevärda dröjsmål vid verkställigheten eller rapporteringen i fråga om flera av Europadomstolens domar rörande Finland. Detta framgick bland annat då Europadomstolens avdelning för verkställighet av domstolens domar (The Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights) besökte Finland i januari 2023. Biträdande justitiekanslern undersökte ärendet på eget initiativ.

I största delen av fallen var det fråga om dröjsmål vid rapporteringen beträffande verkställigheten av domar som meddelats före år 2016. Vid den tidpunkt då utredning om saken begärdes var emellertid verkställigheten av 16 av Europadomstolens domar rörande Finland ännu under övervakning vid Europarådets ministerkommitté. I en del av dessa fall var det fråga om avsevärda dröjsmål. De aktuella avgörandena berörde främst yttrandefriheten, dubbel straffbarhet och tvångsmedel. Den effektiverade övervakningen av åtgärderna för verkställighet av en dom som Europadomstolen meddelat redan år 2012, rörande tvångsmedicinering i vård oberoende av personens vilja och den därmed anknutna möjligheten att söka ändring, avslutades i ministerkommittén först i mars 2024.

Efter att biträdande justitiekanslern framställt en begäran om utredning hade situationen för övervakningens del förbättrats så att bara en kategori av ärenden, som berörde dubbel straffbarhet, längre var föremål för övervakning i mars 2024. Också beträffande denna kategori av ärenden har utrikesministeriet gett en åtgärdsrapport till ministerkommittén i juli 2024.

På grundval av det stora antalet dröjsmålsfall bedömde biträdande justitiekanslern att det var fråga om ett strukturellt problem, som hörde samman med den nationella uppföljningen och samordningen av domarnas verkställighet. Av utrikesministeriets utredningar framgick det att det fanns brister i informationsutbytet mellan olika myndigheter. Vidare hade arbetsituationen vid den enhet vid utrikesministeriet som svarade för samordnandet av rapporteringen och verkställigheten varit synnerligen krävande, och ministeriet hade inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att avhjälpa situationen.

Det faktum att det har anvisats otillräckliga resurser för vissa uppgifter har inom laglighetskontrollen i princip inte betraktats som en godtagbar grund för försummelse av föreskrivna skyldigheter.

Den utveckling som skett efter att begäran om utredning framställts var enligt biträdande justitiekanslern positiv, men visade samtidigt att åtgärder kunde ha vidtagits redan tidigare. Dröjsmålen hade dessutom gjort rapporteringen mer arbetskrävande, och därmed hade de försummelser som pågått under en lång tid även lett till slöseri med resurser.

Biträdande justitiekanslern konstaterade att utrikesministeriet har rollen som samordnare och assistent vid uppföljningen av verkställigheten av konventionerna om de mänskliga rättigheterna, medan beslutanderätten beträffande innehållsfrågor hör till det behöriga ministeriet. I statsrådet hör utrikes- och säkerhetspolitiken, internationella frågor av utrikespolitisk betydelse samt internationella relationer till utrikesministeriets verksamhetsområde. I denna uppgift är det naturligt att utrikesministeriet utöver att tillhandahålla assistans strävar efter att trygga verkställigheten av de internationella förpliktelser som är bindande för Finland. Detta kan ske bland annat genom att man för det behöriga ministeriet aktivt betonar verkställighetens betydelse för Finlands internationella relationer och för den erkänsla som Finland får i egenskap av tillförlitlig avtalspart, samt genom att man i statsrådet lyfter upp brister och försummelser som berör verkställigheten till mer allmän diskussion.

Biträdande justitiekanslern bad utrikesministeriet senast 31.3.2025 underrätta om sina eventuella åtgärder i anslutning till beslutet (OKV/339/70/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Minna Ruuskanen).

Jäv och opartiskhet i samband med utredningsprojekt rörande lagstiftningen

Justitiekanslern avgjorde två klagomål där det riktades kritik mot inrikesministeriet på grund av intressekonflikter rörande ett förstudieprojekt som berörde lagstiftning. Enligt justitiekanslern var såväl förvaltningslagens jävsbestämmelser som kravet på att lagberedningen ska ske objektivt och opartiskt av betydelse i detta fall.

Justitiekanslern ansåg att det i det aktuella fallet borde ha gjorts en noggrannare bedömning av utredningspersonernas jäv och av objektiviteten av den utredning som skulle utarbetas som resultat av projektet. Rollfördelningen mellan den politiska styrningen och tjänstemannaberedningen verkade också ha varit otydlig i detta fall. Justitiekanslern ansåg att statsrådet i samband med tillsättandet av denna typ av beredningsorgan i fortsättningen ska fästa större vikt vid att det

görs en noggrann jävs- och objektivitetsbedömning. Ministerierna ska pröva sin tillvägagångspraxis i samband med utredningsprojekt och förstudieprojekt som berör lagstiftningen. Vid lagberedningen ska det finnas en tydlig rollfördelning mellan den politiska ledningen och den beredning som utförs av tjänstemän, och det finns skäl att upprätthålla denna rollfördelning exempelvis genom att man utarbetar förhållningsregler angående saken och agerar i enlighet med dem (OKV/38/10/2023 och OKV/59/10/2023; ärendena avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Susanna Lindroos-Hovinheimo).

Jord- och skogsbruksministeriets förfarande vid beredningen av förbudet mot laxfiske i Tana älv

Grundlagsutskottet konstaterade i sitt utlåtande GrUU 27/2022 rd angående regeringens proposition med förslag till lag om tidsbegränsat förbud mot laxfiske i Tana älvs vattendrag att den förhandlingsplikt som avses i 9 § i sametingslagen inte hade fullföljts på ett behörigt sätt för den aktuella propositionens del i och med att förhandlingar enligt 9 § i sametingslagen tidigare hade förts om en proposition där det föreskrevs om en möjlighet till mycket begränsat fiske.

Justitiekanslern uppmärksammade ministeriet på att förhandlingsplikten ska fullföljas vid rätt tid och i enlighet med de krav som ställs på god förvaltning. Justitiekanslern beaktade vid sin påföljdsprövning att den försummelse av att på ett behörigt sätt iaktta förhandlingsplikten som avsågs i grundlagsutskottets utlåtande hade föranletts av det kraftigt försämrade läget för laxbestånden och av de svårigheter som detta medförde, av den tidtabell för genomförandet av justeringarna för den följande fiskesäsongen som följde av Tana-avtalet, samt slutligen av den andra avtalspartens negativa inställning till att tillåta ens mycket begränsat laxfiske i älven (OKV/2090/10/2022; ärendet avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Laura Luikku).

Förhandlingar enligt sametingslagen vid beredningen av statsrådets beslut om renskador

Justitiekanslern meddelade sitt avgörande i ett ärende som berörde jord- och skogsbruksministeriets förfarande vid beredningen av statsrådets beslut om ersättandet av skador som drabbat renhushållningen.

Statsrådet hade genom sitt beslut 5.10.2023 konstaterat att förhållandena under vintersäsongen 2021–2022 inte förändrats på ett sådant sätt som enligt lagstiftningen om ersättande av renskador skulle betraktas som en sådan katastrof som berättigar till ersättning. Enligt klaganden hade emellertid de processuella fel som skett vid beredningen av ärendet lett till att statsrådets beslut fattats på grundval av bristfälliga uppgifter.

Det ersättningsystem som avses i renskadelagen är prövningsbaserat och beroende av det anslag som anvisats för ändamålet och av befogenheterna att bevilja anslag. Justitiekanslern avgränsade därmed inom ramen för laglighetskontrollen sin bedömning till att gälla genomförandet av förhandlingarna enligt sametingslagen och det beslutsmaterial som lagts fram för statsrådets allmänna sammanträde.

Justitiekanslern konstaterade att man vid tolkningen och det praktiska fullföljandet av förhandlingsplikten måste beakta grundlagens bestämmelser om samernas rättigheter i egenskap av ursprungsfolk samt de internationella förpliktelser om de mänskliga rättigheterna för ursprungsfolk som är bindande för Finland.

Enligt gällande tolkning kräver grundlagens bestämmelse om samernas rättigheter inte, liksom inte heller sametingslagens förhandlingsplikt eller de internationella förpliktelserna om de mänskliga rättigheterna, att man alltid når samförstånd vid förhandlingsförfarandet. Möjligheten till samförstånd måste dock utredas uppriktigt och objektivt samt utan förhandsställningstaganden.

Med beaktande av den utredning som justitiekanslern erhållit och de sammanträdesprotokoll som utarbetats angående förhandlingarna fanns det inget som gav stöd för att man inte skulle ha strävat efter att föra genuina förhandlingar, med uppriktigt sinne och vid rätt tid, eller för att sametinget inte skulle

ha getts möjlighet till direkt växelverkan med jord- och skogsbruksministeriets representanter.

Statsrådets allmänna sammanträde avgör ärenden på föredragning av en föredragande vid statsrådet, och det är föredraganden som prövar vilka bilagor som är viktiga med tanke på statsrådets beslutsfattande. Föredraganden ska emellertid se till att föredragningshandlingarna ger beslutsfattaren tillförlitlig och väsentlig information på ett objektiva och jämlikt sätt.

Justitiekanslern ansåg att det med tanke på god förvaltning var väsentligt att de olika omständigheter och synpunkter som påverkade saken i det aktuella fallet hade utretts tillräckligt väl i samband med beredningen av beslutsförslaget och att sametinget hade haft en genuin möjlighet att påverka saken. Enligt justitiekanslerns helhetsbedömning av ärendet hade jord- och skogsbruksministeriet inte på ett tendentiöst sätt styrt beslutsfattaren i en viss riktning i samband med statsrådsföredragningen (OKV/835/10/2024; ärendet avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Heli Honkapää).

Anhopning av ärenden inom bostadsdatasystemet

Justitiekanslern beslutade på eget initiativ undersöka anhopningen av ärenden inom Lantmäteriverkets bostadsdatasystem. Justitiekanslern bad jord- och skogsbruksministeriet lämna in behövlig utredning i ärendet. Uppmärksamheten riktade sig särskilt mot frågan om varför behandlingstiderna inom bostadsdatasystemet var så långa. Dessutom bad justitiekanslern ministeriet utreda huruvida man i samband med beredningen av lagstiftningen om bostadsdatasystemet hade gjort tillbörliga och tillräckliga konsekvensbedömningar angående bostadsdatasystemets funktion samt föreskrivit tillräckligt långa övergångstider.

På basis av utredningen verkade det som om man i lagstiftningsskedet i huvudsak tillräckligt väl hade kunnat förutse de behov som riktar sig mot systemet. Den anhopning av ärenden som vid den aktuella tidpunkten hade uppkommit inom bostadsdatasystemet verkade ha föranletts framför allt av att man inte kunnat göra en fullt tillförlitlig bedömning av antalet inkomna inskrivningsärenden. Därför hade Lantmäteriverkets personalresurser inte kunnat dimensioneras

så att de motsvarade det faktiska behovet. Lantmäteriverket har vidtagit åtgärder med anledning av detta, bland annat genom personalrekryteringar och överföring av personal. Justitiekanslern konstaterade att jord- och skogsbruksministeriet ska följa hur inskrivningsärendena framskrider samt hur datasystemet fungerar när de gäller behandlingen av inskrivningsärenden (OKV/2041/70/2024; ärendet avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Susanna Lindroos-Hovinheimo).

Soteri-registrets överbelastning berodde delvis på bristfällig lagberedning

Lagen om tillsynen över social- och hälsovården trädde i kraft 1.1.2024. Enligt lagen ska alla tjänsteproducenter inom sektorn registrera sig i det elektroniska register som upprätthålls av Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården. Registreringen är en förutsättning för att verksamheten ska få inledas. Strax efter att lagen hade trätt i kraft framgick det att ansökningarna om registrering hopade sig. Situationen äventyrade tjänsteproducenternas möjlighet att utöva sin näring och kundernas rätt att få sådana social- och hälsovårdstjänster som de behöver. Justitiekanslern undersökte på eget initiativ social- och hälsovårdsministeriets förfarande vid beredningen av tillsynslagen.

På grundval av den erhållna utredningen konstaterade justitiekanslern att man vid beredningen av lagstiftningen vid ministeriet inte hade klarat av att tillräckligt väl förutse vilken tid och vilka resurser verkställigheten av lagen skulle kräva. De bristfälliga bedömningarna gällde både antalet ansökningar om registrering och den personalmängd som behövdes, samt omfattningen av den erforderliga utbildningen för personalen och rådgivningen för tjänsteproducenterna. Problemen berodde delvis också på att registreringsystemet hade tagits i bruk medan det ännu i viss mån var halvfärdigt. Tiden mellan godkännandet av lagen och dess ikraftträdande var inte tillräckligt lång, och i regeringspropositionen hade det inte gjorts någon bedömning av vilken tid verkställigheten av lagen skulle kräva.

Justitiekanslern uppmärksammade social- och hälsovårdsministeriet på dess skyldighet att i samband med lagberedningen göra en noggrann bedömning av lagstiftningens konsekvenser och även bedöma den tid som krävs för att verkställa

lagstiftningen. Han fäste också vikt vid ministeriets skyldighet att i enlighet med 22 § i grundlagen se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses samt vid att denna aspekt ska beaktas i samband med lagberedningen.

Justitiekanslern uppmärksammade dessutom ministeriet på att man bör bedöma vilka krav verkställigheten av lagstiftningen och de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna och god förvaltning ställer på datasystemen och på utvecklandet och anskaffningen av datasystem. Behövliga data-systemprojekt ska genomföras i nära anknytning till lagberedningen, så att det i enlighet med god förvaltning finns förutsättningar för att verkställa lagstiftningen också när det gäller datasystemen.

Social- och hälsovårdsministeriet ska senast 30.4.2025 meddela vilka åtgärder ministeriet har vidtagit för att göra registreringsförfarandet för tjänsteproducenter inom social- och hälsovården smidigare och för att trygga skäliga behandlingstider och tillräckliga resurser för tillsynsmyndigheterna. Ministeriet ska även uppge på vilket sätt ministeriet har följt upp och bedömt hur väl tillämpningen av tillsynslagens bestämmelser fungerar ur tjänsteproducenternas och deras kunders synvinkel (OKV/2075/70/2024; ärendet avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Minna Ruuskanen).

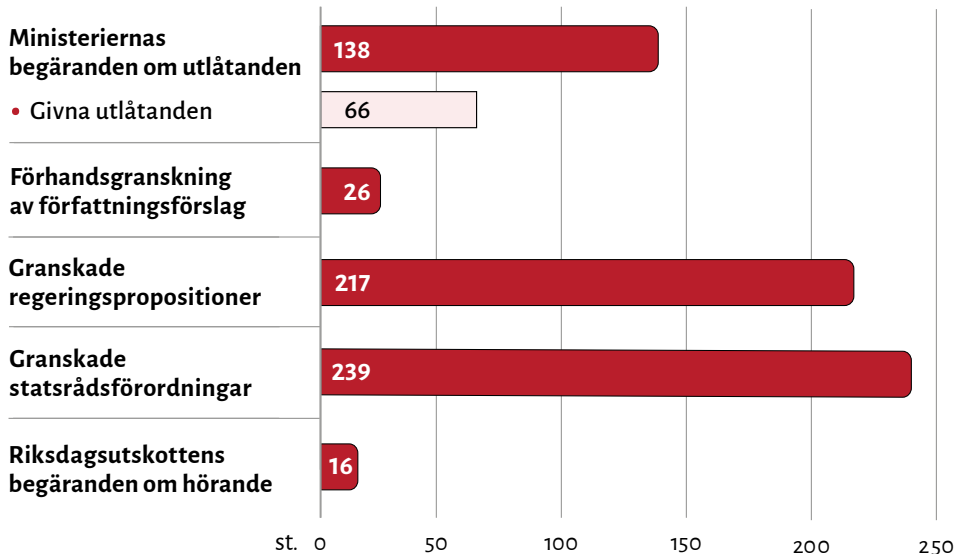
Laglighetskontrollen rörande lagberedningen

Justitiekanslern

- övervakar lagenligheten och iakttagandet av god lagberedningssed i samband med lagberedningen, men deltar inte i beredningen,
- övervakar i synnerhet att grundlagen och de internationella förpliktelserna om de mänskliga rättigheterna iakttas, att rätten till inflytande tillgodoses, att lagstiftningen är konsekvent och att EU rätten beaktas på behörigt sätt,
- följer systematiskt regeringens planer rörande lagberedningen och ministeriernas begäranden om utlåtanden,
- ger inom ramen för laglighetskontrollen utlåtanden om författningsförslag, både på begäran och på eget initiativ,
- granskar regeringens propositioner i beredningens slutskede, både på eget initiativ och på begäran av ministerierna,
- granskar alla regeringspropositioner och statsrådsförordningar innan de föredras vid statsrådets allmänna sammanträde,
- övervakar att den respons som har getts i utlåtandena och vid förhandsgranskningen beaktas i samband med beslutsfattandet vid statsrådets allmänna sammanträden, samt
- ger sakkunnigutlåtanden på begäran av riksdagens utskott.

Laglighetskontroll av författningsförslag

Utlåtande om lagförslaget

Ändring av lagen om tillsynen över social- och hälsovården

I en regeringsproposition föreslogs en ändring av lagen om tillsynen över social- och hälsovården. I och med ändringen skulle små serviceproducenter kunna inleda sin verksamhet eller genomföra en ändring av verksamheten redan innan registreringsbeslutet. Justitiekanslern betraktade lagförslaget som motiverat.

Lagen om tillsynen över social- och hälsovården trädde i kraft 1.1.2024. I lagen föresätts det att aktörerna inom social- och hälsovårdsbranschen ska registrera sig i ett riksomfattande register (Soteri). Efter lagens ikraftträdande har det emellertid uppkommit en stor anhopning av ärenden i samband med behandlingen av registreringsansökningar. Behandlingstiderna har begränsat näringsfriheten och

äventyrat tillgången till personal och tjänster. Syftet med den aktuella regeringspropositionen är att åtgärda denna situation.

Justitiekanslern ansåg emellertid att man i regeringspropositionen tydligare borde föra fram vilka andra metoder som använts eller planerats för att åtgärda situationen och varför dessa inte betraktats som tillräckliga. Likaså borde man enligt honom bedöma risken för att det uppkommer sådana situationer där en yrkesutövare redan har inlett sin verksamhet men senare måste avsluta eller avbryta den på grund av brister som anknyter till registreringen av verksamheten.

Ministeriet borde utöver att ändra lagstiftningen sträva efter att ytterligare förkorta behandlingstiderna för registreringsansökningar så att de blir förenliga med kraven på god förvaltning. Likaså ska ministeriet följa upp och göra en mer omfattande bedömning av huruvida tillsynslagens bestämmelser är ändamålsenliga ur serviceproducenternas och deras kunders synvinkel. Det finns också skäl att bedöma huruvida de förpliktelser som uppställs inom ramen för tillsynen tryggar kundernas rättigheter i synnerhet med tanke på väsentliga risker. Dessutom bör det bedömas huruvida den administrativa börda som följer av tillsynen står i rimlig och rättvis proportion till de risker som följer av eventuella brister (OKV/2370/21/2024; ärendet avgjordes av justitiekansler Tuomas Pöysti och föredrogs av Minna Ruuskanen).

När finns det anledning att i en regeringsproposition begära ett utlåtande av grundlagsutskottet och hur övervakar justitiekanslern detta?

När finns det anledning att i en regeringsproposition begära ett utlåtande av grundlagsutskottet och hur övervakar justitiekanslern detta?

Statsrådet och dess ministerier är det statsorgan som svarar för lagberedningen. Det ankommer entydigt på statsrådet att bereda författningsförslag som är förenliga med EU-rätten samt med de internationella förpliktelserna om de mänskliga rättigheterna. Det hör likaså till statsrådets uppgifter att lägga fram motiverade förslag till ändring av grundlagen eller dess tolkningspraxis. Statsrådets medlemmar bär politiskt och rättsligt ministeransvar för detta.

Regeringen, som åtnjuter förtroende av en majoritet av riksdagsledamöterna, kan självfallet utarbeta propositioner som innefattar förslag till ändring eller utvecklande av grundlagens tolkningspraxis, vilka motiverats med rättsligt godtagbara argument och utarbetats i enlighet med anvisningarna för utarbetande av regeringspropositioner. I dessa fall är det önskvärt att det i regeringspropositionens avsnitt gällande lagstiftningsordningen med hjälp av en detaljerad motivering konstateras att det finns skäl för grundlagsutskottet att bedöma propositionens förhållande till grundlagen.²⁹ Likaså kan en behandling i grundlagsutskottet vara motiverad ifall det råder oklarhet i fråga om tolkningen av grundlagen eller en förpliktelse rörande de mänskliga rättigheterna.

29 Anvisningar för utarbetande av regeringspropositioner, Handbok i hur man skriver goda propositioner, <https://helo.finlex.fi/sv/>, del IV, Grundläggande struktur för en proposition, avsnitt 12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning, <https://helo.finlex.fi/sv/iv-hallituksenesityksen-perusrakenne/sisallys/#jakso-12-suhde-perustuslakiin-ja-saatamisjarjestyk>.

När finns det anledning att i en regeringsproposition begära ett utlåtande av grundlagsutskottet och hur övervakar justitiekanslern detta?

Justitiekanslerns förhandsgranskning av författningarna

Justitiekanslern granskar att regeringspropositionerna och statsråds- och presidentförordningarna samt deras beredning är lagenlig. Till justitiekanslerns uppgifter hör inte att ersätta statsrådets beredning eller att komplettera beredningen ifall den är

Justitiekanslerns laglighetskontroll ger grundlagsutskottet möjligheter att fokusera på sådana frågor som kräver dess bedömning, och laglighetskontrollen kompletterar därmed den grundlagskontroll som grundlagsutskottet utför.

bristfällig. Justitiekanslerns laglighetskontroll ger grundlagsutskottet möjligheter att fokusera på sådana frågor som kräver dess bedömning, och laglighetskontrollen kompletterar därmed den grundlagskontroll som grundlagsutskottet utför. Inom ramen för justitiekanslerns laglighetskontroll rörande regeringspropositioner bedöms det huruvida propositionen i fråga om sin form och sitt innehåll i rättsligt avseende har beretts korrekt för att kunna överlåtas till riksdagen, och huruvida de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna

har beaktats tillräckligt väl i samband med beredningen. Denna laglighetskontroll genomförs dels genom förhandsgranskningen av författningar – i form av utlåtanden som ges om regeringspropositioner, förhandsgranskning av lagförslag samt övervakning vid statsrådets sammanträden – och dels genom den laglighetskontroll som sker i efterhand. Laglighetskontrollen riktar sig mot rättsliga frågor och omfattar övervakning av att god lagberedningssed iakttas. Däremot omfattar laglighetskontrollen inte bedömning av propositionens ändamålsenlighet eller konsekvenser eller av de resurser som krävs för de föreslagna lagarnas verkställighet.³⁰

30 Grunderna och formen för justitiekanslerns förhandsgranskning av författningarna samt åtgärdsströskeln beskrivs närmare i justitiekanslerns berättelse för år 2021, B 19/2022 rd, s. 12–20.

Anförandet finns tillgängligt också här:

https://oikeuskansleri.fi/documents/1428954/220605709/justitiekanslerns_anforande_justitiekanslerns_berattelse__2021.pdf/cbe5dd6e-2a2d-1e5b-1141-8068e7edaefc/justitiekanslerns_anforande_justitiekanslerns_berattelse__2021.pdf?t=1725429658795. ▶

Justitiekanslern bedömer propositionen och dess beredning som en helhet. I enlighet med lagberedningsanvisningarna fästs särskild vikt också vid avsnittet rörande propositionens förhållande till grundlagen och förpliktelserna om de mänskliga rättigheterna. Detta innebär att justitiekanslern också bedömer huruvida det är rättsligt motiverat och befogat att begära att riksdagens grundlagsutskott ska ta propositionen till bedömning, och huruvida ställningstagandet gällande detta har motiverats tillräckligt utförligt.³¹ Grundlagsutskottet kan sköta den föregripande grundlagskontroll som har föreskrivits för utskottet i 74 § i grundlagen bara om utskottet på grundval av omsorgsfull behandling och hörande av sakkunniga samt en tillräckligt välutarbetad regeringsproposition och dess motivering rörande lagstiftningsordningen kan fokusera på att dra upp riktlinjer för frågor som genuint berör grundlagens tolkning.

I praktiken har det på tämligen lätta grunder begärts att regeringspropositioner ska föras till grundlagsutskottet för bedömning, vilket även grundlagsutskottet under den senaste tiden har uppmärksammat upprepade gånger.³² Riksdagen fattar dock själv i sista hand beslut om huruvida ett ärende ska behandlas i grundlagsutskottet eller inte.

31 Anvisningar för utarbetande av regeringspropositioner, Handbok i hur man skriver goda propositioner, <https://helo.finlex.fi/sv/>, del IV, Grundläggande struktur för en proposition, avsnitt 12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning, <https://helo.finlex.fi/sv/iv-hallituksenesityksen-perusrakenne/sisallys/#jakso-12-suhde-perustuslakiin-ja-saatamisarjestyks>.

32 Se exempelvis GrUU 46/2024 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_46+2024.aspx, GrUU 42/2024 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_42+2024.aspx, GrUU 41/2024 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_41+2024.aspx, GrUU 32/2024 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_32+2024.aspx, GrUU 19/2024 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_19+2024.aspx, GrUB 2/2024 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Mietinto/Sidor/GrUB_2+2024.aspx och GrUU 9/2023 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_9+2023.aspx. Justitiekanslerns iakttagelser angående samma fråga, se exempelvis OKV/2797/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/oppimisen-digitaalinen-palvelukokonaisuus-ja-tekoalyn-kaytto> och OKV/2659/21/2024, <https://oikeuskansleri.fi/-/positiiviseen-luottotietorekisteriin-lisattavat-tiedot-taloyhtiolainoista>.

När finns det anledning att i en regeringsproposition begära ett utlåtande av grundlagsutskottet och hur övervakar justitiekanslern detta?

När är det motiverat att begära ett utlåtande av grundlagsutskottet?

Problem som hänför sig till grundlagen och till internationella förpliktelser om de mänskliga rättigheterna bör för det första identifieras i beredningsskedet. I regeringspropositionen bör det öppet föras fram att den föreslagna regleringen är problematisk med avseende på grundlagen eller exempelvis Europadomstolens eller EU-domstolens avgörandep Praxis eller med avseende på grundlagsutskottets praxis. Också kvaliteten på bedömningen av lagstiftningens konsekvenser påverkar hur god information riksdagen får för stiftandet av lagen och för att kunna bedöma hur författningen generellt kommer att kunna tillämpas i samhället samt för att kunna ta ställning till dess verkningar och till om det finns fog för den. Den information som produceras i samband med lagberedningen ska vara objektiv och mångsidig.³³ Ofta behövs en omsorgsfull konsekvensbedömning också för bedömningen av huruvida inskränkningar av grundläggande fri- och rättigheter är godtagbara, nödvändiga och proportionella samt för den statsförfattningsrättsliga bedömningen av de grundläggande fri- och rättigheternas okränkbara kärnområde.

Vilken ovisshet som helst utgör inte en tillbörlig grund för statsrådets begäran om att ett utlåtande av grundlagsutskottet ska inhämtas om en proposition, och med hjälp av en sådan begäran är det inte möjligt att åtgärda bristfällig beredning eller att lösa alla typer av konflikter. Exempelvis skiljaktiga åsikter om propositionens samhällspolitiska ändamålsenlighet utgör inte en grund för att föra ärendet till grundlagsutskottet för behandling. Att dryfta lagarnas innehåll ankommer i första hand på det aktuella ministerutskott som är substansutskott.

Under verksamhetsåret konstaterades det också att det vid lagberedningen ofta är motiverat att bedöma författningsprojektets förhållande till andra författningsprojekt, det vill säga de samlade verkningarna av olika lagförslag. Bedömningen av de samlade verkningarna försvåras ifall en målsättning som har skrivits in i regeringsprogrammet har delats upp i flera separata lagstiftningsprojekt, som slutförs

³³ Även grundlagsutskottet har förutsatt detta. Se exempelvis GrUU 3/2020 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_3+2020.aspx.

När finns det anledning att i en regeringsproposition begära ett utlåtande av grundlagsutskottet och hur övervakar justitiekanslern detta?

vid olika tidpunkter.³⁴ Bedömningen av de samlade verkningarna kräver samarbete tjänstemännen emellan både inom det aktuella ministeriet och mellan olika ministerier, och eventuellt också anlåtande av utomstående sakkunniga, samt tillräckligt med tid och resurser.³⁵

Ifall de samlade verkningarna inte har bedömts i samband med lagberedningen, kan justitiekanslern uppmärksamma saken och begära att konsekvensbedömningen ska kompletteras. I samband med justitiekanslerns förhandsgranskning av författningarna är det knappast möjligt att åtgärda en sådan brist på något annat sätt. En proposition som är bristfällig när det gäller bedömningen av de samlade verkningarna kan inte heller åtgärdas genom att ett utlåtande begärs av grundlagsutskottet. Det är inte justitiekanslerns och ännu mindre grundlagsutskottets uppgift att svara för lagberedningen och för den därmed anknutna konsekvensbedömningen, utan denna uppgift ankommer på statsrådet. I samband med den laglighetskontroll av lagberedningen som justitiekanslern utövar i efterhand är det dock möjligt att ta upp strukturella problem som berör lagberedningen och konsekvensbedömningen samt en tillbörlig skötsel av ministeriets uppgifter vid lagberedningen, liksom ansvaret för dessa uppgifter.

Ovisslet om en propositions förhållande till EU-rätten utgör i princip inte heller en grund för att föra propositionen till grundlagsutskottet för bedömning, såvida det inte är fråga om tolkning av grundläggande fri- och rättigheter eller förpliktelser

Det är inte justitiekanslerns och ännu mindre grundlagsutskottets uppgift att svara för lagberedningen och för den därmed anknutna konsekvensbedömningen, utan denna uppgift ankommer på statsrådet.

34 Saken har behandlats närmare bland annat i utlåtandet till social- och hälsovårdsutskottet om justitiekanslerns berättelse B 11/2024 rd, OKV/2158/22/2024, <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2024-AK-32911.pdf>.

35 Grundlagsutskottet har ofta framhållit att lagberedningen ska tilldelas tillräckliga resurser samt betonat vikten av högklassig lagberedning. Se exempelvis GrUB 1/2022 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Mietinto/Sidor/GrUB_1+2022.aspx, GrUB 1/2017 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Mietinto/Sidor/GrUB_1+2017.aspx och GrUU 19/2016 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_19+2016.aspx. ▶

När finns det anledning att i en regeringsproposition begära ett utlåtande av grundlagsutskottet och hur övervakar justitiekanslern detta?

som berör de mänskliga rättigheterna. Grundlagsutskottets behandling av en proposition korrigerar inte heller dess brister eller risker med avseende på EU-rätten. Grundlagsutskottet har betonat justitiekanslerns roll i samband med bedömningen av lagförslagens förenlighet med EU-rätten.³⁶ I samband med justitiekanslerns förhandsgranskning är det emellertid inte möjligt att i detalj bedöma sådana frågor som hör samman med unionslagstiftningen. Där är det närmast möjligt att bedöma huruvida EU-rättens betydelse och det nationella spelrummet har identifierats och refererats korrekt samt att propositionen inte innehåller uppenbara konflikter i förhållande till EU-rätten.

Den finländska grundlagskontrollen bygger på flera institutioners verksamhet

Den finländska grundlagskontrollen utövas av flera institutioner och myndigheter samt genom deras inbördes dialog. Justitiekanslern är en av de aktörer som svarar för grundlagskontrollen. Grundlagsutskottet ges i 74 § i grundlagen en central och primär roll i samband med den föregripande grundlagskontrollen. Domstolarna tillämpar å sin sida lagarna i enskilda fall efter att de har stiftats.

Justitiekanslern har i sin egen laglighetskontroll under de senaste åren sänkt interventionströskeln i förhållande till regeringspropositioner och statsrådsförordningar.³⁷ Vid den förhandsgranskning av författningarna som justitiekanslern utför kommer man fortsättningsvis i mån av möjlighet att fästa vikt vid centrala problem punkter i författningsberedningen. I samband med denna granskning kan man också fästa vikt vid huruvida behovet av ställningstaganden av grundlagsutskottet

36 GrUU 79/2018 rd https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/Lausunto/Sidor/GrUU_79+2018.aspx.

37 I justitiekanslerns berättelse för år 2021, B 19/2022 rd, s. 12-20, beskrivs justitiekanslerns nuvarande interventionströskel med hjälp av sju exempel på typfall inom lagberedningen. Anförandet finns tillgängligt också här: https://oikeuskansleri.fi/documents/1428954/220605709/justitiekanslerns_anforande_justitiekanslerns_berattelse__2021.pdf/cbe5dd6e-2a2d-1e5b-1141-8068e7edaefc/justitiekanslerns_anforande_justitiekanslerns_berattelse__2021.pdf?t=1725429658795 en del av typfallen överskrider interventionströskeln, medan en del av fallen omfattas av lagstiftarens prövning. Dessa typfall baserar sig dock inte på ovillkorliga regler utan utgör exempel.

När finns det anledning att i en regeringsproposition begära ett utlåtande av grundlagsutskottet och hur övervakar justitiekanslern detta?

har motiveras tillräckligt väl. I fortsättningen kommer man, inom de ramar som tidtabellen och resurserna för förhandsgranskningen tillåter, mer systematiskt och noggrannare än förut att bedöma i vilka fall det över huvud taget finns behov av ställningstaganden av grundlagsutskottet, samt granska att bedömningen av detta behov har motiverats tillräckligt väl.

Justitiekanslerns granskning av författningarna kan dock inte heller i detta avseende vara heltäckande.

Enligt 112 § i grundlagen kan justitiekanslern framställa en motiverad anmärkning, om lagligheten av ett beslut eller en åtgärd av statsrådet ger anledning till det. Om anmärkningen lämnas obeaktad, ska justitiekanslern låta anteckna sin ståndpunkt i statsrådets protokoll. Det är uppenbart att tröskeln för detta förfarande är mycket hög i samband med författningsförslag, redan på grund av den maktfördelning som föreskrivs i grundlagen. En hög tröskel stöds av att grundlagens bestämmelser är vagt formulerade och ger rum för tolkning, vilket tar sig uttryck exempelvis i att grundlagsexperter ofta har uppfattningar som avviker från varandra. Framför allt stöds den höga tröskeln av att grundlagsutskottet i grundlagen har ålagts i uppdrag att bedöma lagförslagets grundlagsenlighet.

I en rättsstat är det motiverat att sådana tolkningar av grundlagen som är av principiell betydelse utarbetas av ett kollegialt organ och baserar sig på en omfattande hörande- och beredningsprocess som innefattar olika synvinklar, samt på omsorgsfull rättslig prövning som sker utifrån denna process. Justitiekanslern kan å sin sida säkerställa att lagförslagen utarbetas i enlighet med grundlagen, internationella fördrag om de mänskliga rättigheterna och Europeiska unionens lagstiftning, samt se till att grundlagsutskottet får fokusera på väsentliga tolkningar av grundlagen.

Justitiekanslerns roll vid statsrådssammanträden och presidentföredragningar

- Enligt grundlagen ska justitiekanslern vara närvarande och svara för laglighetskontrollen vid statsrådets sammanträden och vid föredragningen av ärenden för republikens president.
- Justitiekanslern ska på begäran ge presidenten, statsrådet och ministerierna upplysningar och utlåtanden i juridiska frågor.
- Den skyldighet som justitiekanslern har ålagts i grundlagen gäller också vid statsrådets sammanträden och föredragningarna för republikens president.
- Statsministern och republikens president har då och då i samband med ett sammanträde begärt ett utlåtande om en laglighetsfråga av justitiekanslern.
- Den skyldighet som har föreskrivits för justitiekanslern i grundlagen att ge upplysningar och utlåtanden i juridiska frågor innebär inte tillhandahållande av rådgivning för regeringen, utan det är fråga om ställningstaganden som hör till den föregripande laglighetskontrollen.

- Om justitiekanslern i samband med granskningen av föredragningslistorna för statsrådets allmänna sammanträde eller föredragningen för republikens president upptäcker något som kräver en rättslig anmärkning, ber justitiekanslern att bristerna och felen ska åtgärdas.
 - Om de rättelser som ministeriet gör inte är tillfredsställande eller om det krävs så omfattande rättelser att de inte hinner göras före sammanträdet, ber justitiekanslern att ärendet ska strykas från föredragningslistan och att det ska föredras vid ett senare sammanträde då det har blivit korrekt rättat.
 - Justitiekanslern har emellertid inte befogenheter att förhindra statsrådets eller republikens presidents beslutsfattande.
- Om justitiekanslern noterar att lagligheten av statsrådets eller en ministers eller republikens presidents beslut eller åtgärd ger anledning till en anmärkning, ska justitiekanslern enligt grundlagen framställa en motiverad anmärkning om saken.
- Om anmärkningen lämnas obeaktad, ska justitiekanslern låta anteckna sin ståndpunkt i statsrådets protokoll och vid behov också vidta andra åtgärder.
 - Tröskeln för detta förfarande är hög, och förfarandet ska iakttas närmast om ett beslutsförslag är förknippat med ett sådant juridiskt problem som innebär att det inte finns rättsliga förutsättningar för godtagbart beslutsfattande.

- I lagen om justitiekanslern i statsrådet föreskrivs det också att justitiekanslern kan låta anteckna sin uppfattning om saken i statsrådets protokoll ifall justitiekanslern anser att en rättslig omständighet i ett ärende som behandlas i statsrådet ger anledning till det.
 - Om justitiekanslern till följd av det svar som ges bedömer att det inte finns något rättsligt hinder för beslutsfattandet, men att det förekommer betydande rättslig oklarhet i ärendet eller någon annan rättslig omständighet som bör uppmärksammas, kan justitiekanslern begära ordet vid statsrådets sammanträde och låta anteckna sin ståndpunkt i protokollet. Då framgår justitiekanslerns ståndpunkt och anförandets innehåll också av statsrådets protokoll.
 - Justitiekanslerns anförande vid sammanträdet sparas dessutom i justitiekanslersämbetets ärendehanteringsprogram och offentliggörs i allmänhet också på justitiekanslersämbetets webbplats.
- Justitiekanslerns begäranden om rättelse och justitiekanslerns ställningstaganden i ärenden som behandlas vid sammanträdena, vilka är av samhällelig och rättslig betydelse, sparas i justitiekanslersämbetets ärendehanteringsprogram.

Tillsynen över digitaliseringen tryggar de grundläggande fri- och rättigheterna samt en smidig vardag

Tillsynen över digitaliseringen tryggar de grundläggande fri- och rättigheterna samt en smidig vardag

Digitaliseringen har en genomgripande inverkan på skötseln av människors, företags och sammanslutningars alldagliga ärenden samt på tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och på deras inbördes jämvikt. Det är viktigt att systemen inom den offentliga förvaltningen fungerar tillförlitligt och korrekt samt på ett sådant sätt att kraven på god förvaltning uppfylls. Dessutom ska all data som används i systemen och för skapandet av algoritmer vara tillförlitlig. Inkorrekt data kan utgöra ett betydande rättsskyddsproblem.

Tillsynen över digitaliseringen inom den offentliga förvaltningen genomfördes under år 2024 i många olika former. Justitiekanslern gav flera utlåtanden om lagstiftningsprojekt som innefattade förslag till ny reglering rörande digitalisering, nya former av digitalisering eller införande av digitalisering inom nya sektorer. I utlåtandena fästes det vikt vid grundlagsenligheten och vid iakttagandet av EU-lagstiftningen. Justitiekanslern och biträdande justitiekanslern avgjorde även klagomål och undersökte på eget initiativ frågor som berörde bland annat tillgodoseendet av rättigheterna för kunderna inom den offentliga förvaltningen och god digital förvaltning samt det automatiserade beslutsfattandet hos myndigheterna.

Tillsynen över digitaliseringen tryggar de grundläggande fri- och rättigheterna samt en smidig vardag

Förhandsgranskning av författningar rörande digitalisering

Den finländska modellen för digitalisering grundar sig i väsentlig omfattning på att stora informationsmängder samlas i ett centralt register. Utgångspunkten är att informationen används för välgrundade ändamål. Detta ger möjlighet till effektiv myndighetstillsyn och innebär att informationen behöver samlas in bara en gång, vilket främjar en smidig vardag. Ifall det centrala registret innehåller felaktiga uppgifter kan detta emellertid föranleda rättsförluster och många slags svårigheter för den registrerade. Till de centrala dataskyddsprinciper som anges i Europeiska unionens dataskyddsförordning hör att uppgifterna ska vara korrekta, uppdaterade och exakta. I ett digitalt samhälle och i digital förvaltning utgör uppgifternas korrekthet och möjligheten att korrigera felaktiga uppgifter väsentliga förutsättningar för rättsskyddet och för god förvaltning.

Justitiekanslern uppmärksammade vid sin förhandsgranskning av författningarna att det bör föreskrivas om inkomstdatasystemet och om det positiva kreditupplysningsregistret på ett sätt som respekterar det skydd för personuppgifter som tryggas i grundlagen och Europeiska unionens lagstiftning. I båda registren behandlas en stor mängd uppgifter, inklusive känsliga uppgifter, och uppgifter utlämnas ur registren till många olika aktörer. Justitiekanslern uppmärksammade i sin promemoria om förhandsgranskningen³⁸ finansministeriet på frågor rörande utlämnandet av uppgifter. Uppgifter ska inte kunna lämnas ut ur registren ifall den person som uppgifterna berör har bestridit uppgifternas korrekthet. Både tryggheten av den registrerades rättigheter och det allmänna intresset talar för att endast korrekta uppgifter ska lämnas ut ur registren.

Dessutom gav justitiekanslern ett utlåtande till justitieministeriet om regeringens förslag om att ändra lagen om ett positivt kreditupplysningsregister så att också uppgifter om husbolagslån i fortsättningen ska införas i registret³⁹. Justitiekanslern bedömde att den föreslagna regleringen står i ett spänningsfyllt förhållande till det privatlivsskydd och dataskydd som tryggas i grundlagen. Enligt regeringens

³⁸ OKV/2040/23/2024.

³⁹ OKV/2659/21/2024.

proposition ska de uppgifter om husbolagslån som ingår i bostadsdatasystemet införas i kreditupplysningsregistret. Justitiekanslern konstaterade emellertid i sitt avgörande i det ärende som han undersökte på eget initiativ⁴⁰ att det nämnda systemet är allvarligt överbelastat. Det kan därmed ifrågasättas hur väl systemen fungerar. En betydande risk med digitaliseringen är uttryckligen att man inte lyckas se till att datasystemen och den verksamhet som baserar sig på dem fungerar smidigt och att kundernas behov blir tillgodosedda samtidigt som lagstiftning rörande registren eller datasystemen träder i kraft.

Justitiekanslern gav ett utlåtande om reformen av dataskyddslagstiftningen till justitieministeriet⁴¹. Justitiekanslern ansåg att den gällande splittrade och otydliga dataskyddslagstiftningen försvårar digitaliseringen av den offentliga förvaltningen. Vid den fortsatta beredningen borde möjligheterna att förtydliga regleringen utredas. Likaså måste spänningen mellan offentlighetsprincipen och dataskyddet beaktas i samband med reformen av dataskyddslagstiftningen. Dessutom bör lagstiftningsåtgärder övervägas för att trygga offentligheten vid rättegångar.

I slutet av år 2024 gav justitiekanslern också sina första utlåtanden om lagförslag som gäller användning av artificiell intelligens inom den offentliga förvaltningen. Justitiekanslern gav ett utlåtande till arbets- och näringsministeriet om lagstiftningen för nationellt genomförande av EU:s förordning om artificiell intelligens⁴². Enligt justitiekanslern visade den föreslagna regeringspropositionen i huvudsak prov på god lagberedning, men det fanns enligt honom emellertid behov av preciseringar och kompletteringar. Det finns anledning att överväga att i den nationella lagstiftning som kompletterar en direkt tillämplig EU-författning inkludera en paragraf som berör tillämpningsområdet i sådana fall där gränserna för EU-författningens tillämpningsområde förblir öppna. Dessutom bör bland annat regleringens förhållande till dataskyddsregleringen preciseras i regeringspropositionen. I den decentraliserade tillsynsmodell som göreslås förutsätts det vidare att den inbördes befogenhetsfördelningen mellan tillsynsmyndigheterna regleras tillräckligt noggrant

40 OKV/2041/70/2024.

41 OKV/1563/21/2024.

42 OKV/2594/21/2024.

och exakt, och detsamma gäller även påföljdsavgiften. Dessutom borde regeringspropositionen utökas med reglering rörande de högsta laglighetsövervakarna. De högsta laglighetsövervakarna övervakar alla andra tillsynsmyndigheter, och de kan därmed inte vara föremål för övervakning av laglighetsövervakare på lägre nivå. De högsta laglighetsövervakarnas ställning i Finland är en fråga med anknytning till lagstiftningsordningen⁴³.

Justitiekanslern gav undervisnings- och kulturministeriet ett utlåtande om lagstiftningsprojektet om en digital service till stöd för kontinuerligt lärande⁴⁴. Utkastet till regeringsproposition innefattar ett förslag om användning av artificiell intelligens som en del av de tjänster som tillhandahålls människor. Denna reglering hör till de första lagar i Finland som berör användning av artificiell intelligens inom den offentliga förvaltningen. Den föreslagna regleringens förhållande till unionens förordning om artificiell intelligens samt det nationella spelrum som denna lämnar bör tydligt framgå av propositionen. När det gäller denna typ av författningar är det nödvändigt att i regeringspropositionen också ta ställning till hurdant förhållandet mellan dataskyddslagstiftningen och förordningen om artificiell intelligens är i det aktuella regleringssammanhanget.

Avgöranden rörande god digital förvaltning

Biträdande justitiekanslern avgjorde ett klagomål där det var fråga om att digitalt tillgodose den rätt till inflytande som tryggas i grundlagen⁴⁵. I klagomålet riktade klaganden kritik mot utrikesministeriet för att ministeriet inte hade sparat klagandens utlåtande i tjänsten utlåtande.fi. Enligt biträdande justitiekanslern ska publiceringen av en begäran om utlåtande i tjänsten utlåtande.fi samt de anvisningar som ges i samband med begäran tolkas som sådan förmedling av information från myndighetens sida som omfattas av principerna för god förvaltning. Ministeriet uppmärksammades på vikten av att trygga den grundlagsenliga rätten till inflytande och principerna för god förvaltning då begäranden om utlåtanden publiceras och då utlåtanden tas emot.

43 GrUU 14/2018 rd, s.12-13.

44 OKV/2797/21/2024.

45 OKV/1007/10/2024.

Också de språkliga rättigheterna ska tillgodoses i samband med den digitala förvaltningen. Ålands landskapsregering hade meddelat justitiekanslersämbetet att Migrationsverkets ärendehanteringssystem för utlänningsärenden UMA, som används också på Åland, finns tillgängligt bara på finska. Biträdande justitiekanslern undersökte saken på eget initiativ och meddelade ett åtgärdsavgörande i ärendet⁴⁶. Enligt biträdande justitiekanslern uppfyller UMA-systemet inte de krav som språklagen och Ålands självstyrelselag ställer.

Automatiserat beslutsfattande inom den offentliga förvaltningen

Justitiekanslern beslutade på eget initiativ undersöka det automatiserade beslutsfattande som används i samband med beskattningen⁴⁷. Det var fråga om att säkerställa att myndigheternas automatiserade beslutsfattande sker på ett tillförlitligt sätt. Utgångspunkten för att ett ärende ska kunna avgöras automatiserat är att ärendet inte kräver prövning från myndighetens sida. Enligt Skatteförvaltningens utredning är man för beskattningens del medveten om de begränsningar som lagen uppställer för det automatiserade beslutsfattandet, och automation används bara i samband med sådana avgöranden som inte förutsätter prövning från fall till fall.

Enligt förvaltningslagen ska det av det förvaltningsbeslut som en person får framgå om ärendet har avgjorts automatiserat. Enligt Skatteförvaltningens utredning underrättas det i beskattningsbeslutet om automatiserat beslutsfattande i huvudsak genom att det konstateras att automation har använts vid beslutsfattandet. Enligt justitiekanslern kan detta skapa en bild av att det automatiserade beslutsfattandet omfattar också sådana fall där automation har använts som hjälp vid beslutsfattandet men där ärendet i sista hand har avgjorts av en tjänsteman. Formuleringen i beslutet och hänvisningen till den webbsida där det finns mer information om automatiserat beslutsfattande ger dock kunderna saklig information om användningen av automatiserat beslutsfattande vid beskattningen. Justitiekanslern ansåg att saken inte föranledde några åtgärder inom ramen för laglighetskontrollen.

⁴⁶ OKV/894/70/2024.

⁴⁷ OKV/656/70/2024.

Tillsynen över digitaliseringen tryggar de grundläggande fri- och rättigheterna samt en smidig vardag

Övervakningen av det automatiserade beslutsfattandet fortgår under år 2025. Justitiekanslern beslutade hösten 2024 på eget initiativ undersöka det automatiserade beslutsfattandet hos Folkpensionsanstalten.

Sammanfattning

I fråga om den reglering som berör digitaliseringen bör det i framtiden fästas allt större vikt vid att lagarna är tydliga och konsekventa. Utifrån den referensram som vår egen lagstiftning erbjuder är de EU-rättsliga instrument som reglerar teknologiska frågor, såsom förordningen om artificiell intelligens, invecklade och delvis svårbegripliga. Därför är det synnerligen viktigt att vårt lands reglering är tydlig och exakt. Särskilt då det föreskrivs om artificiell intelligens bör det fästas vikt vid att regleringens definitioner, tillämpningsområde och förhållande till den övriga lagstiftningen framgår tydligt. Lagstiftning som ger rum för tolkning ökar den onödiga administrativa bördan, vilket bör undvikas. Då man vill driva digitaliseringen vidare bör lagstiftningen vara begriplig och lätt att tillämpa.

I fråga om den reglering som berör digitaliseringen bör det i framtiden fästas allt större vikt vid att lagarna är tydliga och konsekventa.

Var och en har rätt att på ett behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål få sin sak behandlad av en domstol som är behörig enligt lag.

4 Övervakning av rättsskipningen

Övervakning av domstolarna och åklagarna

Allmänt

- Justitiekanslerns övervakning tryggar för sin del tillgodoseendet av en rättvis rättegång och förstärker förtroendet för rättsskipningens korrekthet.
- Vid övervakningen befattar man sig inte med den rättsskipning som de oberoende domstolarna utövar inom ramen för sin prövningsrätt.
- Justitiekanslerns övervakningsbehörighet, som omfattar domstolarna, åklagarna och övriga myndigheter samt parternas biträden, möjliggör en vidsträckt bedömning av hur väl rättsskipningen fungerar.
- Domarnas och åklagarnas oberoende tryggas i och med att de högsta laglighetsövervakarna har anförtrots prövningsrätten när det gäller att väcka åtal för tjänstebrott som en domare eller åklagare misstänks för.

Metoderna för övervakning av domstolarna omfattar

- behandling av klagomål,
- behandling av underrättelser från hovrätterna,
 - Hovrätterna har i lag ålagts en skyldighet att underrätta justitiekanslern om saken då de får kännedom om omständigheter som kan leda till att åtal för tjänstefel väcks i hovrätten.
- behandling av underrättelser från polisen,
 - Polisen har uppmanats underrätta om ärenden som anmälts för polisen där det är fråga om domares misstänkta lagstridiga förfarande vid tjänsteutövningen.
- granskning av straffdomar,
 - Det utförs stickprovsgranskning av tingsrätternas brottmålsdomar genom vilka fängelsestraff har utdömts.
- laglighetskontrollbesök, samt
- behandling av ärenden på eget initiativ.

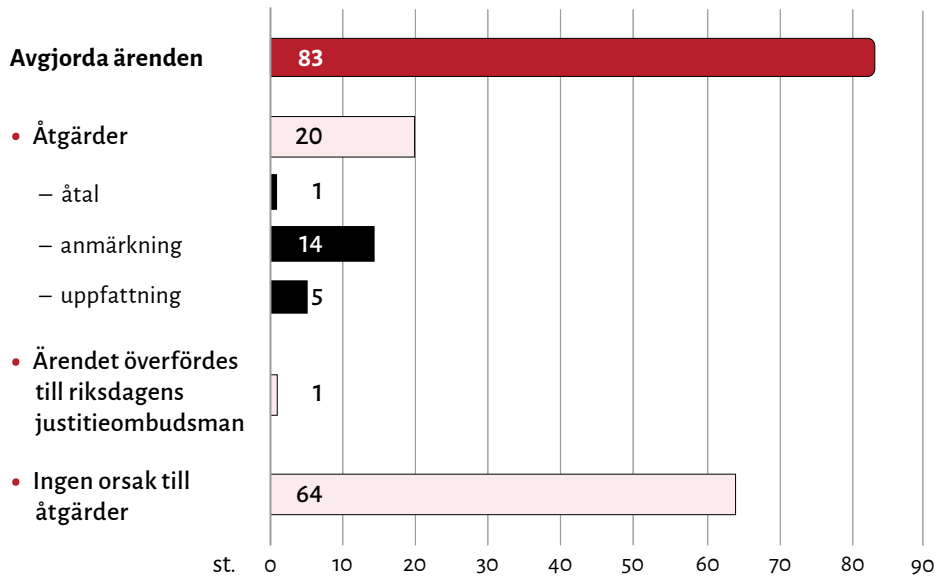
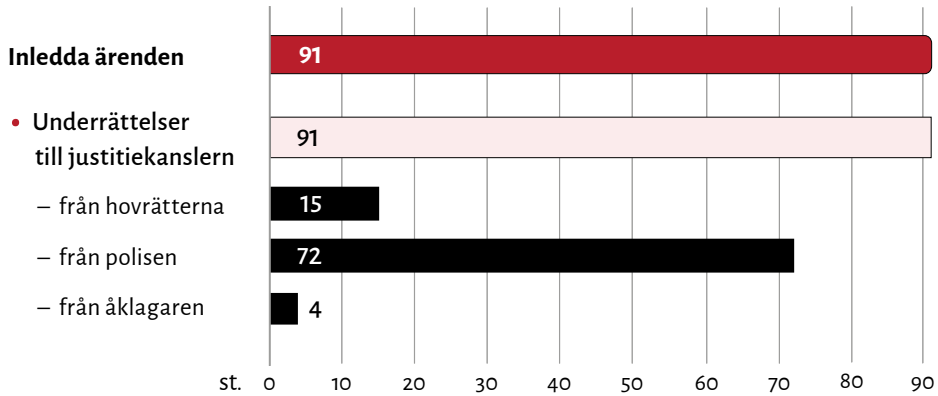
Metoderna för övervakning av åklagarna omfattar

- behandling av klagomål,
- behandling av underrättelser från polisen,
 - Polisen har uppmanats underrätta om ärenden som anmälts för polisen där det är fråga om åklagares misstänkta tjänstebrott.
- laglighetskontrollbesök, samt
- behandling av ärenden på eget initiativ.

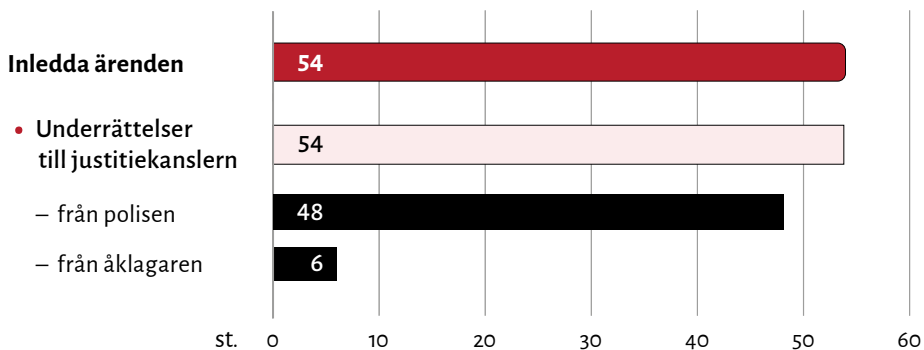

Ärenden som berörde domares tjänstebrott

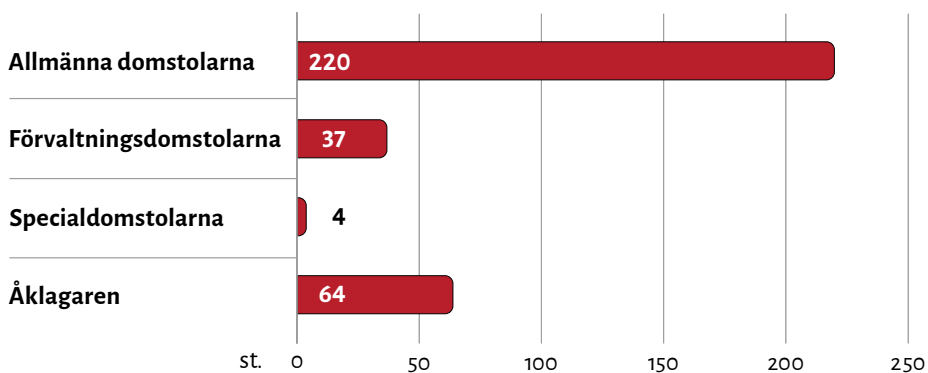

Ärenden som berörde åklagares tjänstebrott

Klagomål rörande domstolar och åklagare som togs till närmare prövning inom ramen för laglighetskontrollen

Avgöranden

En förvaltningsrättsdomare åtalades för tjänstebrott

Biträdande justitiekanslern beslutade att åtal för brott mot tjänsteplikt skulle väckas mot en person som varit förvaltningsrättsdomare vid Norra Finlands förvaltningsdomstol. Den berörda personen misstänktes för att ha sökt information om en av sina familjemedlemmar ur ärendehanteringssystemet för utlänningsärenden, utan att det fanns någon grund för det som hörde samman med tjänsteuppgifterna. Personen i fråga bestred att hen skulle ha gjort sig skyldig till brott.

Rovaniemi hovrätt konstaterade i sitt avgörande i målet att förvaltningsrättsdomaren hade handlat i strid med sin tjänsteplikt. Hovrätten förkastade emellertid åtalet, eftersom domstolen ansåg att gärningen bedömd som en helhet var ringa. Biträdande justitiekanslern har överklagat hovrättens dom hos högsta domstolen (OKV/2808/31/2022; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Juho Lehtimäki).

Dröjsmål i brottmål som var under behandling hos tingsnotarier

Biträdande justitiekanslern gav Satakunta tingsrätt och dess tidigare lagman en anmärkning för försummelse som inträffat i brottmål som var under behandling hos tingsnotarier.

Av den berättelse som Vasa hovrätt utarbetat över sin inspektion av tingsrätterna framgick det att åtalsrätten i två brottmål som hade varit under behandling hos tingsnotarier vid Satakunta tingsrätt hade preskriberats till följd av tingsrättens försummelse. Det verkade ha inträffat försummelse också i flera andra ärenden, till följd av vilka ärendena inte hade behandlats utan ogrundat dröjsmål, på det sätt som lagen förutsätter. Biträdande justitiekanslern undersökte på eget initiativ hur de nämnda ärendena hade behandlats vid tingsrätten.

I tingsrättens utredningar bestreds inte försummelserna. Till många delar förblev det dock oklart exempelvis varför stämningar inte hade utfärdats utan dröjsmål. Det framkom ingen enskild eller entydig förklaring till försummelserna. Det framkom inte heller att försummelserna skulle ha föranletts av agerandet hos någon viss tingsnotarie som antecknats som ärendets handläggare. Enligt tingsrätten hade försummelserna åtminstone delvis orsakats av tingssekreterarnas stora arbetsmängd samt av personalomsättningen bland tingssekreterarna och introduktionen av nyanställda i arbetet. Utöver detta verkade de bristfälliga anvisningarna om skötseln av tingsnotariernas uppgifter och om övervakningen av arbetet också ha bidragit till det inträffade.

Biträdande justitiekanslern betonade i sitt avgörande att utvecklandet och användningen av system för kontroll och uppföljning av ärendenas behandling utgör en del av tingsrättens ledning. Den person som vid den aktuella tidpunkten var lagman vid tingsrätten hade medgett att övervakningen av de brottmål som var under behandling hos tingsnotarierna av någon anledning hade brustit. Enligt biträdande justitiekanslern räcker det emellertid inte bara med att det finns kontroll- och uppföljningssystem. Det är även viktigt exempelvis att arbetsförloppen är tydliga och att det ges anvisningar om dem. Också på denna punkt hade det förekommit brister vid tingsrätten.

Biträdande justitiekanslern konstaterade att tingsrättens ledning genom att styra och organisera arbetet vid tingsrätten effektivt samt genom att utveckla arbetsmetoderna och med övriga till buds stående metoder ska trygga en lagenlig skötsel av tingsrättens uppgifter. Det är i sista hand lagmannens skyldighet och uppgift att i egenskap av chefsdomare, med ansvar för tingsrättens ledning, utarbeta välfungerande system för domstolen (OKV/2160/70/2022; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Markus Löfman).

En domare avgjorde ett mål utan att kalla in svaranden til huvudförhandlingen

Biträdande justitiekanslern gav en tingsdomare vid Helsingfors tingsrätt en anmärkning på grund av att domaren hade förrättat huvudförhandling i ett mål och avgjort det trots att svaranden inte hade inkallats till huvudförhandlingen.

Tingsdomaren hade i samband med förberedelserna inför huvudförhandlingen inte noterat att det delgivningsbevis som fanns bland handlingarna berörde en tidigare huvudförhandling som hade blivit inställd. Svaranden hade inte fått någon kallelse till den nya huvudförhandlingen och hade inte delgetts målsägandens ersättningsyrkanden. Tingsdomaren hade dömt svaranden till ett bötesstraff och bestämt att svaranden skulle betala brottsofferavgift till staten samt skadestånd till målsäganden.

Biträdande justitiekanslern konstaterade att det i princip var fråga om ett allvarligt fel som inträffat för tingsdomarens del och att felet kunde ha föranlett allvarliga rättsförluster. Felet hade emellertid inte orsakat några menliga verkställighetspåföljder i det aktuella fallet. Tingsdomaren hade själv upptäckt felet i samband med färdigställandet av domen, och underrättade åklagaren om saken. Åklagaren anförde besvär över domen hos hovrätten, varefter hovrätten hävde tingsrättens dom och återsände ärendet till tingsrätten för ny behandling (OKV/2028/31/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Juho Lehtimäki).

En domares förfarande i ett mål rörande brott för vars del åtalsrätten hade preskriberats

Biträdande justitiekanslern gav en tingsdomare vid Västra Nylands tingsrätt en anmärkning på grund av lagstridigt förfarande. Tingsdomaren hade vid tingsrättens huvudförhandling behandlat brott för vars del åtalsrätten hade preskriberats, och dömt svaranden för dessa. Därutöver hade tingsdomaren försummat att säkerställa att en stämning utfärdades utan dröjsmål, på det sätt som lagen förutsätter.

Polisen förrättade på begäran av biträdande justitiekanslern en förundersökning i ärendet, där tingsdomaren hördes som brottsmisstänkt. Biträdande justitiekanslern, som genomförde åtalsprövningen i ärendet, konstaterade att tingsdomaren hade brutit mot sin tjänsteplikt på det sätt som avses i rekvisitet för brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet.

Biträdande justitiekanslern bedömde att det fanns både omständigheter som talade för att tingsrättens gärning skulle betraktas som ringa och omständigheter som talade mot detta. Till det som talade för att gärningen skulle betraktas som ringa hörde bland annat att tingsdomaren hade vidtagit åtgärder för att utfärda stämningar innan åtalsrätten hade preskriberats, även om delgivningen av stämningarna i praktiken hade skett först efter att åtalsrätten hade preskriberats. Rättegången vid tingsrätten hade inte heller varit helt onödig, och svaranden, som hade dömts för de brott för vars del åtalsrätten hade preskriberats, hade inte orsakats några menliga verkställighetspåföljder.

Trots att det i princip var fråga om en allvarlig gärning, betraktade biträdande justitiekanslern tingsdomarens handlande som ringa på det sätt som avses i rekvisitetet för brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet. Det fanns därmed inte i det aktuella fallet sannolika skäl för att tingsdomaren skulle ha gjort sig skyldig till det aktuella brottet eller till några andra brott (OKV/1177/31/2022; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Markus Löfman).

En domares och två åklagares förfarande vid beaktandet av preskription som hindrar utdömande av straff

Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare gav en tingsdomare vid Helsingfors tingsrätt en anmärkning på grund av att domaren hade dömt svaranden till straff för ett brott som var preskriberat på ett sätt som hindrar utdömande av straff. Vidare uppmärksammade han den distriktsåklagare i Södra Finlands åklagardistrikt som hade drivit åtalet vid tingsrätten på vikten av att beakta preskription som hindrar utdömande av straff. Dessutom delgav han den distriktsåklagare som hade drivit åtalet vid hovrätten sin uppfattning om att åklagaren i det aktuella fallet borde ha noterat preskriptionen och uppmärksammat saken vid hovrätten.

Enligt biträdande justitiekanslerns ställföreträdare uttrycktes tingsdomarens oaktsamhet i detta fall av att domaren inte alls hade noterat att brottet hade preskriberats på ett sådant sätt som hindrar utdömande av straff, trots att det tydligt framgick av handlingarna att det hade förlöpt mer än tio år sedan brottet begicks.

Att döma ut straff för ett brott som har preskriberats på det nämnda sättet är ägnat att försvaga förtroendet för rättsskipningens korrekthet och äventyra svarandens rättsskydd.

Den distriktsåklagare som hade drivit åtalet vid tingsrätten hade handlat felaktigt inom åklagarverksamhetens kärnområde, då åklagaren hade yrkat på straff för ett brott som hade preskriberats på ett sätt som hindrar utdömning av straff. Åklagarens förfarande var ägnat att föranleda ett lagstridigt avgörande från tingsrättens sida. Åklagaren hade å andra sidan ändå inte svarat för det slutliga avgörandet i målet, utan för den dömande verksamheten svarade tingsdomaren, som i sista hand bar ansvaret för domens lagenlighet.

Den advokat som hade agerat som svarandens biträde i målet hade inte i samband med sitt försvar av huvudmannen och inte heller då advokaten på huvudmannens vägnar hade överklagat tingsrättens dom hos hovrätten uppmärksammat att huvudmannen hade åtalats och dömts för ett brott som hade preskriberats på ett sätt som hindrar utdömning av straff. Justitiekanslern förde advokatens förfarande till prövning vid den tillsynsmyndighet som finns i anslutning till Finlands Advokatförbund. Tillsynsmyndigheten bedömde att advokaten hade handlat oaktsamt och gav advokaten en anmärkning (OKV/112/31/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekanslerns ställföreträdare Petri Martikainen och föredrogs av Markus Löfman).

Motiverandet av domar

Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare gav en tingsdomare vid Birkalands tingsrätt en anmärkning på grund av att tingsdomaren i två straffdomar som hovrätten hade underrättat justitiekanslern om hade försummat att motivera sina domar på det sätt som lagen förutsätter.

Av en dom som gällde grovt djurskyddsbrott framgick det inte på vilken grund bristerna i djurens skötsel utgjorde en följd av svarandens uppsåtliga eller grovt oaktsamma förfarande, på det sätt som det hävdats i åtalet, eller hur tingsrätten hade bedömt de grunder på vilka svaranden bestred åtalet. Av motiveringen

framgick det inte tillräckligt väl vilka omständigheter eller vilket rättsligt resonemang det tillräknande avgörandet grundade sig på. Det villkorliga fängelsestraff, det djurhållningsförbud och den förverkandepåföljd som svaranden hade dömts till i målet hade inte motiverats.

Av domskälen i en dom som gällde arbetarskyddsbrott framgick det inte hur tingsrätten hade bedömt grunderna för svarandens bestridande eller vilka omständigheter som enligt tingsrättens uppfattning hade varit av betydelse vid bedömningen av svarandens oaktsamhet. Av domskälen framgick det inte heller vilket rättsligt resonemang som utgjorde grunden för slutledningen om att svaranden borde ha klarlagt riskfaktorerna och vidtagit åtgärder.

Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare konstaterade att domar ska motiveras öppet och tillräckligt detaljerat, så att parterna och andra som läser domen med hjälp av domskälen kan förstå varför domstolen har slutit sig till det avgörande som framgår av domen, och vilka omständigheter som har varit av betydelse vid avgörandet av målet. Det faktum att avgörandena motiveras har dessutom, genom domarens självkontroll, en väsentlig betydelse med tanke på främjandet av rättssäkerheten. Motiverandet av domar hör till domarverksamhetens kärnområde, och försummelser som sker inom detta område är ägnade att försvaga förtroendet för rättsskipningens korrekthet (OKV/73/31/2024 och OKV/92/31/2024; ärendena avgjordes av biträdande justitiekanslerns ställföreträdare Petri Martikainen och föredrogs av Juho Lehtimäki).

Komplettering av en dom i efterhand

Biträdande justitiekanslern delgav lagmannen vid Päijänne-Tavastlands tingsrätt sin uppfattning om det förfarande som ska iakttas vid rättandet av skrivfel. Lagmannen hade i efterhand kompletterat sin dom i ett tvistemål med ett uttalande om en säkringsåtgärd, utan att ge parterna tillfälle att bli hörda om saken.

I tingsrättens avgörande i huvudsaken hade det inte bestämts något om vilken tid säkringsåtgärden skulle vara gällande, eftersom lagmannen, som var ordförande för sammanträdet, inte hade haft kännedom om säkringsåtgärdens förekomst då

målet behandlades. Då man från hovrätten hade förhört sig om tingsrättens möjligheter att rätta domen till denna del, hade lagmannen med stöd av den bestämmelse som berör rättelse av skrivfel kompletterat domen med ett uttalande om den tid säkringsåtgärden skulle vara gällande. Lagmannen hade motiverat kompletteringen bland annat med att säkringsåtgärden annars skulle ha blivit gällande utan någon tidsgräns.

Biträdande justitiekanslern konstaterade att syftet med rättelsen var att påverka parternas rättigheter och skyldigheter, i och med att rättelsen gällde den tid säkringsåtgärden skulle vara gällande. Det var därmed uttryckligen fråga om en sådan förbättring av en bristfällig dom som man i rättspraxis har ansett att det finns skäl att förhålla sig särskilt återhållsam till.

I tvistemål accentueras domstolens skyldighet att bemöta alla parter jämlikt. Om en dom rättas på ett sätt som påverkar parternas rättigheter eller skyldigheter, bör parterna åtminstone ges tillfälle att bli hörda angående rättelsen (OKV/1740/31/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Leo Lahtinen).

Dröjsmål vid behandlingen av brottmål vid en hovrätt

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade ett hovrättsråd vid Helsingfors hovrätt på skyldigheten att behandla ärendena snabbt. Dessutom delgav han hovrättens beslutssammansättning i ett annat fall sin uppfattning om ett dröjsmål vid meddelandet av en dom.

Den sammanlagda behandlingstiden för det första målet hade uppgått till cirka tre år vid hovrätten. Det var fråga om ett sedvanligt brottmål, som på förslag av ett hovrättsråd hade avgjorts genom skriftligt förfarande. Hovrättsrådet hade emellertid färdigställt avgörandekonceptet först närapå ett år efter föredragningen. Biträdande justitiekanslern konstaterade att hovrättsrådets förfarande inte uppfyllde det krav på skyndsamhet som uppställts för domare i lagen.

Den sammanlagda behandlingstiden för det andra målet hade överskridit fyra år vid hovrätten. Dröjsmålet vid behandlingen av detta mål hade dock i huvudsak föränletts av orsaker som inte hade med hovrätten att göra. Huvudförhandlingen i målet hade hållits i slutet av april, och domen borde därmed enligt den 30 dagars huvudregel som föreskrivs i lagen ha meddelats i maj. Biträdande justitiekanslern konstaterade att han på grundval av den erhållna utredningen inte kunnat bli övertygad om att domen, som meddelats först i september, hade meddelats så snart som möjligt efter den föreskrivna tidsfristen, på det sätt som lagen förutsätter (OKV/1707/10/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Juho Lehtimäki).

Fel som konstaterats vid granskningen av tingsrätternas straffdomar

Åtal mot en tingsdomare för brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet

Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare fattade beslut om att väcka åtal mot en tingsdomare för brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet. Tingsdomaren misstänktes för att vid Norra Savolax tingsrätt ha dömt en svarande till ett ovillkorligt fängelsestraff för brott för vars del åtalsrätten hade preskriberats. Svaranden hade redan avtjänat det utdömda fängelsestraffet innan saken uppdagades i samband med justitiekanslersämbetets granskning av straffdomar.

Tingsdomaren medgav vid förundersökningen att hen inte vid behandlingen av målet hade noterat att åtalsrätten för brotten hade preskriberats. I samband med förundersökningen yrkade målsäganden inte på straff för frihetsberövande av oaktsamhet. Högsta domstolen återbröt på ansökan av biträdande justitiekanslerns ställföreträdare tingsrättens dom och förkastade åtalet såsom preskriberat (OKV/2303/30/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekanslerns ställföreträdare Petri Martikainen och föredrogs av Juho Lehtimäki).

En svarande dömdes till ett strängare straff än vad som föreskrevs vid gärningstidpunkten

Biträdande justitiekanslern gav en tingsdomare vid Mellersta Finlands tingsrätt en anmärkning för att domaren i ett fall utöver villkorligt fängelse hade dömt ut ett strängare samhällstjänststraff än vad som föreskrevs för brottet vid gärningstidpunkten. Också de distriktsåklagare som i sitt domsförslag hade lagt fram ett lagstridigt påföljdsställningstagande tilldelades en anmärkning.

För ett brott får inte ett strängare straff utdömas än vad som var föreskrivet i lag när gärningen begicks. Det maximala antalet timmar för sådan samhällstjänst som döms ut som tilläggsåtgärd till ett fängelsestraff har genom en lagändring höjts från 90 timmar till 120 timmar. Tingsdomaren hade i det aktuella fallet dömt ut samhällstjänst i 120 timmar som tilläggsåtgärd, trots att brottet hade begåtts innan lagen trädde i kraft.

Domarens och åklagarnas fel var i princip av allvarlig art. Samhällstjänst är ett straff som begränsar den personliga friheten, och svaranden hade avtjänat 30 timmar samhällstjänst utan att det fanns någon grund för det. Enligt biträdande justitiekanslern är å andra sidan ett fel som inträffat vid bestämmandet av samhällstjänst inte i fråga om sin allvarlighet jämförbart med ett fel som inträffat vid utdömandet av ett ovillkorligt fängelsestraff. I det aktuella fallet var det fråga om att en enskild omständighet inte hade kontrollerats, och inget tydde på att tingsdomaren eller åklagarna skulle ha förhållit sig likgiltiga till sin tjänsteplikt. Ärendet avgjordes inom ramen för laglighetskontrollen, utan att det förrätades någon förundersökning. Förfarandet hos svarandens försvarsadvokat togs till behandling inom ramen för den övervakning som justitiekanslern riktar mot advokater.

Biträdande justitiekanslern sände sitt beslut till justitieministeriet för bedömning av behovet av eventuella lagändringar. Justitieministeriet förenade sig med uppfattningen om att rättsläget skulle förtydligas ifall statens ersättningsansvar för samhällstjänst som utdömts utan grund skulle grunda sig på uttryckliga lagbestämmelser. Enligt justitieministeriet är det ändamålsenligt att saken rättas till

samtidigt som bestämmelserna om ogrundade tvångsåtgärder och straffdomar senare revideras (OKV/1974/30/2022; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Juho Lehtimäki).

Anmärkningar för tillräknande av preskriberade brott och för lagstridiga påföljder

Biträdande justitiekanslern gav en tingsdomare och biträdande justitiekanslerns ställföreträdare gav fem tingsdomare en anmärkning på grund av tillräknande av brott för vars del åtalsrätten hade preskriberats. I de aktuella fallen hade svarendena inte orsakats några menliga verkställighetspåföljder. I ett av de nämnda fallen uppmärksammade biträdande justitiekanslerns ställföreträdare de hovrättsråd som fattat ett negativt beslut om tillstånd till fortsatt handläggning på vikten av att iaktta omsorg och noggrannhet vid behandlingen av ärenden som berör ansökningar om tillstånd till fortsatt handläggning, eftersom hovrätten i det aktuella fallet inte hade noterat att åtalsrätten för gärningarna hade preskriberats. I ett av fallen delgav han en distriktsåklagare sin uppfattning om att det skulle ha varit motiverat att i samband med delgivningen av en stämningsansökan uppmärksamma tingsrätten på risken för att gärningen i fråga skulle preskriberas.

Utöver det avgörande av biträdande justitiekanslern som berörde ett fel vid utdömandet av samhällstjänst, vilket refererats mer detaljerat ovan, gav biträdande justitiekanslern också en annan tingsdomare en anmärkning för ett liknande fel. Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare gav å sin sida två tingsdomare en anmärkning på grund av att de hade dömt svaranden till ett strängare straff än vad som föreskrevs vid gärningstidpunkten.

Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare gav dessutom en tingsdomare en anmärkning för att tingsdomaren hade dömt svaranden till ett fängelsestraff som var kortare än vad som föreskrivs för ett tidsbestämt fängelsestraff i strafflagen. Biträdande justitiekanslern gav vidare i tre fall en tingsdomare en anmärkning på grund av att prøvotiden för ett villkorligt fängelsestraff hade fastställts felaktigt.

Övriga fel uppdagade i samband med granskningen av straffdomar

Biträdande justitiekanslern gav två tingsdomare och en tingsnotarie en anmärkning på grund av att de hade försummat att motivera en dom på det sätt som lagen kräver. Dessutom gav han en tingsdomare en anmärkning på grund av att tingsdomaren i egenskap av ordförande ensam hade avgjort ett brottmål som tingsrätten inte var behörig att avgöra i en sådan sammansättning.

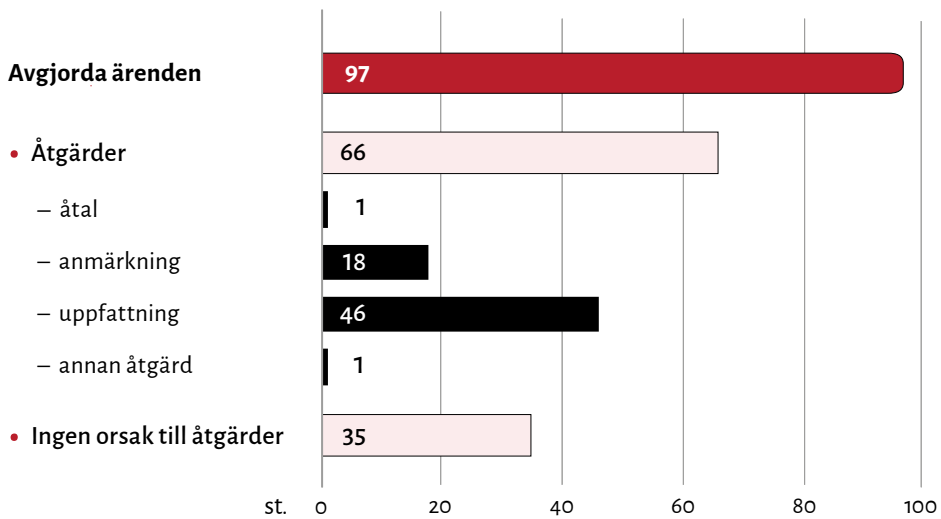
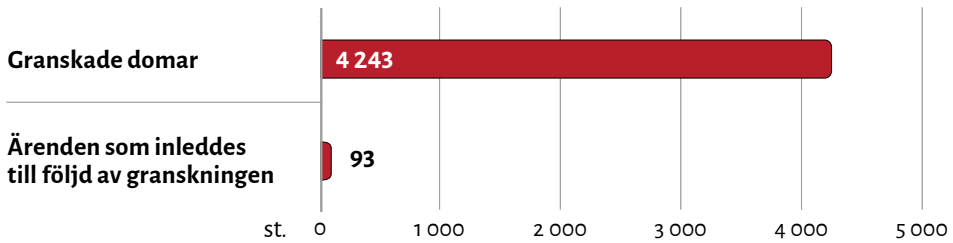
I flera fall uppmärksammades tingsdomare på vikten av att iaktta noggrannhet vid utarbetandet av domen. Oftast var det fråga om att domskälen och domslutet konstaterats stå i strid med varandra eller att det i domen inte uppgetts vilka nämndemän som deltagit i avgörandet av ärendet eller att domslutet innehöll anteckningar med felaktigt innehåll. I två domar som hade meddelats vid en erkännanderättegång hade det inte på det sätt som lagen kräver meddelats vilket straff svarandena skulle ha dömts till utan sin medverkan till utredningen av de brott som de hade gjort sig skyldiga till. Dessutom uppdagades fel bland annat i anteckningar i domslut som berörde bötesstraff och avräknande av tid för frihetsberövande. I tre fall fästes det uppmärksamhet vid vikten av att iaktta noggrannhet då det görs rättelseanteckningar i en dom.

I åtta fall uppdagades fel vid påförandet av brottsofferavgift. Oftast var det fråga om att det hade påförts en större eller mindre avgift än vad som föreskrivs i lag. I ett fall hade det skett en försummelse av att påföra en avgift och i ett annat fall hade en avgift felaktigt påförts en svarande som vid gärningstidpunkten var yngre än 18 år.

På grundval av de iakttagelser som gjordes i samband med granskningen av straffdomar uppmärksammades dessutom bland annat vikten av att iaktta bestämmelserna om jämkning av straff och om att huvudförhandlingen i brottmål ska ordnas skyndsamt då svaranden är yngre än 18 år.

Granskning av straffdomar

Domstolspraktik

Med auskultering avses den domstolspraktik som en juris magister utför vid en domstol efter att ha fått sin examen. Auskulteringen omfattar två sex månader långa praktikperioder. Den första praktikperioden utförs vid en tingsrätt och den andra vid en tingsrätt, hovrätt eller förvaltningsdomstol. Domarutbildningsnämnden tilldelar den som utfört domstolspraktik titeln vicehäradshövding.

Under de senaste åren har man inom ramen för laglighetskontrollen fått ta emot kritiska synpunkter på domstolspraktiken. Biträdande justitiekanslern har i sin övervakning fäst särskild uppmärksamhet vid den domstolspraktik som utförs vid tingsrätterna.

Praktik, arbete eller allt möjligt

Enligt lagen om domstolspraktik omfattar det praktikersystem vars syfte är att ge tingsnotarier insikt i rättsskipningen arbetspraktik, utbildning och uppföljning. Domstolspraktikens syfte och karaktär är därmed tudelade. Å ena sidan är det fråga om praktik. Å andra sidan är tingsnotariernas arbetsinsats vid domstolarna av stor betydelse, eftersom tingsnotarierna avgör ett stort antal rättsskipningsärenden under den tid domstolspraktiken pågår.

Det är krävande att finna en balans mellan dels tingsnotariernas behov av utbildning och dels en effektiv organisering av arbetet vid domstolarna.

Övervakning, inspektioner och samarbete

Justitiekanslern övervakar domstolarnas verksamhet i huvudsak med samma metoder med vilka den övriga myndighetsverksamheten övervakas. Justitiekanslern har också rätt att utföra inspektioner hos myndigheter, ämbetsverk och andra verksamhetsenheter som omfattas av justitiekanslerns övervakningsbehörighet. ▶

Domstolspraktiken har under de senaste åren regelbundet varit ett tema som tagits upp under de laglighetskontrollbesök som utförts hos domstolarna. Domstolspraktiken utgjorde likaså ett tema för det laglighetskontrollbesök som under verksamhetsåret utfördes hos Domstolsverket. Under dessa besök har man behandlat såväl tingsnotariernas utbildning, introduktion i arbetet och tillhandahållandet av handledning och stöd för dem, som organiseringen och uppföljningen av deras arbete. Möjligheten att samtala med tingsnotarierna och med de domare som har till uppdrag att vara handledare för tingsnotarierna har visat sig vara till särskilt stor nytta. Det vardagliga arbetet i samband med domstolspraktiken har anknytningspunkter till många frågor som de skriftliga handlingarna inte ger någon information om.

Viktiga iakttagelser som berör tingsrätterna kommer till justitiekanslerns kännedom också via hovrätternas övervakning av tingsrätterna. Hovrätterna utarbetar i samband med övervakningen av tingsrätterna en berättelse över sina iakttagelser, som hovrätterna tillställer justitiekanslern för kännedom. Under de senaste åren har dessa berättelser innefattat viktiga iakttagelser rörande ärenden som behandlats av tingsnotarier.

Under verksamhetsåret ordnade biträdande justitiekanslern ett möte för alla hovrättspresidenterna vid justitiekanslersämbetet, och domstolspraktiken hörde till de teman som behandlades vid mötet.

I grund och botten är det fråga om medborgarnas rättsskydd

Det har även framförts mycket kritiska synpunkter på domstolspraktiken av tingsnotarierna själva. De iakttagelser som gjorts i samband med laglighetskontrollen visar att det finns fog för denna kritik. De är inte bara fråga om att enstaka tingsnotarier som utfört domstolspraktik är besvikna över sin egen praktik. I värsta fall kan försummelse i anslutning till tingsnotariernas utbildning och introduktion i arbetet samt i uppföljningen och övervakningen av deras arbete leda till väsentliga försummelse som äventyrar såväl medborgarnas som tingsnotariernas eget rättsskydd.

Det har även framförts mycket kritiska synpunkter på domstolspraktiken av tingsnotarierna själva. De iakttagelser som gjorts i samband med laglighetskontrollen visar att det finns fog för denna kritik.

Ett exempel på detta framgår av det avgörande som biträdande justitiekanslern under verksamhetsåret meddelade i ett ärende som han undersökte på eget initiativ⁴⁸. De problem som uppdagades i mål som behandlats av tingsnotarier framgick i detta fall ursprungligen av en ovan nämnd berättelse av en hovrätt.

Till följd av försummelser vid en tingsrätt hade åtalsrätten för brott i två fall preskriberats i mål som var under behandling hos tingsnotarier. Det verkade ha skett försummelser också i flera andra mål vid tingsrätten i fråga, till följd av vilka målen inte hade behandlats utan ogrundat dröjsmål, på det sätt som lagen förutsätter. De bristfälliga anvisningarna om skötseln av tingsnotariernas uppgifter och om övervakningen av arbetet verkade ha varit en bidragande orsak till att försummelserna inträffat.

Anvisningarnas och handledningens betydelse

Tingsnotarierna handlar under samma tjänsteansvar som domare i ordinarie tjänster. En tingsnotarie är emellertid inte en färdig domare, utan praktiken ger erforderlig utbildning för domarämbetet. Detta kan vara av betydelse exempelvis vid bedömningen av en tingsnotaries straffrättsliga tjänsteansvar. För den medborgare som drabbats av följderna av ett felaktigt förfarande är dock de menliga konsekvenserna lika allvarliga oavsett vem som har behandlat ärendet i fråga vid domstolen.

Tingsnotarierna handlar under samma tjänsteansvar som domare i ordinarie tjänster. En tingsnotarie är emellertid inte en färdig domare, utan praktiken ger erforderlig utbildning för domarämbetet.

I samband med domstolspraktiken accentueras ansvaret för den domstol som ordnar praktiken. När det gäller att ordna handledning för tingsnotarierna och att övervaka deras arbete är det fråga om en skyldighet som i lagen tydligt åläggs chefsdomaren och handledaren. Att en ny tingsnotarie får introduktion i arbetet får inte vara beroende av andra tingsnotariers aktivitet.

⁴⁸ OKV/2160/70/2022.

Under verksamhetsåret har biträdande justitiekanslern på eget initiativ begärt att få ta del av flera tingsrätters praktikplaner samt begärt uppgifter om antalet ärenden som avgjorts av tingsnotarier (OKV/1290/70/2023). Enligt lagen ska praktikplanen innehålla en beskrivning av målen och arbetsuppgifterna under vardera delen av praktikperioden, av orienteringen och utbildningen i de grupper av mål och ärenden som behandlas under praktikperioden samt av uppföljningen av arbetsuppgifterna och utvärderingen av arbetet. Även andra omständigheter som är viktiga med tanke på praktiken ska nämnas i praktikplanen, och i planen ska det anges vem som ansvarar för tingsnotariens handledning.

Från det förgångna mot framtiden

Tingsnotarien har en krävande uppgift. Under sin praktik ska tingsnotarien få tillräckligt mångsidig erfarenhet av domarens uppgifter och även i övrigt av verksamheten vid domstolen. Det förutsätts att tingsnotarien under en kort tid skaffar sig bred förtrogenhet med domstolarnas verksamhet. Samtidigt kan tingsnotariens arbetsbörda vara mycket stor.

Domstolspraktiken har långa rötter i den finländska domstolskulturen. Under åren har domstolarnas verksamhetsbetingelser emellertid förändrats, och de förändras fortsättningsvis. Biträdande justitiekanslern konstaterade i samband med hörandet av arbetsgruppen för rättsväsendet i oktober 2024 att det borde utföras en kritisk bedömning av hur väl domstolspraktiken fungerar, så att den verkligen skulle locka jurister in på domarbanan och ge beredskap för domarbetet. De iakttagelser som gjorts och de samtal som förts i samband med laglighetskontrollen visar att det ännu finns mycket att göra inom denna sektor.

Övervakning av advokater, offentliga rättsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd

- Övervakningen av advokater, offentliga rättsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd ankommer i första hand på den tillsynsnämnden och på rättegångsbiträdesnämnden.
- Justitiekanslern kan inte påföra en enskild advokat eller ett enskilt offentligt rättsbiträde eller rättegångsbiträde med tillstånd disciplinära påföljder.
- Justitiekanslern övervakar att tillsynsnämnden och rättegångsbiträdesnämnden agerar i enlighet med kraven på god förvaltning och att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses i deras verksamhet.
- Hos tillsynsnämnden kan man anföra klagomål över hur en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd har agerat.
- Om det hos justitiekanslern anförs klagomål över arbete som har utförts av en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd, kan justitiekanslern överföra klagomålet till tillsynsnämnden.

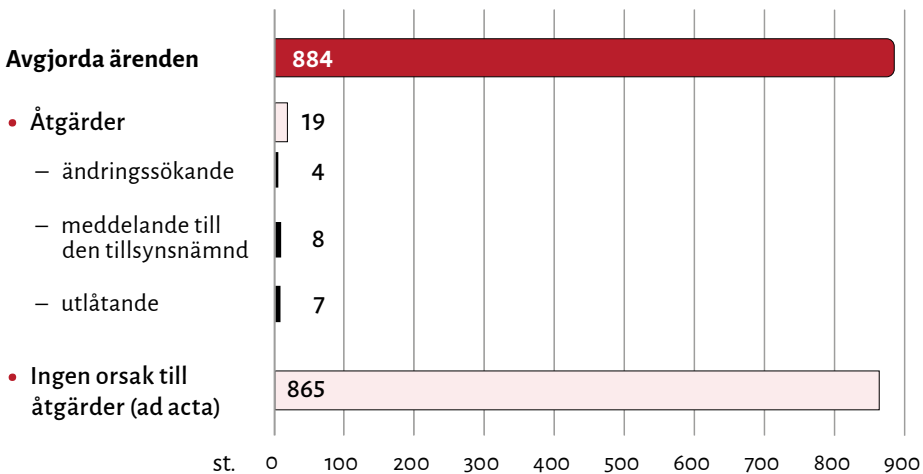
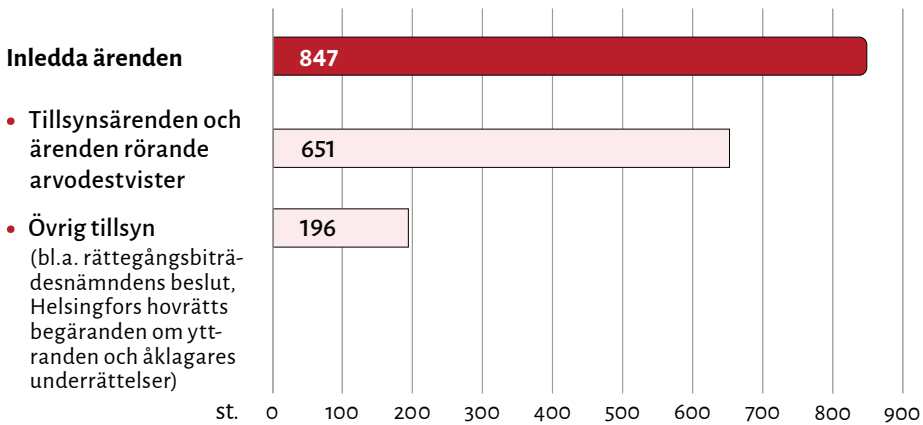

- Justitiekanslern överför inte ospecificerade eller uppenbart ogrundade klagomål till tillsynsmyndigheten.
- Justitiekanslern kan inleda ett tillsynsärende vid tillsynsmyndigheten om justitiekanslern anser att en advokat, ett offentligt rättsbiträde eller ett rättegångsbiträde med tillstånd har försummat sina skyldigheter.
- Tillsynsmyndigheten och rättegångsbiträdesmyndigheten sänder sina avgöranden till justitiekanslern.
- Justitiekanslern granskar avgörandena och kan anföra besvär över dem hos Helsingfors tingsrätt. Besvärstiden är 30 dagar från den dag då avgörandet inkom till justitiekanslersämbetet.
- Helsingfors hovrätt ger justitiekanslern tillfälle att avge yttranden i besvärärenden i sådana fall där ärendet har inletts på något annat sätt än genom att besvär har anförts av justitiekanslern.
- Justitiekanslern säkerställer både med tanke på de klienter som anlitar rättsliga tjänster och med tanke på det allmänna intresset att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, rättsskyddet, god förvaltning och rättssäkerheten tillgodoses.
- Justitiekanslern undersöker också klagomål som berör tillsynsmyndighetens eller rättegångsbiträdesmyndighetens förfarande.

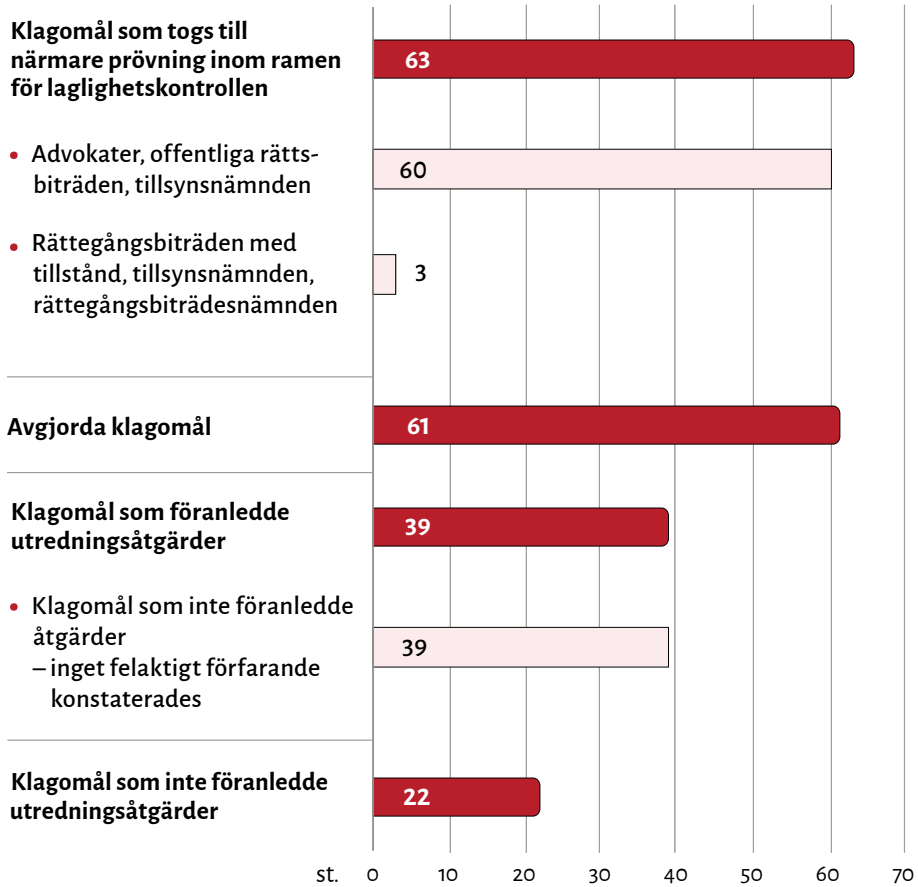
Övervakning av den verksamhet som bedrivs av advokater, offentliga rättsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd, samt av tillsyns-nämnden och rättegångsbiträdesnämnden

Alla tillsynsnämndens och rättegångsbiträdesnämndens beslut granskas vid justitiekanslersämbetet.

Klagomål

Justitiekanslern skall övervaka att myndigheter, tjänstemän, offentligt anställda arbetstagare och även andra vid skötseln av offentliga uppdrag iakttar lag och fullgör sina skyldigheter.

5 Laglighetskontrollen av myndigheter och andra som sköter offentliga uppgifter

Övervakningen av myndigheternas verksamhet

Allmänt

- Den laglighetskontroll som justitiekanslern riktar mot domstolarna, myndigheterna och statsrådet bildar en helhet och utförs i interaktion mellan de olika sektorerna.
- Genom att använda sig av och kombinera de olika övervakningsmetoderna med varandra granskar justitiekanslern myndighetsverksamhetens lagenlighet och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.
- Den högsta laglighetskontrollen utgörs av tillsyn över tillsynen och innebär att särskild uppmärksamhet fästs vid att myndigheternas egen laglighetskontroll är effektiv och ändamålsenlig.

Övervakningsmetoderna omfattar

- behandling av klagomål,
- laglighetskontrollbesök, och
- behandling av ärenden på eget initiativ.

Övervakningens mål

- Målet med övervakningen är bl.a. att främja myndighetsverksamhetens kvalitet och snabbhet.

Behandling av klagomål

- Justitiekanslern undersöker ett inkommet klagomål då det finns anledning att misstänka att en person eller en myndighet eller sammanlutning som omfattas av justitiekanslerns övervakningsbehörighet har handlat lagstridigt eller underlåtit att fullgöra sina skyldigheter, eller då justitiekanslern annars anser att det finns orsak till det.
- Med anledning av klagomålet vidtar justitiekanslern de åtgärder som anses vara befogade med tanke på efterlevnaden av lagen, rättsskyddet och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.
- I ärendet inhämtas sådan utredning som justitiekanslern anser behövlig. ►

Laglighetskontrollbesök

- gör det möjligt att granska bl.a. myndighetsverksamhetens enhetlighet och allmänna fel som förekommer i samband med myndigheternas tillämpningspraxis,
- har en förebyggande verkan och kan leda till att nya tillsynsfrågor uppdagas,
- främjar växelverkan och utbytet av information med de aktörer som omfattas av övervakningen, och
- kan ge information om brister och problem i lagstiftningen.

Behandling av ärenden på eget initiativ

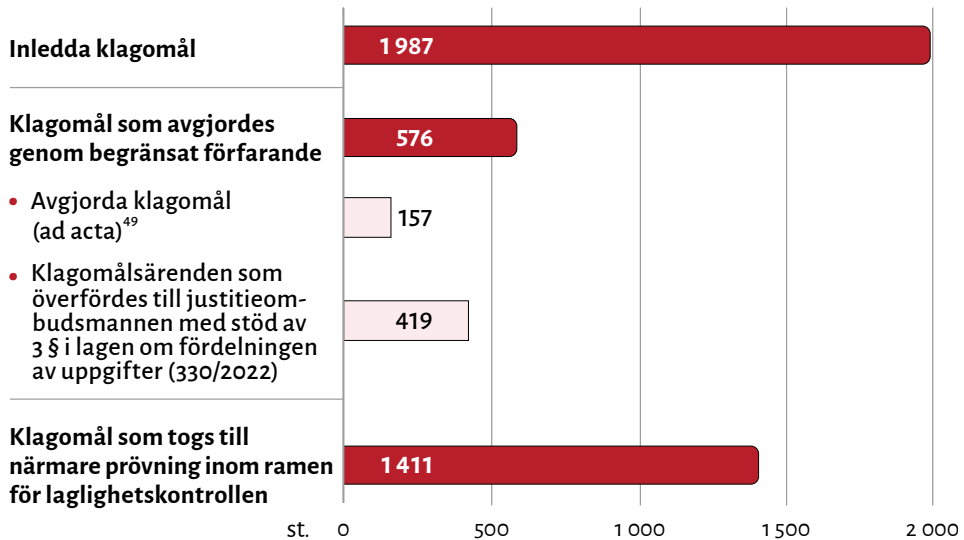
- riktar sig särskilt mot strukturella problem, exempelvis omfattande laglighetsproblem som är mer vittgående än vad som aktualiseras i enskilda klagomål, samt mot brister i bestämmelser eller anvisningar eller i tjänstemännens utbildning,
- erbjuder en metod att fästa uppmärksamhet vid dolda problem och vid utsatta människogrupperns ställning, samt
- kan initieras bl.a. av iakttagelser som har gjorts inom ramen för den övriga laglighetskontrollen och inom mediebevakningen.

Påföljderna omfattar

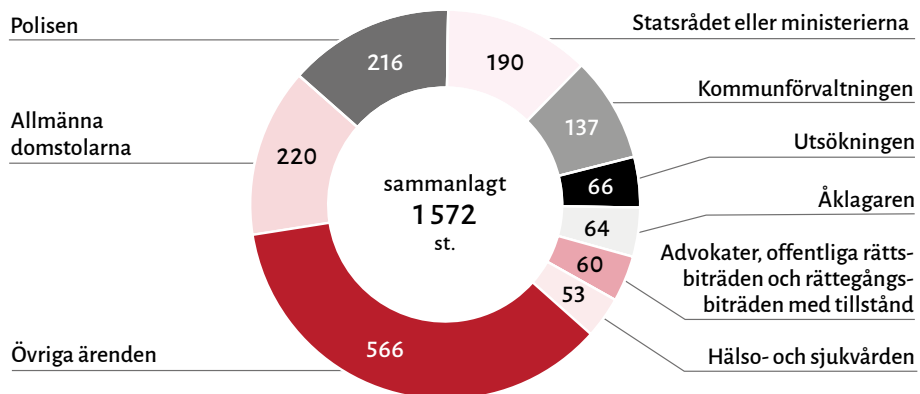
- tilldelande av en anmärkning,
- att uppmärksamhet fästs vid det förfarande som är förenligt med lag och god förvaltningssed,
- att åtgärder vidtas för få till stånd rättelse i ett ärende (framför allt genom extraordinärt ändringssökande i rättsskipningsärenden),
- att de högsta laglighetsövervakarna kan förordna att åtal ska väckas och driva åtalet i ärenden som hör till laglighetskontrollen, och därutöver
- att justitiekanslern har rätt att lägga fram förslag till översyn eller ändring av bestämmelser och föreskrifter, om det vid övervakningen har uppdagats brister eller motstridigheter i dem eller de har föranlett ovisshet eller skiljaktiga tolkningar inom rättsskipningen eller förvaltningen. ■

Övervakning av myndigheter och andra som handhar offentliga uppgifter

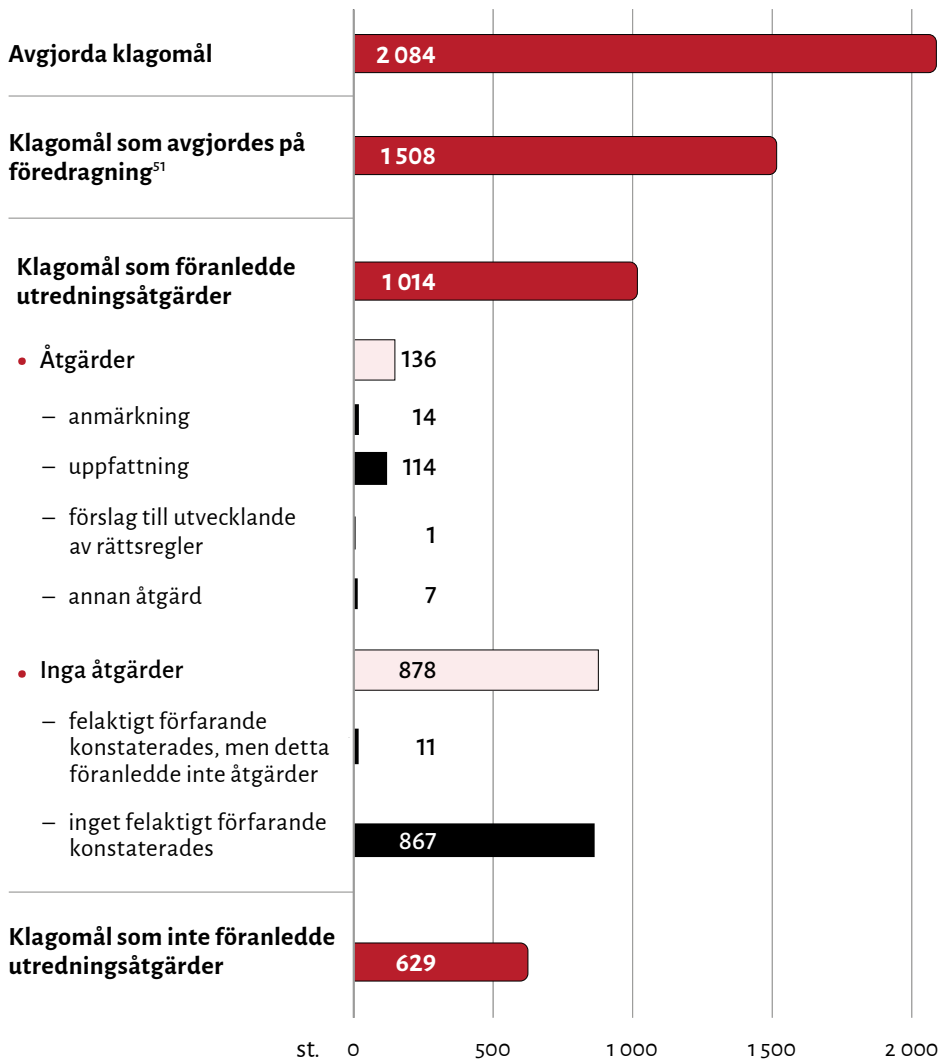

- Klagomålen som tagits för närmare bedömning vid laglighetsövervakningen⁵⁰, st. Klagomålen riktade sig mot följande myndigheter eller ärendegrupper (ett klagomål kan gälla flera ärendegrupper)

49 Dessa utgörs av skrivelser som uttrycker åsikter, skrivelser som delges för kännedom samt av upprepade fortsatta skrivelser rörande ärenden som redan har blivit avgjorda. I fråga om dessa ärenden utförs en bedömning av behandlingsbehovet genast efter att de registrerats, varefter de avgörs utan fortsatta åtgärder.

50 Ärendet tilldelas en föredragande som får till uppgift att bereda det och föredra det för den som ska avgöra det (justitiekanslern, biträdande justitiekanslern eller biträdande justitiekanslerns ställföreträdare).

Flera åtgärder eller grunder för avslutande av behandlingen kan bli statistikförda i fråga om ett och samma klagomålsavgörande. Å andra sidan kan flera statistikförda åtgärder eller grunder för avslutande av behandlingen hänföra sig till ett avgörande genom vilket flera klagomål har avgjorts samtidigt.

⁵¹ Dessa utgörs av klagomålsärenden som tas till närmare prövning inom ramen för laglighetskontrollen, föredras av en föredragande och avgörs av justitiekanslern, biträdande justitiekanslern eller biträdande justitiekanslerns ställföreträdare.

Avgöranden

Behandlingen av en faktura gällande rättshjälp och besvarandet av förfrågningar

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade Egentliga Finlands rättshjälpsbyrå på vikten av att besvara förfrågningar om behandlingstiderna samt att fastställa arvoden för privata biträden och fatta beslut om utbetalningen av arvoden utan ogrundat dröjsmål.

I ett fall hade klaganden i ett utomprocessuellt ärende tillställt rättshjälpsbyrån sin faktura efter ett asylsamtal i april. Rättshjälpsbyrån hade fått faktureringen utredd och granskad i juli. Detta hade skett ungefär två månader efter att Migrationsverket hade meddelat sitt beslut i ärendet i maj och över en månad efter att beslutet hade delgetts i juni. Efter att faktureringen och granskningen av den blivit klar hade det dessutom tagit över två veckor innan fakturan hade godkänts och biträdet i augusti hade tillställts beslutet om utbetalningen.

Enligt biträdande justitiekanslern var den sammanlagda tiden för behandlingen av faktureringen oskälig ur klagandens synvinkel. Bedömningen påverkades av att utgångspunkten för domstolarnas del enligt rättshjälpslagen är att beslutet om arvodet meddelas i samband med avgörandet av huvudsaken eller samma dag, alltså synnerligen snabbt.

Vidare hade rättshjälpsbyrån inte kunnat visa att den skulle ha besvarat klagandens e-postförfrågningar om ärendets behandling (OKV/1456/10/2024; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Majja-Liisa Goebel).

En kriminalöverkonstapels bisyssla i egenskap av medlem i och vice ordförande för en förenings styrelse

Biträdande justitiekanslern delgav en kriminalöverkonstapel vid Polisnärheten i Helsingfors sin uppfattning om behovet av tillstånd för bisyssla. Kriminalöverkonstapeln borde ha anhållit om tillstånd för bisyssla för sin verksamhet som medlem i och vice ordförande för en förenings styrelse.

Kriminalöverkonstapelns ställning, uppgifter och ansvar i egenskap av vice ordförande för föreningens styrelse var av stor betydelse. Uppgifterna i föreningens styrelse berörde i hög grad sådan narkotikabrottslighet som det hör till polisen att bekämpa, samt den därmed anknutna missbrukarpolitiken och anvisandet av vård för missbrukare. Föreningen var också verksam som serviceproducent inom social- och hälsovården, vilket innebar att det förelåg risk för en eventuell intressekonflikt ifall polisen i sin tjänsteutövning skulle ha anvisat någon att anlita tjänster hos den aktör där hen själv innehade en ansvarsposition. Även om det vid behandlingen av ärendet inte hade uppdragats något som tydde på att något sådant skulle ha skett, var det emellertid fråga om en möjlig konstellation.

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade dessutom Polisnärheten i Helsingfors på vikten av att bedöma huruvida de bisysslor som dess tjänstemän innehar är tillåtna, samt på tillsynen över tillstånden för och anmälningarna om bisyssla.

Vid bedömningen av vilka bisysslor som är tillåtna samt vid tillsynen över tillstånden för och anmälningarna om bisyssla var det enligt biträdande justitiekanslern inte fråga bara om ett internt ärende för myndighetens del. Det var således inte tillräckligt att de överordnade i det aktuella fallet hade kännedom om kriminalöverkonstapelns roll i föreningen. Polisnärheten i Helsingfors borde ha säkerställt att kriminalöverkonstapeln hade ansökt om ett tillbörligt tillstånd för bisyssla för skötseln av det aktuella uppdraget. Enligt matrikellagen och matrikelförordningen borde dessutom information om bisysslan ha antecknats i kriminalöverkonstapelns matrikel (OKV/2678/10/2022; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Liisamari Herala).

Prövning av huruvida förundersökning ska förrättas och motiverandet av förundersökningsbeslutet

Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare uppmärksammade en kriminalkommissarie vid polisinrättningen i Tavastland på vikten av att förundersökningsbesluten utarbetas och motiveras noggrant samt på behovet av att vid prövningen av huruvida förundersökning ska förrättas i tillräckligt stor omfattning beakta vilka straffbestämmelser som kan bli tillämpliga på de fakta som uppgetts i undersökningsbegäran.

I det aktuella fallet hade undersökningsledaren enligt sin utredning fattat beslut om avslutande av en inledd förundersökning, trots att det enligt beslutsmotiveringen var fråga om ett beslut om att förundersökning inte skulle inledas. Undersökningsledaren uppgav att hen inte hade känt till huruvida en förundersökning hade inletts i ärendet, eftersom ärendet tidigare hade behandlats vid polisinrättningens enhet för förbehandling av brott. Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare uppgav att detta kunde anses visa att det fanns behov av att säkerställa att man inom polisinrättningens brottsundersökningsverksamhet har kännedom om arbetsfördelningen mellan enheterna. Därutöver fanns det enligt honom även behov av att säkerställa att också uppgifter om vilka åtgärder som har vidtagits i ärendet och om undersökningsfaserna överförs i samband med överföringen av ett ärende från en enhet till en annan. Av förundersökningsbeslutet ska det dessutom entydigt framgå huruvida det är fråga om ett beslut om att ingen förundersökning inleds eller om att en påbörjad förundersökning avslutas.

Klaganden hade gjort en brottsanmälan om att uppgifter som hörde till hans privatliv hade spritts i en Facebook-grupp. Saken borde enligt biträdande justitiekanslerns ställföreträdarens uppfattning i förundersökningsbeslutet ha bedömts också med avseende på andra brottsrekvisit än bara med avseende på sådan ärekränkning som utförs genom framförande av en osann uppgift eller antydan.

Enligt Polisstyrelsens uppfattning kunde man också ha kommit fram till en bedömning enligt vilken det fanns skäl att misstänka brott i det aktuella fallet, och en förundersökning borde därmed ha genomförts. Då det av utredningen inte framgick att det skulle ha gjorts någon ny bedömning rörande förrättandet av förundersökning i ärendet, där ärendet skulle ha bedömts bland annat med avseende på

rekvisitet för spridande av information som kränker privatlivet, ansåg biträdande justitiekanslerns ställföreträdare att det var motiverat att polisinrättningen ännu skulle göra en sådan bedömning i ärendet. Polisinrättningen meddelade efter att avgörandet meddelats att det skulle förrättas en förundersökning i ärendet (OKV/1215/10/2024; ärendet avgjordes av biträdande justitiekanslerns ställföreträdare Petri Martikainen och föredrogs av Marianne Mettovaara).

Polisens förfarande i ett mål gällande ett tjänstebrott som en åklagare misstänktes för

Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare uppmärksammade i ett ärende som han hade tagit till prövning på eget initiativ Polisinrättningen i Österbotten på skyldigheten att utan dröjsmål underrätta justitiekanslern om ärenden rörande tjänstebrott som en åklagare misstänks för och som inkommit till polisinrättningen för undersökning. Dessutom delgav han en kriminalkommissarie vid polisinrättningen det som han i sitt avgörande hade framfört om vikten av att förundersökningsbeslutet innefattar tydliga och korrekta anvisningar för målsäganden.

Justitiekanslern har begärt att polisen ska underrätta om sådana ärenden rörande tjänstebrott som en åklagare misstänks för och som har inkommit för undersökning, omedelbart efter att polisen har fått kännedom om dem. Det hade lämnats in en undersökningsbegäran till polisinrättningen i fråga gällande ett tjänstebrott som en åklagare misstänktes för, men ärendet kom till justitiekanslersämbetets kännedom först med anledning av ett förundersökningsbeslut som polisinrättningen hade sänt in i ett annat ärende året därpå.

Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare konstaterade att polisen hade försummat sin underrättelsesyldighet i ärendet. Han konstaterade dessutom att polisens beslut om undersökningen i ärendet innefattade en felaktig anvisning, enligt vilken den lokala åklagarmyndigheten skulle ha varit behörig att fatta beslut om att förundersökning skulle inledas i ett ärende där en distriktsåklagare misstänktes för ett tjänstebrott (OKV/706/70/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekanslerns ställföreträdare Petri Martikainen och föredrogs av Markus Löfman).

Dröjsmål vid behandlingen av en ansökan om medborgarskap

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade Migrationsverket på vikten av att iakttä den bestämmelse som anger att ärendena ska behandlas utan dröjsmål.

Av ett klagomål framgick det att klagandens ansökan om medborgarskap vid tidpunkten för klagomålet redan hade varit under behandling i över 15 månader, och enligt Migrationsverkets uppskattning av behandlingstiden skulle behandlingen räkna 23 månader. Migrationsverket hade uppställt som mål att ansökningar om medborgarskap ska bli behandlade inom ett år, och denna behandlingstid överskreds avsevärt i det aktuella fallet.

Biträdande justitiekanslern konstaterade att medborgarskap är av mycket stor rättslig betydelse för individen. Exempelvis många rättigheter till inflytande och vissa andra rättigheter är direkt anknutna till medborgarskap. Då det ur individens synvinkel är fråga om ett synnerligen viktigt rättsligt beslut, ska myndigheten också fästa särskild vikt vid att ärendet behandlas utan dröjsmål.

Biträdande justitiekanslern bad Migrationsverket senast 20.9.2024 meddela hur behandlingstiderna för ansökningar om medborgarskap utvecklats under de senaste åren, huruvida man lyckats förkorta behandlingstiderna och vilka tilläggsåtgärder som eventuellt planerats för att förkorta behandlingstiderna (OKV/2474/10/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Elina Nyholm). Migrationsverket redogjorde i sin utredning för de åtgärder som vidtagits för att förkorta behandlingstiderna. Biträdande justitiekanslern konstaterade i sitt avgörande 14.11.2024 (OKV/1941/80/2024) att de vidtagna åtgärderna var korrekt riktade. I och med de aktuella behandlingstiderna för ansökningar om medborgarskap uppfylldes dock inte helt och hållet den skyldighet att behandla ärendena utan ogrundat dröjsmål som uppställts i grundlagen och förvaltningslagen. Biträdande justitiekanslern bad Migrationsverket senast 30.6.2025 meddela hur behandlingstiderna utvecklats och vilka eventuella tilläggsåtgärder som vidtagits i syfte att förkorta behandlingstiderna.

Dessutom gav biträdande justitiekanslerns ställföreträdare i två klagomåls-ärenden Migrationsverket en anmärkning med anledning av ogrundat dröjsmål vid behandling av ansökan om medborgarskap.

I det ena fallet hade ansökningarnas behandling räckt mer än tre år och i det andra fallet mer än fem år. Ärendena hade under mycket långa tider stått i kö för att bli behandlade, utan att det hade vidtagits några aktiva åtgärder för att behandla dem. Ärendena hade enligt biträdande justitiekanslerns ställföreträdarens bedömning inte behandlats utan ogrundat dröjsmål (OKV/945/10/2023 och OKV/1399/10/2023; ärendena avgjordes av biträdande justitiekanslerns ställföreträdare Petri Martikainen och föredrogs av Minna Pulkkinen).

Anordnandet av arbets- och studieverksamhet för asylsökande vid mottagningscentralerna

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade tydligheten och exaktheten i fråga om Migrationsverkets rättsliga anvisningar om anordnandet av arbets- och studieverksamhet vid mottagningscentralerna.

Migrationsverket hade uppdaterat sin anvisning om anordnandet av arbets- och studieverksamhet vid mottagningscentralerna. I den uppdaterade anvisningen hade det fastställts ett maximalt timantal för anordnandet av handledd arbetsverksamhet. Migrationsverkets anvisning gav emellertid rum för tolkning när det gällde flera omständigheter som berörde anordnandet av arbets- och studieverksamhet.

Inrikesministeriet hade meddelat att Migrationsverkets anvisning ännu skulle uppdateras under våren 2024. Biträdande justitiekanslern bad ministeriet lämna in den uppdaterade anvisningen till justitiekanslersämbetet senast 20.6.2024 (OKV/901/70/2022; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Elina Nyholm). Migrationsverket meddelade att anvisningen hade preciserats på det sätt som förutsattes i beslutet, och lämnade in den nya anvisningen (OKV1342/80/2024).

En biträdande borgmästares inlägg på Facebook

I flera klagomål som inkom till justitiekanslersämbetet riktades det kritik mot ett inlägg som Helsingfors stads biträdande borgmästare för kultur- och fritidssektorn Paavo Arhinmäki efter riksdagsvalet år 2023 hade publicerat på Facebook. I inlägget hade han lagt fram en inbjudan att delta i en valborgsmarsch och uttryckt missnöje med de partier som deltog i regeringförhandlingarna. I klagomålen ansågs det att biträdande borgmästaren genom sitt inlägg hade uppmanat människor att ställa till med upplopp på gatorna och att han utan fog hade stämplat ett visst parti som rasistiskt i dess helhet.

Biträdande justitiekanslern ansåg att kommunallagens bestämmelse om skyldigheten att sköta ett förtroendeuppdrag med värdighet och så som uppdraget förutsätter kan bli tillämplig också på sådana inlägg som publiceras utanför en stads officiella kommunikationskanaler. Eftersom olika inlägg kan vara tillgängliga samtidigt i olika sociala medier, måste en person som med samma användarprofil agerar i flera olika roller acceptera att dessa roller inte nödvändigtvis i alla avseenden betraktas som separata från varandra. Det är dock möjligt att fästa avseende vid i vilken typ av förtroendeuppdrag en person agerar och hur personen för fram sin ställning i sin användarprofil.

Biträdande justitiekanslern konstaterade att det inte hörde till hans uppgift som laglighetsövervakare att bedöma huruvida de åsikter som lagts fram i inlägget var befogade eller inte, och inte heller att ta ställning till skribentens motiv eller till hur de uppmaningar till aktion som lagts fram i inlägget borde ha förståtts. Ordet "rasist" uppfattas dock enligt honom i allmänhet som kränkande. Högsta domstolen ansåg att det var fråga om ett uttryck för värderingar och att det därför i princip inte var meningsfullt att konstatera något om yttrandets sanningsenlighet. Enligt högsta domstolen är ett uttryck där en annan person kallas för rasist dock i sig nedsättande.

Biträdande justitiekanslern konstaterade att den värdighet med vilken ett förtroendeuppdrag bör skötas förutsatte att biträdande borgmästaren skulle underlåta att använda kränkande och nedsättande uttryck i sådana sammanhang där det var fråga om kommunikation som hörde samman med förtroendeuppdraget.

Med beaktande av de aspekter som anknyter till det synnerligen starka skyddet för den politiska yttrandefriheten ansåg biträdande justitiekanslern dock att det var en tillräcklig åtgärd att delge vice borgmästaren det som han konstaterat i sitt beslut (OKV/852/10/2023, OKV/870/10/2023, OKV/879/10/2023 och OKV/881/10/2023; ärendena avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Leo Lahtinen).

En arbets- och näringsbyrås förfarande vid användning av information ur sociala medier

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade Nylands arbets- och näringsbyrå på skyldigheten att höra parterna. Dessutom uppmärksammade han arbets- och näringsbyrån på myndigheternas skyldighet att säkerställa att den information som inhämtas är korrekt och att informationen har inhämtats på ett godtagbart sätt.

Arbets- och näringsbyrån hade gett arbetskraftspolitiska utlåtanden för vilka den hade skaffat information ur sökandens sociala medier. Enligt biträdande justitiekanslern hade arbets- och näringsbyrån försummat den skyldighet att höra parterna som föreskrivs i förvaltningslagen då den inte hade gett parten tillfälle att yttra sig om den utredning som hade inhämtats ur sociala medier. Arbets- och näringsbyrån hade också försummat den utredningsskyldighet som ankommer på myndigheterna då den inte hade säkerställt att den information som inhämtats ur sociala medier var korrekt.

Biträdande justitiekanslern tog saken till prövning på eget initiativ och begärde en utredning av arbets- och näringsbyrån. I sin första utredning medgav arbets- och näringsbyrån inte att den hade försummat skyldigheten att höra parten. Därför uppmärksammade biträdande justitiekanslern Nylands arbets- och näringsbyrå också på dess grundlagsenliga skyldighet att ge den högsta laglighetsövervakaren de upplysningar som behövs för laglighetskontrollen (OKV/637/70/2024; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Elina Nyholm).

En närings-, trafik- och miljöcentralns förfarande i samband med en brottsanmälan

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade en närings-, trafik- och miljöcentral på att brottsmisstankar som omfattas av dess tillsynsansvar utan dröjsmål ska anmälas till förundersökningsmyndigheten samt på att offentlighetslagen och förvaltningslagen ska iakttas vid bemötandet av begäranden om information och vid besvarandet av förfrågningar.

Närings-, trafik- och miljöcentralen hade lämnat in en brottsanmälan till polisen mer än ett år efter att centralen hade delgetts en misstanke om ett naturskyddsbrott. Enligt närings-, trafik- och miljöcentralens utredning hade ärendets beredning krävt bland annat en inspektion av området. Enligt biträdande justitiekanslern utgjorde närings-, trafik- och miljöcentralens åtgärder dock inte en godtagbar förklaring till det dröjsmål som uppkommit vid inlämnandet av brottsanmälan. Korrekt skötsel av de uppgifter som ankommer på en tillsynsmyndighet förutsätter att myndigheten utan dröjsmål underrättar förundersökningsmyndigheten om brottsmisstankar som den har fått kännedom om i ett ärende som omfattas av dess tillsynsansvar. Myndighetens ansvar för att anmäla brottsmisstankar minskas inte av att privatpersoner och sammanslutningar också kan göra en brottsanmälan (OKV/1212/10/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Elina Nyholm).

Försummelse av att tillgodose en ung persons rätt till mentalvård vid en samjour

Enligt biträdande justitiekanslern hade en ung persons rätt till god hälso- och sjukvård inte tillgodosetts vid samjouren i Uleåborg.

Biträdande justitiekanslern beslutade på eget initiativ undersöka förfarandet vid Uleåborgs stads hälso- och sjukvårdstjänster och samjouren i Uleåborg samt tillgången till och tillräckligheten av de hälso- och sjukvårdstjänster som erbjuds unga.

Av utredningarna framgick det att det inte fanns tillgång till en psykiatrisk sjukskötare dygnet runt vid samjouren i Uleåborg. Enligt en hälso- och sjukvårdsläkares bedömning skulle den berörda unga personen i det aktuella fallet i första hand ha varit i behov av jourtjänster inom mentalvården, men dessa tjänster hade emellertid ersatts med åtgärder inom socialjouren. Man hade inte klarat av att erbjuda den unga personen möjlighet att träffa en jourhavande psykiatrisk sjukskötare vid samjouren.

Enligt biträdande justitiekanslerns uppfattning hade den unga personens rätt till hälso- och sjukvård av god kvalitet inte kunnat tillgodoses under de ovan nämnda omständigheterna. Med stöd av den lag som reglerar samarbetet mellan hälso- och sjukvården och socialjouren borde det ha ordnats jourmottagning inom mentalvården, varvid man skulle ha kunnat dra försorg om att den unga personen skulle ha fått den hjälp som hen behövde i den krisartade situationen. I det aktuella fallet borde man också ha bedömt behovet av stöd för trygghet av fortsatt vård i samarbete mellan social- och hälsovårdssektorn.

Biträdande justitiekanslern delgav Norra Österbottens välfärdsområde, Regionförvaltningsverket i Norra Finland och social- och hälsovårdsministeriet sina ovan nämnda synpunkter på bristerna i det sätt på vilket tjänster tillhandahölls i synnerhet i sådana situationer där en ung person väntade på tillgång till psykiatrisk vård. Biträdande justitiekanslern bad Norra Österbottens välfärdsområde senast 26.4.2024 underrätta om vilka eventuella åtgärder hans beslut föranlett (OKV/1614/70/2022; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Maija-Liisa Goebel). Norra Österbottens välfärdsområde lämnade in den begärda underrättelsen om sina åtgärder och fortsatta planer (OKV/1242/80/2024).

Uttagandet av avgift för ett utlåtande av en specialistläkare i psykiatri för en ansökan om FPA-förmåner för rehabiliterande psykoterapi

Biträdande justitiekanslern konstaterade att lagstiftningen om huruvida de läkarutlåtanden som behövs för FPA-rehabilitering är avgiftsbelagda eller inte är tvetydig och oklar samt orsakar ovisshet och skiljaktiga tolkningar inom förvaltningen.

Han bad social- och hälsovårdsministeriet ta ställning till saken samt underrätta om sina eventuella åtgärder senast 31.5.2024. Social- och hälsovårdsministeriet meddelade att det skulle finnas skäl att i samband med det fortsatta arbetet rörande översynen av klientavgiftslagen förtydliga regleringen med beaktande också av den regeringsproposition som hör samman med revideringen rörande intyg och utlåtanden och som kommer att avges år 2025 (OKV/1543/80/2024).

Klaganden riktade kritik mot ÅUCS Psykiatri som hör till Egentliga Finlands välfärdsområde för att man hade tagit ut en avgift för läkarutlåtanden som behövdes för att hos FPA ansöka om sådan psykoterapi som ordnas såsom krävande medicinsk rehabilitering.

Enligt biträdande justitiekanslern borde det inte ha tagits ut någon avgift för det utlåtande av en specialisläkare i psykiatri som behövdes för klagandens ansökan om medicinsk rehabilitering.

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade resultatgruppen för ÅUCS Psykiatri inom Egentliga Finlands välfärdsområde också på att den rådgivningsskyldighet som föreskrivs i förvaltningslagen förutsätter att det ges anvisningar om omprövning och ändringssökande (OKV/2097/10/2022; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Maija-Liisa Goebel).

Anordnandet av distanssammanträden vid besvärsnämnden för arbetspensionsärenden

Enligt biträdande justitiekanslern skulle det finnas skäl att utvärdera behovet av att utveckla regleringen om distanssammanträden.

Besvärsnämnden för arbetspensionsärenden hade ordnat sammanträden i huvudsak i form av distanssammanträden, utan stöd av lag och utan att det fanns någon särskild grund för detta. Biträdande justitiekanslern betraktade detta som en allvarlig brist bland annat med tanke på grundlagens legalitetsprincip och förvaltningsprocessens legitimitet. Det faktum att det inte finns någon rättslig reglering om distanssammanträden hade tillsammans med covid-19-pandemin bidragit till uppkomsten av denna praxis.

Biträdande justitiekanslern ansåg att det fanns skäl att bedöma behovet av reglering rörande distanssammanträden i samband med rättsskipningen i förvaltningsärenden och i specifika rättsskipningsorgan. Utarbetandet av lagreglering om distanssammanträden skulle dessutom trygga möjligheterna till omfattande deltagande och inflytande i debatten om de konsekvenser som samhällets tekniska utveckling medför för rättsskipningen, även om de oberoende domstolarna också i framtiden skulle ha prövningsrätt beträffande enskilda beslut om distanssammanträden.

Biträdande justitiekanslern bad justitieministeriet och social- och hälsovårdsministeriet lämna in sin bedömning rörande utvecklandet av regleringen om distanssammanträden och om sina eventuella åtgärder senast 1.11.2024 (OKV/2213/10/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Maija-Liisa Goebel). Ministerierna meddelade att ärendet kommer att beredas i anslutning till projektet OMO44:00/2023. För nämndernas vidkommande samarbetar justitieministeriet med social- och hälsovårdsministeriet (OKV/2682/80/2024 och OKV/2698/80/2024).

Maximitiden för att tillfälligt vara verksam i socialarbetaryrket

Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare delgav social- och hälsovårdsministeriet, som svarar för prövningen av behoven av översyn av 12 § i lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården, den uppfattning som han hade framfört i sitt beslut med anledning av ett klagomål.

Enligt den nämnda paragrafen får den som studerar för att bli socialarbetare och har avlagt ämnesstudierna och praktik i socialt arbete vara verksam i socialarbetaryrket tillfälligt i högst ett år. Den stad som klagomålet riktade sig mot hade anställt en person som studerade för att bli socialarbetare i en socialarbetersyssla för ett år. Eftersom det då sysslan på nytt lediganslogs inte fanns någon sökande som uppfyllde behörighetsvillkoren, hade studeranden på nytt anställts för sysslan för ett års tid.

Vid social- och hälsovårdsministeriet hade man utarbetat ett utkast till regeringsproposition till riksdagen med förslag till ändring av 12 § i lagen om yrkesutbildade personer inom socialvården, och dess remissbehandling hade avslutats. Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare förenade sig med den uppfattning som hade presenterats i remissvaren om att det i detta sammanhang skulle vara motiverat att förtydliga rättsläget beträffande regleringen om tidsfristen på ett år.

I remissvaren hade paragrafen ansetts ge rum för tolkning till denna del. Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare konstaterade att paragrafens ordalydelse och förarbeten enligt hans uppfattning inte ger stöd för en tolkning enligt vilken syftet med den skulle ha varit att begränsa möjligheten för en studerande att tillfälligt vara verksam i socialarbetyrket högst ett år i taget, utan att begränsa den sammanlagda maximitid under vilken det är möjligt för en studerande att vara verksam som socialarbetare i olika anställningsförhållanden. Ifall tryggheten av tillgången till socialvårdstjänster i sådana situationer där det inte finns tillgång till arbetstagare som uppfyller utbildningskraven bedöms förutsätta en möjlighet för studerande att vara verksamma som tillfälliga socialarbetare i över ett år, finns det enligt honom skäl att föreskriva om detta i lagen istället för att avgöra saken genom tolkning av paragrafens ordalydelse på det sätt som remissvaren och utredningen i klagomålsärendet visade att man gjort (OKV/562/10/2024; ärendet avgjordes av biträdande justitiekanslerns ställföreträdare Petri Martikainen och föredrogs av Maija-Liisa Goebel).

Behandlingstiden för en ansökan om ändring av fiskevårdsskyldigheter vid ett regionförvaltningsverk

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade Regionförvaltningsverket i Norra Finland på vikten av att iaktta bestämmelsen om att ärenden ska behandlas utan dröjsmål.

Behandlingen av ett ärende vid Regionförvaltningsverket i Norra Finland hade räckt över sex år, och ärendet hade inte ännu avgjorts vid den tidpunkt då biträdande justitiekanslern meddelade sitt beslut i ärendet. Det var fråga om ett omfattande och invecklat ärende, vars behandling hade krävt hörande av flera olika aktörer, kompletteringar på basis av hörandena samt tid att ta del av den

omfattande dokumentationen i ärendet. Regionförvaltningsverkets förteckning över vidtagna åtgärder visade att det emellertid hade förekommit flera långa avbrott i ärendets behandling, till och med avbrott på mer än ett halvt år, vars orsaker inte hade utretts i detalj i utredningen.

Det faktum att det flera gånger hade begärts komplettering i ärendet hade bidragit till att behandlingen hade dragit ut på tiden, eftersom det kräver tid att bemöta begäranden om komplettering och att delge bemötandena. Dessutom hade kompletteringar, förklaringar och motförklaringar flera gånger begärts på ett sådant sätt att man efter att ha begärt motförklaringar ännu hade begärt nya kompletteringar som krävde nya höranden. En myndighet ska i sin verksamhet sträva efter att redan från första början sända så fullständiga begäranden om komplettering som möjligt.

Enligt biträdande justitiekanslern hade ärendets behandlingstid varit anmärkningsvärt lång, även med beaktande av ärendets art och omfattning, och regionförvaltningsverkets processledning hade inte främjat en skyndsam behandling av ärendet (OKV/1681/10/2022 och OKV/2400/10/2023; ärendena avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Elina Nyholm).

Iakttagandet av anvisningarna om skydd för fåglar under häckningstiden

Biträdande justitiekanslern delgav Helsingfors stad sin uppfattning om vikten av att noggrant och på ett sakkunnigt sätt inspektera sådana områden där växtligheten ska slås ner.

På ett område som hör till Malm flygfält hade växtlighet slagits ner och gräsmattor klippts under fåglarnas häckningstid. Det hade påträffats delar av sönderslitna fåglar på området. Staden hade varit medveten om att fredade fågelarter häckade på området och om de problem som var förenade med arbetet med växtligheten. Enligt planen för områdets skötsel ska skötseln av de områden som ska klippas såsom gräsmattor inledas tidigt på våren, så att fåglar som häckar på marken inte hinner börja bygga bo på platser där häckningen kan äventyras.

Om det emellertid finns fåglar som häckar på området, ska boen letas upp, lämnas i fred och avgränsas tills ungarna har lämnat boet.

Enligt biträdande justitiekanslern kunde staden ha ordnat inspektionen av de områden där växtligheten skulle slås ner så att den skulle ha utförts av personer med bättre möjligheter att upptäcka fågelbon på marken och i låg växtlighet. Så finns det skäl att handla framför allt då tidpunkten för arbetena infaller under häckningsperioden. Med tanke på skyddandet av fåglar och fågelbon skulle det ha varit viktigt att genomföra en omsorgsfull och sakkunnig inspektion av områdena med avseende på häckande fåglar, samt att iaktta försiktighet vid användningen av traktor (OKV/1888/10/2023; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Maija-Liisa Goebel).

Dröjsmål vid verkställigheten av ett förvaltningsdomstolsbeslut

Biträdande justitiekanslern uppmärksammade Naturresursinstitutet på vikten av att iaktta de tidsfrister som föreskrivs i offentlighetslagen samt på vikten av att iaktta noggrannhet vid verkställigheten av domstolsbeslut och vid besvarandet av förfrågningar om hur behandlingen av ett ärende framskrider.

Tavastehus förvaltningsdomstol hade delvis överfört ett ärende till Naturresursinstitutet för att behandlas som en sådan dokumentbegäran som avses i offentlighetslagen. Dessutom hade förvaltningsdomstolen hävt Naturresursinstitutets beslut om utlämnande av individualiserade e-postmeddelanden och återsänt ärendet till Naturresursinstitutet för ny behandling.

Till den del beslutet berörde utlämnandet av e-postmeddelanden hade det tagit sex månader att verkställa förvaltningsdomstolens beslut. Åtgärder hade vidtagits först efter att klaganden sänt en förfrågning om saken, och det hade även efter att klaganden framställt sin förfrågning tagit mer än sex veckor att behandla ärendet.

Vid Naturresursinstitutet hade man inte vidtagit åtgärder för att till fullo verkställa förvaltningsdomstolens beslut ens i det skede då biträdande justitiekanslern hade begärt utredning i syfte att undersöka klagomålet. Åtgärder hade vidtagits först då biträdande justitiekanslerns ställföreträdare hade bett Naturresursinstitutet komplettera sin utredning. Det hade i sin helhet räckt över tio månader innan beslutet hade blivit verkställt.

Enligt biträdande justitiekanslern hade Naturresursinstitutet försummat sin skyldighet att behandla ärendet omsorgsfullt, på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål. Institutet hade likaså försummat sin skyldighet att iaktta serviceprincipen och att tillhandahålla tillbörlig service samt skyldigheten att besvara förfrågningar om hur ärendets behandling framskrider. De tidsfrister som föreskrivs i offentlighetslagen hade inte heller iakttagits vid ärendets behandling. Klagandens rätt att få sin sak behandlad på behörigt sätt och utan ogrundat dröjsmål hade därmed inte tillgodosetts i det aktuella fallet (OKV/964/10/2024; ärendet avgjordes av biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen och föredrogs av Maija-Liisa Goebel).

Övervakningen av social- och hälsovården inom välfärdsområdena

Biträdande justitiekansler Mikko Puumalainen har utfört laglighetskontrollbesök⁵² hos välfärdsområdena och hos de regionförvaltningsverk som utövar tillsyn över deras verksamhet. Syftet med besöken har bland annat varit att utreda hur verksamheten inom välfärdsområdena har inletts och hurdan förmåga välfärdsområdena har att trygga tillgången till social- och hälsovårdstjänster. Biträdande justitiekanslern har särskilt velat få information om välfärdsområdenas egenkontroll samt om den myndighetstillsyn som riktas mot dem.

Syftet med den lag om tillsynen över social- och hälsovården som trädde i kraft vid ingången av år 2024 är att stärka tjänsteanordnarnas och tjänsteproducenternas eget ansvar för tjänsternas kvalitet, säkerhet och ändamålsenlighet. Välfärdsområdenas övervakningsskyldighet gäller både deras egen anordnaruppgift och den tjänsteproduktion som omfattas av deras organiseringsansvar.

Med anordnande av tjänster avses bland annat att välfärdsområdet ansvarar för att invånarna inom dess område på ett jämlikt sätt får tillgång till social- och hälsovårdstjänster som motsvarar deras servicebehov. Välfärdsområdet ska ha tillräcklig kompetens, handlingsförmåga och beredskap att i alla situationer dra försorg om social- och hälsovården inom området.

För att fullfölja sitt organiseringsansvar kan välfärdsområdet producera social- och hälsovårdstjänsterna på egen hand, skaffa dem hos privata producenter av social- och hälsovårdstjänster eller tillhandahålla tjänsterna med hjälp av servicesedlar.

52 Lapplands välfärdsområde 25.8.2023 (OKV/1535/71/2023), Egentliga Finlands välfärdsområde 15.11.2023 (OKV/1950/71/2023), Norra Savolax välfärdsområde 19.3.2024 (OKV/112/71/2024) och Vanda och Kervo välfärdsområde 28.11.2024 (OKV/2229/71/2024).

Välfärdsområdet ska övervaka kvaliteten på och lagenligheten av både sina egna tjänster och de privata tjänster som upphandlas, samt övervaka att klient- och patientsäkerheten tillgodoses.

I och med social- och hälsovårdsreformen och den nya tillsynslagen ligger fokuset för regionförvaltningsverkens tillsyn vid att välfärdsområdenas organiseringsansvar fullföljs samt vid tillsyn över egenkontrollen. Tillsynsmyndigheterna utövar tillsyn över välfärdsområdenas egenkontroll genom att bland annat med hjälp av utbildningar och diskussioner styra och främja egenkontrollen, samt genom att ingripa i missförhållanden ifall egenkontrollen inte är tillräcklig.

Egenkontrollen kan dock självfallet inte ersätta den efterhandskontroll eller systematiska tillsyn som myndigheterna svarar för. Om välfärdsområdena sköter sin egenkontroll effektivt och regionförvaltningsverken i högre grad kan utföra riskbaserad tillsyn, kan emellertid trycket på myndighetstillsynen minska avsevärt.

Under laglighetskontrollbesöken uppmärksammades resurserna och tillsynen över organiseringsansvaret

I samband med biträdande justitiekanslerns laglighetskontrollbesök behandlades egenkontrollen rörande välfärdsområdenas organiseringsansvar och serviceproduktion, egenkontrollens organisation och praxisen inom välfärdsområdena. Dessutom uppmärksammades ministeriernas och tillsynsmyndigheternas styrning och tillsyn rörande välfärdsområdena ur välfärdsområdenas perspektiv.

Välfärdsområdenas situation varierade när det gällde anordnandet och av verksamheten och hur den inletts. Det har varit lättare för välfärdsområdena att inleda sin verksamhet inom sådana områden där det tidigare funnits en stor samkommun. Det har däremot varit svårare att inleda och förenhetliga verksamheten inom sådana områden där det förut funnits ett stort antal anordnare av social- och hälsovårdstjänster.

Vid besöken uppdagades det att tillsynen över organiseringsansvaret upplevdes som utmanande, och inom välfärdsområdena funderade man på hur den borde ordnas. Det har dock även förut utövats tillsyn, i synnerhet över den privata tjänsteproduktionen. Välfärdsområdena har framställt önskemål om att social- och hälsovårdsministeriet och tillsynsmyndigheterna ska ge anvisningar om tillsynen över organiseringsansvaret och även om den övriga egenkontrollen.

I samband med biträdande justitiekanslerns laglighetskontrollbesök fördes diskussioner om hur egenkontrollen kan vara trovärdig och oberoende.

Avsaknaden av anvisningar och de knappa resurserna har medfört problem vid utarbetandet av program och planer för egenkontrollen. I samband med biträdande justitiekanslerns laglighetskontrollbesök fördes diskussioner om hur egenkontrollen kan vara trovärdig och oberoende. I detta sammanhang aktualiserades det att välfärdsområdena till följd av det rådande finansieringsunderskottet är i en svår situation när det gäller att följa lagstiftningen om tillhandahållandet av tjänster.

Under besöken hos regionförvaltningsverken⁵³ och Valvira⁵⁴ diskuterades tillsynen över och styrningen av välfärdsområdena samt verkställigheten av den nya tillsynslagen och utvecklandet och förnyandet av tillsynen med stöd av den nya lagen. Under besöken behandlades dessutom ministeriernas resultatstyrning av regionförvaltningsverken och Valvira.

Valvira har tillsammans med regionförvaltningsverken utfört styrnings- och utvärderingsbesök hos välfärdsområdena, och Valvira har gett regionförvaltningsverken anvisningar om tillsynen över välfärdsområdena. Tillsynsmyndigheterna har å sin sida gett välfärdsområdena styrningsbrev angående tillsynen. Vidare har Valvira utfärdat en föreskrift om innehållet i planen för egenkontroll.

53 Regionförvaltningsverket i sydvästra Finland 15.11.2023 (OKV/1912/71/2023), Regionförvaltningsverket i östra Finland 19.3.2024 (OKV/107/71/2024) och Regionförvaltningsverket i södra Finland 27.11.2024 (OKV/2230/71/2024).

54 Valvira 5.10.2023 (OKV/1831/71/2023).

Regionförvaltningsverken har förnyat sin tillsyn, och tillsynen riktar sig nu i högre grad mot välfärdsområdenas organiseringsansvar och egenkontrollen av tjänsteproduktionen. Välfärdsområdena önskar ofta att tillsynsmyndigheterna ska ge mer omfattande anvisningar än vad som är möjligt. För tillsynsåtgärdernas del, i synnerhet när det gäller föreläggandet av vite, upplevdes det som problematiskt att beaktandet av ekonomiska konsekvenser har inkluderats som en ny faktor i samband med resultatstyrningen. Vid regionförvaltningsverken uppmärksammades det ofta att deras resurser är knappa.

Social- och hälsovårdsministeriet styr tillämpningen

I samband med laglighetskontrollbesöket hos social- och hälsovårdsministeriet⁵⁵ behandlades välfärdsområdenas styrning, verkställigheten av den nya tillsynslagen samt regionförvaltningsverkens och Valviras resultatstyrning.

Enligt ministeriet är styrningen av välfärdsområdena något nytt. Bland annat i laglighetsfrågor kan man ändå inte gå alltför långt i styrningen. Det är fråga om strategisk styrning, eftersom välfärdsområdena har självstyrelse. Styrningen utförs tillsammans med finansministeriet, och koordineringsansvaret ankommer på finansministeriet.

Det har ordnats utbildning om tillsynslagens verkställighet, och social- och hälsovårdsministeriet har utfärdat en anvisning om saken. Det har däremot inte ännu utfärdats någon förordning om programmet för egenkontroll.

I samband med resultatstyrningen ska ministeriet ta hänsyn till att tillsynsmyndigheterna är självständiga och oberoende.

Biträdande justitiekanslern tog på eget initiativ upp tillsynen över social- och hälsovården inom välfärdsområdena till prövning på basis av de uppgifter som erhållits och de iakttagelser som gjorts i samband med laglighetskontrollbesöken (OKV/97/70/2025).

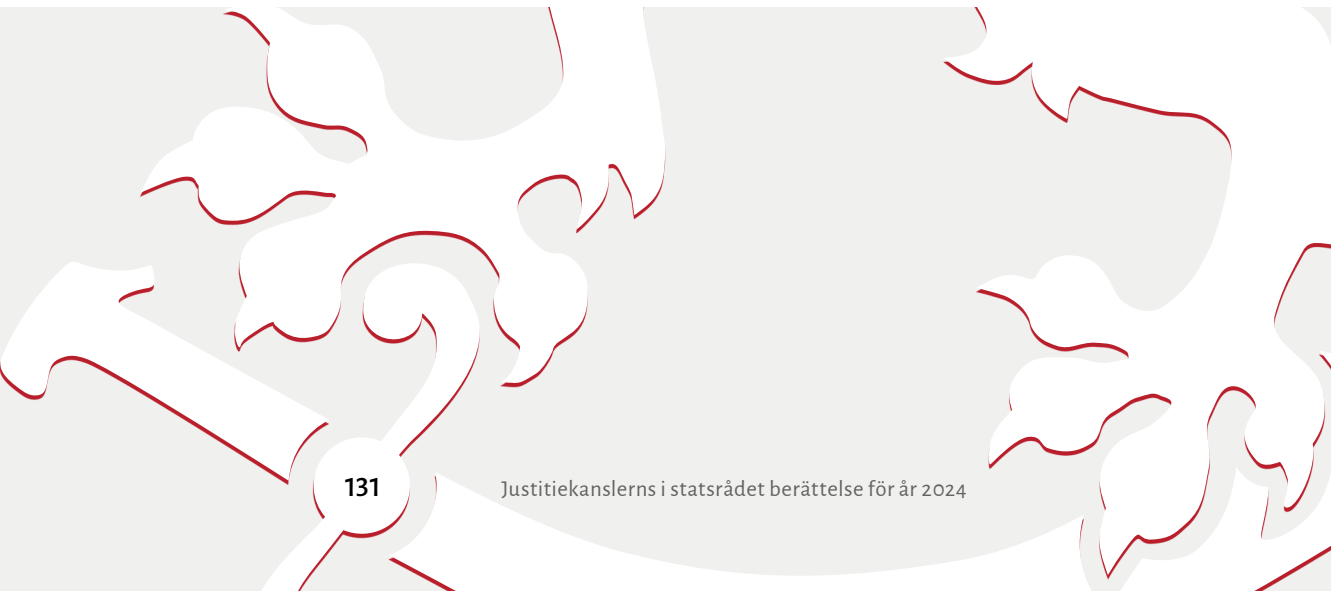
⁵⁵ Social- och hälsovårdsministeriet 21.5.2024 (OKV/113/71/2024).

Det är viktigt att rapportera
oegentligheter i syfte att förebygga
hot mot allmänintresset och
allvarliga skadeverkningar.

6 Visselblåsarskyddet

Visselblåsarskyddet

Allmänt

- Det visselblåsarskydd som grundar sig på visselblåsarlagen erbjuder skydd för personer som rapporterar vissa typer av oegentligheter och missförhållanden, samt förbjuder repressalier mot dessa personer.
- Det är möjligt att rapportera om missförhållanden som har upptäckts i anslutning till det egna arbetet, t.ex. inom offentlig upphandling, finansiella tjänster, livsmedelssäkerhet, miljöskydd eller konsumentskydd, eller i fråga om nätverks- och informationssystems säkerhet.
- Missförhållanden som har upptäckts inom en organisation rapporteras i första hand via organisationens interna rapporteringskanal.
- Det är i vissa fall möjligt att lämna in en rapport också direkt via justitiekanslersämbetets centraliserade externa rapporteringskanal.

Justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal

- Enligt visselblåsarlagen har justitiekanslersämbetet till uppgift att tillhandahålla en centraliserad rapporteringskanal för skriftlig och muntlig rapportering. Den rapporterade personens identitet är skyddad.
- Vid justitiekanslersämbetet undersöker man inte själv rapporterna och granskar inte heller huruvida alla kriterier som gäller rapporten eller skyddet för rapporterade personer är uppfyllda. ▶

- Justitiekanslersämbetet vidarebefordrar de rapporter som lämnas in via rapporteringskanalen till den behöriga myndigheten. Skrivelser som tydligt faller utanför visselblåsarskyddets tillämpningsområde vidarebefordras dock inte till den behöriga myndigheten.
- Den behöriga myndigheten granskar rapportens riktighet och bedömer om visselblåsarlagen ska tillämpas på rapporten och på den rapporterade personen, samt vidtar behövliga åtgärder och informerar den rapporterade personen om vilka åtgärder som har vidtagits.
- Behörig myndighet är den myndighet som i lag har getts till uppgift att utöva tillsyn över missförhållanden och behandla rapporter om missförhållanden.

Rapportering

- De behöriga myndigheterna ska årligen rapportera till justitiekanslersämbetet om de rapporter som avses i visselblåsarlagen samt om granskningen av rapporterna och om vad granskningen resulterat i.
- Justitiekanslersämbetet avger å sin sida årligen en rapport till Europeiska kommissionen som innefattar uppgifter om antalet rapporter samt de övriga uppgifter som myndigheterna gett, i enlighet med de anvisningar som kommissionen utfärdar.

Justitiekanslerns laglighetskontroll

- De rapporter som lämnas in via justitiekanslersämbetets rapporteringskanal behandlas inte såsom klagomål vid justitiekanslersämbetet.
- Justitiekanslern övervakar i anslutning till den allmänna laglighetskontrollen att de behöriga myndigheterna uppfyller de förpliktelser som de har ålagts i visselblåsarlagen. ■

Justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal och dess funktion

Lagen om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av EU-rätten och den nationella lagstiftningen (1171/2022), den så kallade visselblåsarlagen, trädde i kraft 1.1.2023. Vid den nämnda tidpunkten lanserades justitiekanslersämbetets centraliserade rapporteringskanal för rapporter om missförhållanden. Justitiekanslersämbetet gav i maj 2024 sin första rapport till Europeiska kommissionen om verksamheten i anslutning till systemet med visselblåsarskydd. Det är fråga om statistikbaserad rapportering, i enlighet med de anvisningar som kommissionen utfärdat. Rapportens innehåll har behandlats närmare i justitiekanslerns berättelse för år 2023.

Under år 2024, som var rapporteringskanalens andra verksamhetsår, höll sig antalet rapporter fortsättningsvis på en förhållandevis låg nivå. Största delen av rapporterna föll utanför visselblåsarlagens tillämpningsområde och de överfördes därför inte vidare till någon behörig myndighet för granskning. Detta kan tyda på att det är utmanande för visselblåsarna att förstå systemets och verksamhetens grundläggande karaktär, vilket å sin sida kan ha sin förklaring i den invecklade lagstiftningen. Vid justitiekanslersämbetet strävar man efter att i den egna verksamheten ge visselblåsarna handledning i fråga om rapporteringskanalens användning, samt upplysa om skillnaderna i förhållande till anförandet av klagomål. De rapporter som har överförts till behöriga myndigheter utgör till antalet en så liten ärendekategori att det inte ännu är möjligt att dra några slutsatser av dem exempelvis om särskilda problempunkter i de kategorier av ärenden som omfattas av lagens tillämpningsområde.

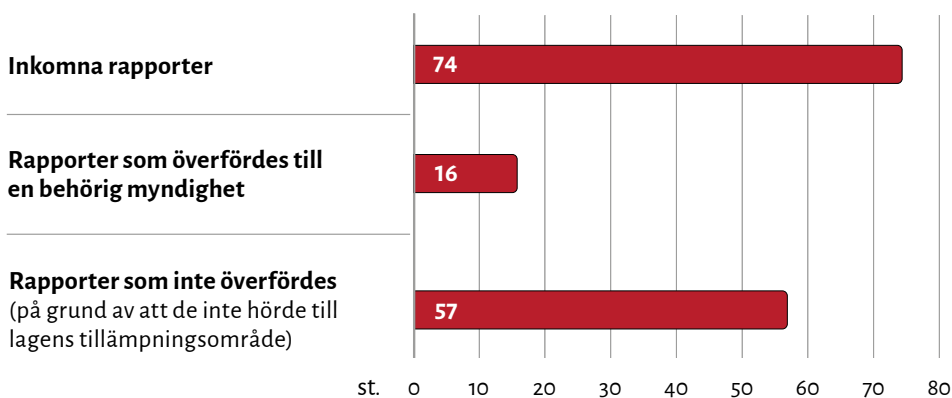
Justitiekanslersämbetet har etablerat ett myndighetsnätverk till stöd för systemet samt skapat behövliga förfaranden för genomförande av rapporteringen. Justitiekanslersämbetet bad de behöriga myndigheterna senast 1.3.2025 underätta om antalet rapporter som de behandlat och om sina utredningsåtgärder under rapporteringsåret. Justitiekanslersämbetet fick uppgifter från 66 myndigheter. På grundval av dessa rapporter sammanställdes en rapport för år 2024 till Europeiska kommissionen. Rapporten visade att de behöriga myndigheterna

hade tagit emot 73 rapporter under året och att utredningar hade utförts med anledning av 64 rapporter. Inga polisundersökningar eller rättsprocesser inleddes.

Inom ramen för justitiekanslerns laglighetskontroll är det nuförtiden vedertagen praxis att bland annat i samband med laglighetskontrollbesöken övervaka myndigheternas verksamhet i anslutning till verkställigheten av visselblåsarlagens förpliktelser.

Den centraliserade externa rapporteringskanalen för visselblåsare

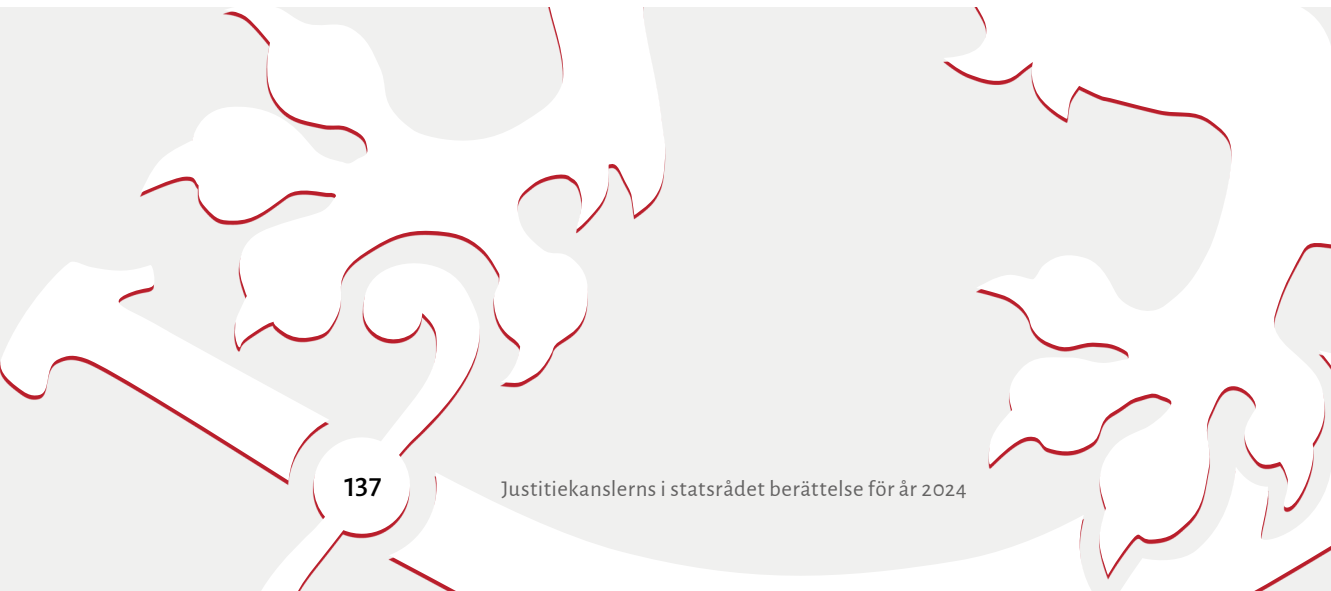

7 Bilagor

7 Bilagor

Bilaga 1. Publicerade laglighetskontrollavgöranden rörande olika förvaltningsområden

Övervakning av republikens presidents och statsrådets ämbetsåtgärder

- Alltför korta remisstider i samband med lagberedningen vid inrikesministeriet (OKV/608/10/2024, 14.3.2024)
- Anordnandet av distanssammasträden vid besvärnsämnden för arbetspensionsärenden (OKV/2213/10/2023, 26.6.2024)
- Arbets- och näringsministeriets förfarande i samband med begäran om utlåtande av Ålands landskapsregering om utkastet till en regeringsproposition (OKV/2085/70/2022, 12.12.2024)
- Arbets- och näringsministeriets förfarande vid tillsynen över Säkerhets- och kemikalieverket Tukes (OKV/544/80/2024, 21.3.2024)
- Betydande dröjsmål vid verkställigheten av Europadomstolens domar (OKV/339/70/2023, 4.11.2024)
- Brister vid anordnandet av hörande i samband med ändring av upphovsrättslagen (OKV/303/10/2024, 4.3.2024)
- Dokumentering av faktaunderlaget för ett beslut rörande en kommunindelningsutredning (OKV/595/10/2024, 9.9.2024)
- Dröjsmål i samband med föredragningen av en statsrådsskrivelse (OKV/2076/70/2023, 27.5.2024)
- Dröjsmål med föredragningen av en statsrådsskrivelse (OKV/1163/70/2024, 4.6.2024)
- Dröjsmål vid arbets- och näringsministeriet i samband med föredragningen av statsrådsskrivelser (OKV/1885/70/2023 och OKV/2075/70/2023, 29.8.2024)
- Dröjsmål vid föredragningen av en riksdagsskrivelse (OKV/2037/70/2023, 18.1.2024) (OKV/288/70/2022, 25.1.2024), (OKV/2629/70/2023, 8.3.2024) och (OKV/1537/70/2024, 1.10.2024)
- Ett ministeriums förfarande vid bemötandet av en kontaktbegäran (OKV/169/10/2024, 5.4.2024)
- Förfarandet för ansökan om finansiering i samband med pilotförsöket med doktorandutbildning (2212/10/2023, 15.2.2024)
- Förfarandet för ansökan om tjänsteförhållanden på viss tid (OKV/2608/70/2022, 12.6.2024)

- Förfaranden rörande statens ägarstyrning (OKV/1006/10/2023 och OKV/1007/10/2023, 9.2.2024)
- Förhandlingar enligt sametingslagen vid beredningen av statsrådets beslut om renskador (OKV/835/10/2024, 3.9.2024)
- Hörandet vid beredningen av brådskande förordningar (OKV/2542/70/2021, 6.6.2024)
- I regeringspropositioner bör det motiveras varför remissbehandlingen utelämnats (OKV/2943/10/2022 och OKV/2944/10/2022, 25.3.2024)
- Jord- och skogsbruksministeriets förfarande vid beredningen av förbudet mot laxfiske i Tana älv (OKV/2090/10/2022, 27.3.2024)
- Jäv vid behandlingen av ett meddelande om osakligt uppträdande (OKV/2126/10/2023, 6.8.2024)
- Jäv och opartiskhet i samband med utredningsprojekt rörande lagstiftningen (OKV/38/10/2023 och OKV/59/10/2023, 27.6.2024)
- Korrektheten i fråga om uppgifter som uppgetts i en kandidatansökan för presidentvalet (OKV/397/10/2024, 21.3.2024)
- Kostnadsmotsvarigheten i fråga om Livsmedelsverkets avgiftsbelagda prestationer (OKV/1999/10/2024, 16.10.2024)
- Kränkning av en tjänstemans yttranderätt (OKV/1825/10/2023, 9.8.2024)
- Periodiserad publicering av offentliga handlingar på statsrådets webbplats (OKV/1643/70/2024, 14.10.2024)
- Publicering av utlåtanden i tjänsten utlåtande.fi (OKV/1007/10/2024, 14.6.2024)
- Regeringens proposition gällande försämring av sjukhustjänster (OKV/2146/10/2024, OKV/2574/10/2024, OKV/2466/10/2024, OKV/2417/10/2024, OKV/2341/10/2024, OKV/2333/10/2024 och OKV/2147/10/2024, 9.12.2024)
- Reglering av kommunikationen under undantagsförhållanden (OKV/740/70/2021, 17.5.2024)
- Reglering av perioden för bedömning av servicebehovet i lag (OKV/1601/80/2024, 15.11.2024)
- Social- och hälsovårdsministeriets förfarande vid bemötandet av en förfrågning och en dokumentbegäran (OKV/60/10/2024, 4.4.2024)
- Social- och hälsovårdsministeriets förfarande vid beredningen av Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdet Fimeas avgiftsförordningar (OKV/1591/10/2024, 9.12.2024)
- Soteri-registrets överbelastning berodde delvis på bristfällig lagberedning (OKV/2075/70/2024, 23.12.2024)

- Sparlagar var förenade med en alltför kort tid för hörande och bristfällig konsekvensbedömning (OKV/1661/10/2023, OKV/1772/10/2023, OKV/1779/10/2023, OKV/1782/10/2023, OKV/1787/10/2023, OKV/1788/10/2023, OKV/1805/10/2023, OKV/2282/10/2023 och OKV/2325/10/2023, 29.1.2024)
- Språket på vägs skyltar (OKV/109/10/2023, 18.12.2024)
- Statsminister Orpo handlade inte lagstridigt då han lät bli att delta i Europeiska politiska gemenskapens möte (OKV/2038/10/2024, 2.12.2024)
- Statsrådets kanslis förfarande i förvaltningsärenden och ärenden rörande arbetsledning (OKV/1386/10/2023, 28.3.2024)
- Tvetydig ordalydelse i jaktlagen (OKV/2281/10/2023, 13.11.2024)
- Täckandet av kostnaderna för evenemang som ordnats i statsministerns tjänstebostad med statens medel (OKV/788/10/2022, 15.2.2024)
- Utrikesministeriets anvisning om att avbryta mottagandet av ansökningar om turistvisum för plockare av vilda bär (OKV/892/10/2024, 24.6.2024)
- Utrikesministeriets anvisningar om behandlingen av visumansökningar (OKV/525/10/2023, 2.4.2024)
- Överbelastning av bostadsdatasystemet (OKV/2041/70/2024, 2.10.2024)

Justitieministeriets förvaltningsområde

- Automatiska meddelanden sända i samband med utsökning (OKV/1956/10/2023, 14.6.2024)
- Behandlingen av en dokumentbeställning vid Helsingfors tingsrätt (OKV/577/70/2023, 13.6.2024)
- Behandlingen av en faktura gällande rättshjälp och bemötandet av förfrågningar (OKV/1456/10/2024, 29.10.2024)
- Behandling av ett brottmål i en tingsrättssammansättning som saknade beslutanderätt mm. (OKV/2330/31/2022, 15.8.2024)
- Behandlingen av ett ärende vid dataombudsmannens byrå (OKV/550/10/2023, 25.3.2024)
- Behandlingstiden för brottmål vid en hovrätt (OKV/1707/10/2023, 12.9.2024)
- Behandlingstiden för ett tvistemål vid en tingsrätt (OKV/782/70/2023, 18.9.2024)
- Dröjsmål i brottmål som var under behandling hos tingsnotarier (OKV/2160/70/2022, 20.11.2024)
- Dröjsmål vid behandlingen av en begäran om att ta del av egna registeruppgifter (OKV/2444/10/2023, 9.4.2024)

- Dröjsmål vid behandlingen av ett ärende gällande handlingars offentlighet vid en förvaltningsdomstol (OKV/1920/10/2023, 2.4.2024)
- Dröjsmål vid verkställigheten av ett förvaltningsdomstolsbeslut (OKV/964/10/2024, 29.10.2024)
- En domare avgjorde ett mål utan att kalla in svaranden till huvudförhandlingen (OKV/2028/31/2023, 5.3.2024)
- En domares förfarande i ett mål rörande brott för vars del åtalsrätten preskriberats (OKV/1177/31/2022, 19.9.2024)
- En domares oaktsamhet vid utarbetandet av ett offentligt referat (OKV/2636/31/2023, 8.2.2024)
- En domares och två åklagares förfarande vid beaktandet av preskription som hindrar utdömande av straff (OKV/112/31/2023, 10.5.2024)
- En förvaltningsdomstols förfarande vid avgörandet av besvär (OKV/2550/70/2023, 20.9.2024)
- En förvaltningsdomstols förfarande vid bemötandet av en dokumentbegäran (OKV/481/10/2024, 10.7.2024)
- En förvaltningsdomstols förfarande vid hörandet i fråga om ett yrkande på ersättning för rättegångskostnader (OKV/1107/70/2024, 20.9.2024)
- En förvaltningsdomstols förfarande vid utfärdandet av myndighetsanvisningar (OKV/2549/70/2023, 20.9.2024)
- En förvaltningsrättsdomare åtalades för tjänstebrott (OKV/2808/31/2022, 22.1.2024)
- En sekretessanteckning i ett dokument saknade grund (OKV/2190/10/2024, 14.11.2024)
- En tingsdomares förfarande i ett mål där åtalsrätten delvis hade preskriberats (OKV/159/31/2023, 15.5.2024)
- En tingsrätts förfarande vid behandlingen av ett ansökningsärende (OKV/2118/10/2023, 1.10.2024)
- Ett förvaltningsdomstolsbeslut delgavs en intressebevakare efter att intressebevakningen upphört (OKV/1262/10/2024, 13.8.2024)
- Förfarandet vid behandlingen av en skrivelse som betecknats som ett klagomål inom utsökningen (OKV/1186/10/2023, 5.2.2024)
- Förfarandet vid behandlingen av ett ärende vid dataombudsmannens byrå (OKV/2112/10/2023, 31.10.2024)
- Justitieministeriets förfarande vid behandlingen av en förvaltningsklagan (OKV/2430/10/2024, 3.12.2024)
- Komplettering av en dom i efterhand (OKV/1740/31/2023, 1.10.2024)

- Lång behandlingstid för tvistemål vid en tingsrätt (OKV/783/70/2023, 19.12.2024)
- Motiverandet av domar (OKV/73/31/2024 och OKV/92/31/2024, 14.5.2024)
- Positiv utveckling vid förvaltningsdomstolarna i fråga om behandlingen av ärenden enligt offentlighetslagen (OKV/659/70/2022, 11.4.2024)
- Skyddad information i den elektroniska kommunikationen vid en tingsrätt (OKV/2023/10/2023, 1.10.2024)
- Två tingsdomares och en åklagares förfarande i ett mål som innefattade åtalspunkter för vars del åtalsrätten hade preskriberats (OKV/416/31/2023, 5.6.2024)
- Tillståndet av en besväransvisning (OKV/2373/10/2023, 15.11.2024)
- Underskridande av straffskalan (OKV/653/10/2022, 27.2.2024)
- Utdömmande av straff för ett brott för vars del åtalsrätten preskriberats (OKV/111/31/2023, 7.5.2024), (OKV/1096/31/2022, 28.5.2024) och (OKV/415/31/2023, 29.5.2024)
- Utdömmande av straff för ett preskriberat brott (OKV/2031/31/2023, 3.10.2024), (OKV/2026/31/2023, 25.1.2024) och (OKV/2029/31/2023, 12.4.2024)
- Utdömmande av straff för preskriberade brott (OKV/2030/31/2023, 12.4.2024)
- Överbelastning av registraturen vid en tingsrätt (OKV/821/10/2024, 2.9.2024)

Granskningen av straffdomar

● Avgörande av ett brottmål utan beslutanderätt	(OKV/685/30/2023, 18.1.2024)
● Avsaknad av uppgifter om domstolssammansättningen i en dom	(OKV/1232/30/2023, 11.1.2024) (OKV/126/30/2024, 22.8.2024) (OKV/127/30/2024, 23.8.2024) (OKV/360/30/2024, 28.8.2024) (OKV/1834/30/2024, 22.10.2024) (OKV/1854/30/2024, 22.10.2024) (OKV/1861/30/2024, 22.10.2024)
● Bristfälliga uppgifter i en dom om erkännandets inverkan på straffet	(OKV/1860/30/2024, 30.10.2024)
● Brottsofferavgiftens belopp	(OKV/1687/30/2024, 20.8.2024) (OKV/1633/30/2024, 10.10.2024) (OKV/1457/30/2024, 23.10.2024) (OKV/1994/30/2024, 8.11.2024) (OKV/2065/30/2024, 11.12.2024) (OKV/1991/30/2024, 17.12.2024) (OKV/1993/30/2024, 17.12.2024)

● Dröjsmål vid huvudförhandlingen i ett brottmål med en minderårig svarande	(OKV/1550/30/2023, 30.8.2024)
● Dömande av svaranden till ett strängare straff än vad som föreskrevs vid gärningstidpunkten	(OKV/719/30/2023, 23.4.2024) (OKV/1917/30/2023, 20.6.2024) (OKV/1974/30/2022, 25.6.2024) (OKV/1984/30/2022, 25.6.2024) (OKV/138/30/2024, 28.8.2024)
● En bristfällig rättelseanteckning i en dom	(OKV/1970/30/2023, 18.9.2024) (OKV/13/30/2024, 12.11.2024) (OKV/425/30/2024, 3.12.2024)
● En tingsdomares och en åklagares förfarande i ett brottmål som omfattade en åtalspunkt för vars del åtalsrätten hade preskriberats	(OKV/1642/30/2023, 13.3.2024)
● En tingsrätts och en hovrätts förfarande i ett mål som omfattade brott för vars del åtalsrätten hade preskriberats	(OKV/800/30/2023, 31.5.2024)
● Felaktig jämkning av ett straff	(OKV/1853/30/2024, 13.11.2024)
● Felaktig prövotid för ett villkorligt fängelsestraff	(OKV/1507/30/2023, 29.2.2024) (OKV/2198/30/2023, 25.6.2024) (OKV/1964/30/2023, 17.9.2024)
● Felaktigt totalbelopp för ett bötesstraff	(OKV/16/30/2024, 17.4.2024)
● Försummelse av att påföra brottsofferavgift samt noggrannhet vid utarbetandet av domen	(OKV/433/30/2023, 17.1.2024)
● Motiverandet av en dom	(OKV/430/30/2024, 19.6.2024) (OKV/1867/30/2024, 12.12.2024)
● Motstridighet mellan domslutet och domskälen	(OKV/3088/30/2022, 26.8.2024) (OKV/1965/30/2023, 3.9.2024) (OKV/1973/30/2023, 16.9.2024) (OKV/237/30/2024, 10.10.2024) (OKV/428/30/2024, 10.10.2024) (OKV/1488/30/2024, 14.10.2024) (OKV/2197/30/2023, 29.10.2024) (OKV/69/30/2024, 20.11.2024) (OKV/18/30/2024, 20.11.2024) (OKV/147/30/2024, 25.11.2024)

● Oaktsamhet vid utarbetandet av en dom	(OKV/1486/30/2023, 28.2.2024) (OKV/2199/30/2023, 16.5.2024) (OKV/1716/30/2024, 16.8.2024) (OKV/1933/30/2023, 30.8.2024) (OKV/1717/30/2024, 1.11.2024)
● Rättelse av ett domslut	(OKV/1490/30/2024, 10.10.2024)
● Skrivfel i en dom	(OKV/1498/30/2023, 3.5.2024) (OKV/1785/30/2023, 13.6.2024)
● Utdömande av straff för ett preskriberat brott	(OKV/3002/30/2022, 25.4.2024) (OKV/1615/30/2023, 17.9.2024)
● Utdömande av straff för ett preskriberat brott och felaktigt belopp för dagsböter	(OKV/923/30/2023, 21.2.2024)
● Utdömande av straff för preskriberade brott och utvecklande av domstolarnas datasystem	(OKV/1970/30/2022, 9.2.2024)
● Underskridning av minimistraffet	(OKV/1995/30/2023, 3.1.2024)
● Åtal mot en tingsdomare för brott mot tjänsteplikt av oaktsamhet	(OKV/2303/30/2023, 27.5.2024)

Inrikesministeriets förvaltningsområde

- Anordnandet av arbets- och studieverksamhet för asylsökande vid mottagningscentralerna (OKV/901/70/2022, 28.2.2024)
- Bemötandet av en kontaktbegäran (OKV/1408/10/2024, 3.9.2024)
- Den rättsliga motiveringen till ett förundersökningsbeslut (OKV/1844/10/2024, 31.12.2024)
- Dröjsmål i fråga om ett beslut om begränsning av en förundersökning (OKV/2751/70/2022, 8.1.2024)
- Dröjsmål vid behandlingen av en ansökan om medborgarskap (OKV/2474/10/2023, 2.4.2024), (OKV/945/10/2023, 28.5.2024), (OKV/1399/10/2023, 3.6.2024), (OKV/819/10/2024, 2.7.2024), (OKV/1159/10/2024, 9.7.2024), (OKV/1487/10/2024, 1.11.2024), (OKV/1839/10/2024, 1.11.2024) och (OKV/1941/80/2024, 14.11.2024)
- Dröjsmål vid behandlingen av en dokumentbegäran (OKV/1529/10/2023, 31.5.2024)
- Dröjsmål vid behandlingen av en minderårigs ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband (OKV/238/10/2023, 19.6.2024)

- Dröjsmål vid förrättandet av förundersökning ledde till preskription av åtalsrätten (OKV/861/10/2023, 8.3.2024)
- En brottsanmälan ska ges i en skriftlig bekräftelse (OKV/1523/10/2023, 29.2.2024)
- En kriminalöverkonstapels bisyssla i egenskap av medlem i och vice ordförande för en förenings styrelse (OKV/2678/10/2022, 29.1.2024)
- En mottagningscentrals förfarande i samband med klientöverföringar (OKV/2346/10/2023 och OKV/2351/10/2023, 31.5.2024)
- Meritjämförelsen i en utnämningsspromemoria och dess motivering (OKV/1097/10/2023, 12.4.2024)
- Migrationsverkets förfarande vid behandlingen av en ansökan om uppehållstillstånd för arbetstagare (OKV/413/10/2024, 12.12.2024)
- Migrationsverkets ärendehanteringssystem bör vara tillgängligt även på svenska (OKV/894/70/2024, 14.6.2024)
- Motiverandet av ett förundersökningsbeslut (OKV/1450/10/2024, 3.9.2024), (OKV/2424/10/2023, 13.11.2024) och (OKV/1702/10/2024, 18.12.2024)
- Polisens förfarande i ett ärende där en åklagare misstänktes för tjänstebrott (OKV/706/10/2023, 17.9.2024)
- Polisens förfarande vid behandlingen av ett krypterat e-postmeddelande och Polisstyrelsens anvisningar om saken (OKV/2268/10/2021, 11.3.2024)
- Polisens förfarande vid påförandet av fordonsspecifika avgifter för trafikförseelse (OKV/1737/10/2020, OKV/1827/10/2020, OKV/1844/10/2020, OKV/1877/10/2020 och OKV/2133/10/2020, 20.2.2024)
- Polisens skyldighet att lämna upplysningar till justitiekanslern samt dröjsmål vid en förundersökning (OKV/1169/10/2023, 5.9.2024)
- Prövning beträffande förrättandet av en förundersökning och motiverandet av förundersökningsbeslutet (OKV/1215/10/2024, 4.10.2024)
- Tillgodoseendet av språkliga rättigheter vid en polisinrättning (OKV/936/10/2023, 29.11.2024)

Finansministeriets förvaltningsområde

- Automatiserat beslutsfattande vid beskattningen (OKV/656/70/2024, 26.6.2024)
- Behandlingen av en dokumentbegäran och anvisningar om ändringssökande (OKV/1504/10/2023 och OKV/1724/10/2023, 12.12.2024)
- Bemötandet av en dokumentbegäran (OKV/244/10/2023, 15.2.2024)

- Bemötandet av en kommuninvånarens kontaktbegäranden (OKV/967/10/2023, 4.6.2024)
- Bemötandet av förfrågningar (OKV/2763/10/2022, 15.2.2024)
- Bemötandet av kontaktbegäranden och en dokumentbegäran (OKV/378/10/2023, 20.2.2024)
- Dröjsmål vid behandlingen av en begäran om loggdata för klientuppgifter (OKV/2503/10/2023 och OKV/204/10/2024, 27.3.2024)
- En kommuns förfarande vid behandlingen av en begäran om information (OKV/1650/10/2024, 30.10.2024)
- En kommuns förfarande vid behandlingen av en dokumentbegäran (OKV/860/10/2023, 29.4.2024) och (OKV/1144/10/2023, 30.10.2024)
- En kommuns förfarande vid bemötandet av förfrågningar (OKV/52/10/2023, 27.2.2024) och (OKV/514/10/2023, 12.3.2024)
- En stads förfarande i ett ärende som berörde markägande (OKV/1849/10/2023, 8.7.2024)
- En stads förfarande vid behandlingen av ett skadeståndsyrkande (OKV/1024/10/2023, 27.5.2024)
- En stads förfarande vid ingåendet av elavtal (OKV/1300/10/2023, 4.10.2024)
- En vice borgmästares inlägg på Facebook (OKV/852/10/2023, OKV/870/10/2023, OKV/879/10/2023 och OKV/881/10/2023, 7.10.2024)
- Lång behandlingstid för ett klagomål rörande hälso- och sjukvård (OKV/196/10/2023, 7.2.2024), (OKV/242/10/2023, 7.2.2024), (OKV/1461/10/2023, 28.5.2024) och (OKV/2064/10/2023, 2.9.2024)
- Skatteförvaltningens förfarande vid behandlingen av omprövningsbegäranden (OKV/1717/10/2023, 26.9.2024)
- Utarbetandet av en kommuns bokslut inom utsatt tid (OKV/788/10/2023, 17.4.2024)

Undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde

- Biträdande justitiekanslern fick Aalto-universitetet att öka undervisningen på finska och svenska (OKV/2611/80/2023, 4.12.2024)
- Konstuniversitetets förfarande vid valet av professor (OKV/1509/10/2023, 3.12.2024)

Kommunikationsministeriets förvaltningsområde

- Trafikledsverkets förfarande vid avlägsnandet av växtlighet från skyddsområdet för en järnväg (OKV/1216/10/2023, 23.8.2024)

Arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde

- En arbets- och näringsbyrås förfarande vid användning av information ur sociala medier (OKV/637/70/2024, 18.10.2024)
- Noggrannhet vid behandlingen av en begäran om information (OKV/1514/10/2023 och OKV/1518/10/2023, 23.8.2024)
- Oklarhet vid kommunikationen angående konsumentombudsmannens behandling av övervakningsanmälningar (OKV/597/10/2023, 16.1.2024)
- Rådgivning beträffande sysselsättningstjänster och kvaliteten på en arbets- och näringsbyrås arbetskraftspolitiska utlåtanden (OKV/1787/10/2022, 4.1.2024)
- Säkerhets- och kemikalieverket Tukes förfarande vid rättandet av ett sakfel (OKV/2548/70/2023, 20.9.2024)
- UF-centrets förfarande vid behandlingen av en begäran om information (OKV/2077/10/2023, 13.3.2024)

Social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde

- Bedömningsperioden i hemmet i anslutning till personlig assistans enligt lagen om funktionshinderservice (OKV/2184/10/2022, 21.3.2024)
- Delgivning av arbetskraftspolitiska utlåtanden på blandade språk (OKV/1043/10/2022, 2.2.2024)
- Den maximala tiden för temporärt arbete i socialarbetaryrket (OKV/562/10/2024, 20.8.2024)
- Dröjsmål i ett tillsynsärende rörande en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården (OKV/2223/10/2023, 3.5.2024)
- Dröjsmål vid meddelandet av ett överklagbart beslut i ett ärende rörande en begäran om information (OKV/1099/10/2023, 31.1.2024)
- Ett välfärdsområdes förfarande vid anhängiggörandet av begäranden om information (OKV/292/10/2023 och OKV/298/10/2023, 30.1.2024)
- Förfarandet i en samkommun för social- och hälsovård vid behandlingen av en begäran om information (OKV/455/10/2022, 26.2.2024)

- Förfarandet vid besvärsnämnden för social trygghet vid behandlingen av begäranden om information (OKV/424/10/2024, 25.4.2024)
- Försummelse av att tillgodose en ung persons rätt till mentalvård vid en samjour (OKV/1614/70/2022, 9.1.2024)
- Problem med kontaktbegäranden inom bashälsovården (OKV/1621/70/2022, 18.9.2024)
- Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira's förfarande vid behandlingen av klagomål (OKV/223/10/2024, 3.5.2024)
- Uttagandet av avgift för ett utlåtande av en specialistläkare i psykiatri för en ansökan om FPA-förmåner för rehabiliterande psykoterapi (OKV/2097/10/2022, 10.1.2024)
- Vårdnadshavarnas möjlighet att ta del av uppdaterade uppgifter om en minderårig i HUS-sammanslutningens klient- och patientdatasystem (OKV/653/80/2024, 22.10.2024)

Miljöministeriets förvaltningsområde

- Behandlingstiden för en ansökan om ändring av fiskevårdsskyldigheter vid ett regionförvaltningsverk (OKV/1681/10/2022 och OKV/2400/10/2023, 26.2.2024)
- Bemötandet av förfrågningar (OKV/2161/10/2023, 31.10.2024)
- Dröjsmål vid behandlingen av en ansökan om rivningslov för en byggnad (OKV/1881/10/2023, 1.7.2024)
- En närings-, trafik- och miljöcentral's förfarande vid lämnandet av brottsanmälningar (OKV/1212/10/2023, 23.10.2024)
- Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet ARA:s anvisningar om ombyggnadsreparationer i bostadsrättsbolag (OKV/2058/10/2023, 26.6.2024)
- Förfarandet vid behandlingen av tillsynskrav inom byggnadstillsynen och miljöskyddet i en stad (OKV/438/10/2023, 27.3.2024)
- Hörande av rågrannarna vid ett undantagsförfarande enligt markanvändnings- och bygglagen (OKV/2975/10/2022, 13.3.2024)
- Iakttagandet av anvisningarna om skydd för fåglar under häckningstiden (OKV/1888/10/2023, 8.11.2024)

Bilaga 2. Utlåtanden

Statsrådets kanslis förvaltningsområde

- Utkastet till intern föreskrift om behandlingen av frågor rörande tjänstemäns jäv i ägarstyrningsärenden vid statsrådets kansli (OKV/754/21/2024)
- Utkastet till ändring av reglementet för statsrådet beträffande miljöministeriets ansvarsområde (OKV/1292/21/2024)

Utrikesministeriets förvaltningsområde

- Bedömningspromemorian om behoven av att revidera Finnfund-lagen (OKV/344/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition om godkännande och sättande i kraft av avtalet om försvarssamarbete med Förenta staterna samt med förslag till lagar som har samband med det (OKV/855/21/2024)

Justitieministeriets förvaltningsområde

- Arbetsgruppsbetänkandet om beredskapslagens bestämmelser om skyldigheten att vidta förberedelser samt om allmänna utvecklingsbehov i fråga om beredskapslagen (OKV/2433/21/2023)
- Arbetsgruppsbetänkandet om uppdatering av offentlighetslagen (OKV/2498/21/2023)
- Bedömningspromemorian om nuläget för och allmänna utvecklingsbehov i fråga om straffrättsligt tjänsteansvar samt utredningen om behovet av att utveckla bestämmelserna om tjänstebrott (OKV/185/21/2024)
- Arbetsgruppsbetänkandet och förslaget till lag om ändring av självstyrelselagen för Åland (OKV/264/21/2024)
- Arbetsgruppsbetänkandet om förtydligande av straffbarheten för tvingande till äktenskap (OKV/681/21/2024)
- Arbetsgruppsbetänkandet och förslaget om ändring av regleringen om vapenbrott (OKV/1076/21/2024)
- Utkastet till statsrådsförordning om Rättstjänstverket (OKV/1377/21/2024)

- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lag om ändring av lagen om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter samt till vissa lagar som har samband med den (OKV/1459/21/2024)
- Lägesrapporten från samordningsgruppen för totalreformen av dataskyddslagstiftningen (OKV/1563/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till översyn av bestämmelserna om bestämmande av straff (OKV/1653/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av strafflagen (OKV/2076/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om ett positivt kreditupplysningsregister (husbolagslån) (OKV/2659/21/2024)
- Utkastet till ändring av 6 § i statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp (OKV/3125/21/2024)

Inrikesministeriets förvaltningsområde

- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av gränsbevakningslagen och till vissa lagar som har samband med den (OKV/198/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av utlänningslagen och 2 § i lagen om villkoren för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse på grund av forskning, studier, praktik och volontärarbete (OKV/286/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lag om skydd av samhällets kritiska infrastruktur och om stärkande av samhällets motståndskraft och till vissa andra lagar (OKV/241/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av medborgarskapslagen (OKV/390/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lag om temporära åtgärder för bekämpande av instrumentaliserad inresa (OKV/727/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av utlänningslagen (OKV/1290/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lagstiftning om ett nytt penningssystem (OKV/1814/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av 5 a kap. i polislagen, 7 kap. i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet samt av lagen om militär underrättelseverksamhet (OKV/1836/21/2024)

- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av utlänningslagen (OKV/2198/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av medborgarskapslagen (OKV/2849/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om brottsbekämpning inom Gränsbevakningsväsendet och till lagar som har samband med den (OKV/2631/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av utlänningslagen (internationellt skydd) (OKV/2824/21/2024)

Finansministeriets förvaltningsområde

- Bedömningspromemorian om behandling av personuppgifter för personer i politiskt utsatt ställning med hjälp av ett centraliserat nationellt informationssystem (OKV/10/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om Finansinspektionen och till vissa lagar som har samband med den (OKV/488/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om anordnande av statens gemensamma informations- och kommunikationstekniska tjänster och 7 § i statstjänstemannalagen (OKV/723/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om Statskontoret och till vissa lagar som har samband med den (OKV/1144/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om inkomstdatasystemet och 22 och 25 § i lagen om ett positivt kreditupplysningsregister (OKV/1146/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av 2 § i lagen om Servicecentret för statens ekonomi- och personalförvaltning (OKV/1574/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lagstiftning om reformering av statens regionförvaltning (OKV/1592/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av inkomstskattelagen och vissa andra skattelagar (OKV/2764/21/2024)

Försvarsministeriets förvaltningsområde

- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om försvarsmakten och till vissa andra lagar (OKV/1022/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av 32 och 48 § i värnpliktslagen (OKV/1272/21/2024)
- Arbetsgruppsbetänkandet om ändring av lagen om tillståndsplikt för vissa fastighetsförvärv (OKV/2109/21/2024)

Undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde

- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lagstiftning om en digital service till stöd för kontinuerligt lärande (OKV/2797/21/2024)

Jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde

- Utkastet till regeringsproposition med förslag till tillsyn över och påföljder i anslutning till EU:s avskogningsförordning (OKV/1382/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om vattentjänster (OKV/2203/21/2024)

Kommunikationsministeriets förvaltningsområde

- Arbetsgruppens utkast till bedömningspromemoria om alternativ för precisering av lagstiftningen om data retention (OKV/518/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till uppdatering av informationsregleringen om trafik och logistik (datarymden del 1) (OKV/1256/21/2024)

Arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde

- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om medling i arbetstvister och om villkor för vissa stridsåtgärder (OKV/1486/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av utlänningslagen och till vissa lagar som har samband med den (OKV/1527/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av 1 och 24 § i lagen om villkor för tredjelandsmedborgares inresa och vistelse för säsonganställning (OKV/1641/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lagstiftning om genomförandet av EU:s förordning om artificiell intelligens (OKV/2594/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om medling i arbetstvister och om villkor för vissa stridsåtgärder (OKV/2897/21/2024)

Social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde

- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av Nylandslagen och kunduppgiftslagen (OKV/165/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lagstiftning om utvidgning av arbetslöshetskassornas uppgifter (OKV/128/21/2024)
- Utkastet till statsrådsförordning om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (OKV/900/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lag om precisering av tillämpningsområdet för den nya lagen om funktionshindersservice (OKV/968/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av 56 a § i lagen om ordnande av social- och hälsovård (OKV/1514/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av äldreomsorgslagen (OKV/1572/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa och 4 och 8 § i lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner (OKV/1604/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om tillsynen över social- och hälsovården (OKV/2370/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa (OKV/2615/21/2023)

Miljöministeriets förvaltningsområde

- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av bygglagen (OKV/78/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av bestämmelserna om val av boende till statligt stödda hyres- och bostadsrättsbostäder (OKV/615/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lag om behandling av vissa miljöärenden vid Tillstånds- och tillsynsverket och till vissa andra lagar som har samband med den (OKV/1599/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till lag om systemet för bostadssparande och till lagar som har samband med den (OKV/1997/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till en lag om Centralen för statligt stött bostadsbyggande (OKV/2526/21/2024)
- Utkastet till regeringsproposition med förslag till ändring av lagen om tillståndsförfaranden och vissa andra administrativa förfaranden i samband med produktionsanläggningar för förnybar energi och av vissa lagar som har samband med den (OKV/2752/21/2024)

Bilaga 3. Laglighetskontrollbesök

12.3.2024	Västra Finlands åklagardistrikt (OKV/109/71/2024)
12.3.2024	Birkalands tingsrätt (OKV/110/71/2024)
13.3.2024	Österbottens tingsrätt (OKV/111/71/2024)
13.3.2024	Vasa hovrätt (OKV/115/71/2024)
19.3.2024	Regionförvaltningsverket i Östra Finland (OKV/107/71/2024)
19.3.2024	Norra Savolax välfärdsområde (OKV/112/71/2024)
20.5.2024	Konkurrens- och konsumentverket (OKV/108/71/2024)
21.5.2024	Social- och hälsovårdsministeriet (OKV/113/71/2024)
23.5.2024	Besvärsnämnden för social trygghet (OKV/114/71/2024)
24.9.2024	Besvärsnämnden för arbetspensionsärenden (OKV/1573/71/2024)
22.10.2024	Riksfogdens kansli (OKV/1640/71/2024)
19.11.2024	Polisinrättningen i Tavastland (OKV/2197/71/2024)
19.11.2024	Östra Finlands åklagardistrikt (OKV/2243/71/2024)
27.11.2024	Regionförvaltningsverket i Södra Finland (OKV/2230/71/2024)
28.11.2024	Vanda och Kervo välfärdsområde (OKV/222 9/71/2024)
2.12.2024	Domstolsverket (OKV/2564/71/2024)
18.12.2024	Riksåklagarens byrå (OKV/1656/71/2024)

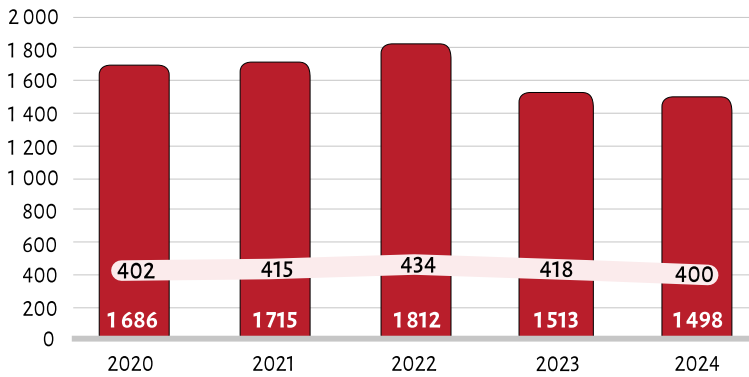
Bilaga 4. Statistik

Övervakning av lagenligheten av republikens presidents och statsrådets ämbetsåtgärder

Statsrådets allmänna sammanträden och föredragningar för republikens president

Sammanträden	86
Statsrådets allmänna sammanträde	57
Föredragning för republikens president	29
	1 898
Behandlade ärenden	
Statsrådets allmänna sammanträde	1 498
Föredragning för republikens president	400
	436
Åtgärder	
Justitiekanslerns ställningstaganden ⁵⁶	38
Begäranden om rättelse av föredragningshandlingar	398
• andelen rättelsebegäranden i förhållande till antalet ärenden som behandlades vid sammanträdena	21 %
• andelen juridiska rättelser i förhållande till antalet rättelsebegäranden	73 %

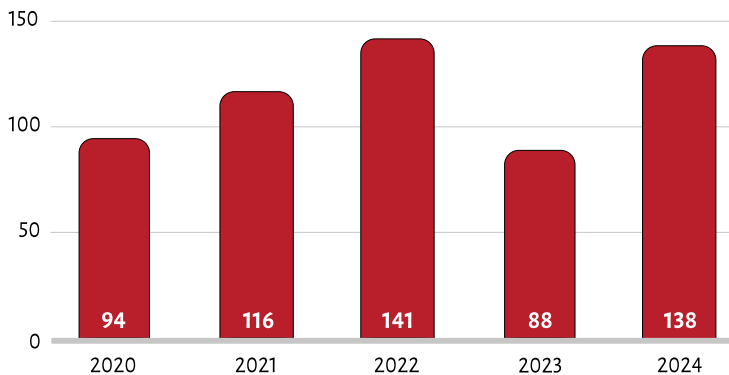
⁵⁶ Justitiekanslern ger i enlighet med 108 § i grundlagen under beredningsfasen på begäran av ministerierna ställningstaganden i fråga om ärenden som ska behandlas vid sammanträdena, samt ger på eget initiativ ställningstaganden i samband med granskningen av föredragningshandlingar. Ställningstaganden som är av betydelse med avseende på utövningen av offentlig makt diarieförs.

Ärenden som behandlats vid statsrådets allmänna sammanträde

Beslut som republikens president fattat i statsrådet

Begäranden om utlåtanden och ställningstaganden som framstälts av republikens president, statsrådet och ministerierna (siffrorna innefattar inte sådana begäranden om upplysningar och utlåtanden som avses i 108 § 2 mom. i grundlage)

Laglighetskontroll av författningsförslag

Ministeriernas begäranden om utlåtanden	138
• givna utlåtanden	66
Förhandsgranskning av författningsförslag	26
Granskade regeringspropositioner	217
Granskade statsrådsförordningar	239
Riksdagsutskottens begäranden om hörande	16

Klagomål

Avgöranden rörande statsrådet och ministerierna	224
---	-----

Ärenden som berörde domares tjänstebrott

Inledda ärenden 91

Underrättelser till justitiekanslern

- från hovrätterna 15
- från polisen 72
- från åklagaren 4

Avgjorda ärenden 83

Åtgärder 20

- åtal 1
- anmärkning 14
- uppfattning 5

Ärendet överfördes till riksdagens justitieombudsman 1

Ingen orsak till åtgärder 64

Ärenden som berörde åklagares tjänstebrott

Inledda ärenden 54

Underrättelser till justitiekanslern

- från polisen 48
- från åklagaren 6

Avgjorda ärenden 38

Ingen orsak till åtgärder 38

Granskning av straffdomar

Granskade domar	4 243
Ärenden som inleddes till följd av granskningen	93
Avgjorda ärenden	97
Åtgärder	66
• åtal	1
• anmärkning	18
• uppfattning	46
• annan åtgärd	1
Ingen orsak till åtgärder	35

Övervakning av den verksamhet som bedrivs av advokater, offentliga rättsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd, samt av tillsynsnämnden och rättegångsbiträdesnämnden

Inledda ärenden 847

Tillsynsärenden och ärenden rörande arvodestvister	651
Övrig tillsyn (bl.a. rättegångsbiträdesnämndens beslut, Helsingfors hovrätts begäranden om yttranden och åklagares underrättelser)	196

Avgjorda ärenden 884

Åtgärder	19
• ändringssökande	4
• meddelande till tillsynsnämnden	8
• utlåtande	7
Ingen orsak till åtgärder (ad acta)	865

Alla tillsynsnämndens och rättegångsbiträdesnämndens beslut granskas vid justitiekanslersämbetet.

Klagomål 63

Klagomål som togs till närmare prövning inom ramen för laglighetskontrollen	
• advokater, offentliga rättsbiträden, tillsynsnämnden	60
• rättegångsbiträden med tillstånd, tillsynsnämnden, rättegångsbiträdesnämnden	3

Avgjorda klagomål 61

Klagomål som föranledde utredningsåtgärder

Klagomål som inte föranledde åtgärder 39

Inget felaktigt förfarande konstaterades 39

Klagomål som inte föranledde utredningsåtgärder 22

Var under behandling hos tillsynsnämnden eller en behörig myndighet,
eller möjligheter till ändringsökande förelåg 4

Överfördes till tillsynsnämnden eller till rättegångsbiträdesnämnden 9

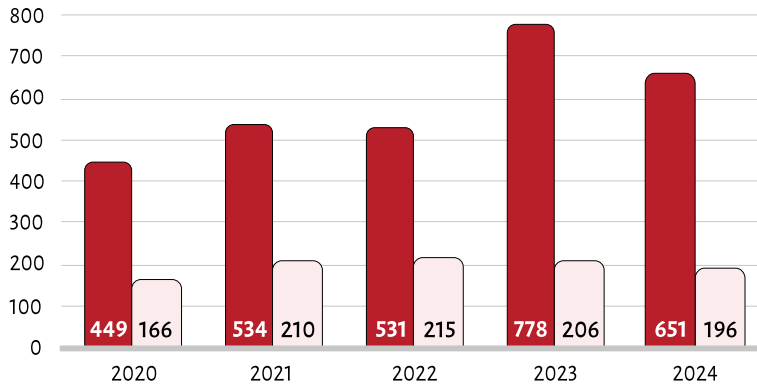
Hörde inte till justitiekanslerns behörighet 1

Berörde ett mer än två år gammalt ärende 1

Kunde inte undersökas på grund av att det var alltför ospecificerat 3

Förföll på andra grunder 3

Behandlingen avslutades (ad acta) 1

- Beslut som tillsynsnämnden fattat i tillsyns-
ärenden och arvodestvister och som inkommit
till justitiekanslern för granskning
- Annan övervakning av advokater
(bl.a. rättegångsbiträdesnämndens beslut,
Helsingfors hovrätts begäranden om yttranden och
åklagarnas underrättelser)

Övervakning av myndigheter och andra som handhar offentliga uppgifter

Klagomål⁵⁷

Inledda klagomål 1 987

Klagomål som avgjordes genom begränsat förfarande 576

avgjorda klagomål (ad acta)⁵⁸ 157

klagomålsärenden som överfördes till justitieombudsmannen med stöd av 3 § i lagen om fördelningen av uppgifter (330/2022) 419

Klagomål som togs till närmare prövning inom ramen för laglighetskontrollen⁵⁹ 1 411

Klagomålen berörde följande myndigheter eller kategorier av ärenden (ett och samma klagomål kan beröra flera olika kategorier av ärenden)

statsrådet eller ministerierna 190

utrikesministeriets förvaltningsområde 8

justitieministeriets förvaltningsområde 43

allmänna domstolarna 220

förvaltningsdomstolarna 37

specialdomstolarna 4

åklagaren 64

utsökningen 66

advokater, offentliga rättsbiträden, tillsynsnämnden 60

⁵⁷ Allmän statistik över klagomålen, som innefattar uppgifter om alla klagomål som inletts vid justiekanslersämbetet och om deras behandling.

⁵⁸ Dessa utgörs av skrivelser som uttrycker åsikter, skrivelser som delges för kännedom samt av upprepade fortsatta skrivelser rörande ärenden som redan har blivit avgjorda. I fråga om dessa ärenden utförs en bedömning av behandlingsbehovet genast efter att de registrerats, varefter de avgörs utan fortsatta åtgärder.

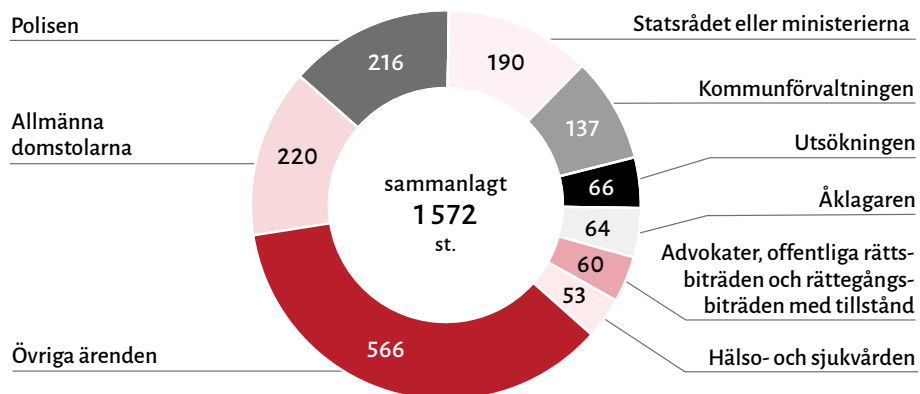
⁵⁹ Ärendet tilldelas en föredragande som får till uppgift att bereda det och föredra det för den som ska avgöra det (justitiekanslern, biträdande justitiekanslern eller biträdande justitiekanslerns ställföreträdare).

rättegångsbiträden med tillstånd, rättegångsbiträdesnämnden	3
inrikesministeriets förvaltningsområde	5
polisen	216
utlänningsärenden	32
finansministeriets förvaltningsområde	38
kommunalförvaltning	137
beskattning	43
undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde	39
jord- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde	22
kommunikationsministeriets förvaltningsområde	34
arbets- och näringsministeriets förvaltningsområde	13
arbetsmyndigheterna	15
social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde	16
socialvård och socialförsäkring	52
hälso- och sjukvård	53
miljöministeriets förvaltningsområde	2
miljömyndigheterna	29
övriga myndigheter eller aktörer som handhar offentliga uppgifter	54
övriga ärenden	77

Klagomålen som tagits för närmare bedömning vid laglighetsövervakningen, st.

Klagomålen riktade sig mot följande myndigheter eller ärendegrupper (ett klagomål kan gälla flera ärendegrupper)

Avgjorda klagomål 2 084

Klagomål som avgjordes på föredragning⁶⁰ 1 508

Klagomål som föranledde utredningsåtgärder 1 014

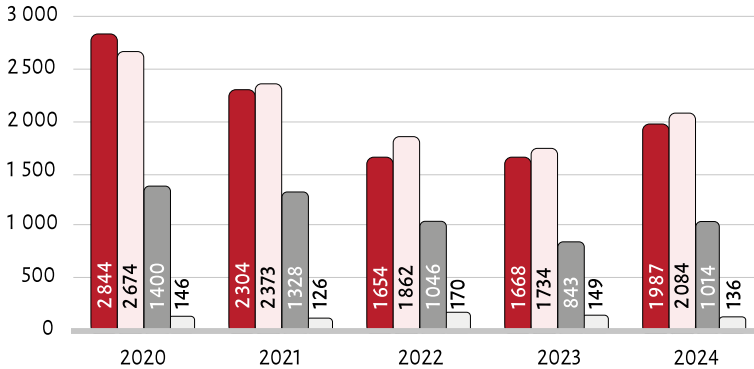
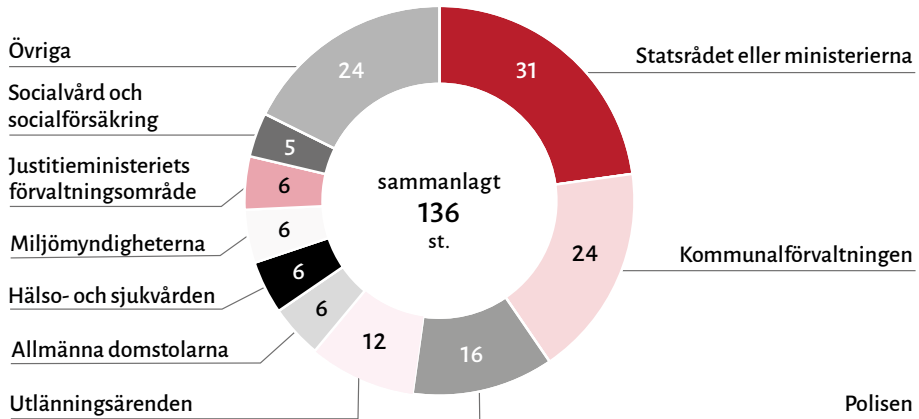
Åtgärder	136
• anmärkning	14
• uppfattning	114
• förslag till utvecklande av rättsregler	1
• annan åtgärd	7
Inga åtgärder	878
• felaktigt förfarande konstaterades, men detta föranledde inte åtgärder	11
• inget felaktigt förfarande konstaterades	867

Klagomål som inte föranledde utredningsåtgärder 629

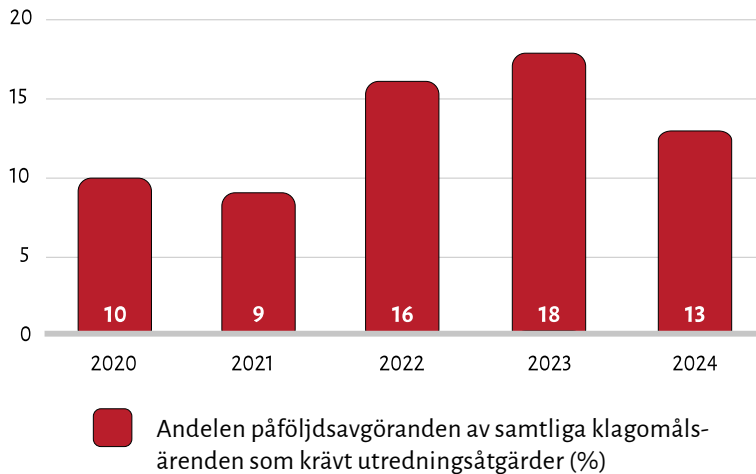
Överfördes till riksdagens justitieombudsman	17
Överfördes till tillsynsmyndigheten	9
Överfördes till en behörig myndighet	36
Var under behandling hos en behörig myndighet eller kunde överklagas	149
Hörde inte till justitiekanslerns behörighet	137
Berörde ett mer än två år gammalt ärende	50
Kunde inte undersökas på grund av att det var alltför ospecificerat	83
Förföll på andra grunder	81
Behandlingen avslutades (ad acta)	67

Flera åtgärder eller grunder för avslutande av behandlingen kan bli statistikförda i fråga om ett och samma klagomålsavgörande. Å andra sidan kan flera statistikförda åtgärder eller grunder för avslutande av behandlingen hänföra sig till ett avgörande genom vilket flera klagomål har avgjorts samtidigt.

⁶⁰ Dessa utgörs av klagomålsärenden som tas till närmare prövning inom ramen för laglighetskontrollen, föredras av en föredragande och avgörs av justitiekanslern, biträdande justitiekanslern eller biträdande justitiekanslerns ställföreträdare.

Klagomålen som föranledde påföljder riktade sig i huvudsak mot följande sektorer, st.

- Inkomna klagomål
- Avgjorda klagomålsärenden
- Klagomålsärenden som krävt utredningsåtgärder
- Påföljdsavgöranden i klagomålsärenden
(siffrorna gällande klagomålsärenden innefattar även klagomål mot republikens president och statsrådet samt advokater, offentliga rättsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd)

Den centraliserade externa rapporteringskanalen för visseblåsare

Inkomna rapporter	74
Rapporter som överfördes till en behörig myndighet	16
Rapporter som inte överfördes (på grund av att de inte hörde till lagens tillämpningsområde)	57

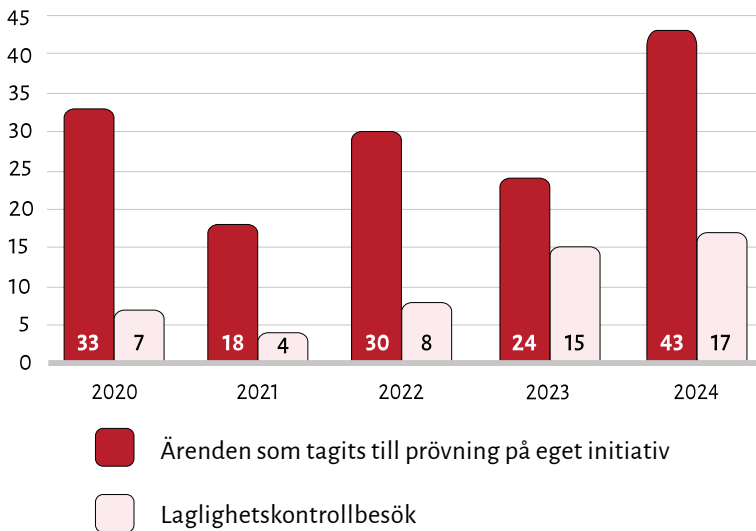
Ärenden som inleddes på eget initiativ och laglighetskontrollbesök

Ärenden som inleddes på eget initiativ 43

Avgjorda ärenden som inleddes på eget initiativ 41

Åtgärder	36
• anmärkning	1
• uppfattning	33
• förslag till utvecklande av rättsregler	1
• annan åtgärd	1
Ingen orsak till åtgärder	6

Laglighetskontrollbesök 17

Arbetssituationen

Ärenden som inleddes år 2024 3 311

Klagomålsärenden	1 987
Övriga laglighetskontrollärenden	1 324

Ärenden som avgjordes år 2024 3 419

Ärenden som var under behandling vid utgången av år 2024 590

Övriga laglighetskontrollärenden som inleddes år 2020	7
Övriga laglighetskontrollärenden som inleddes år 2021	2
Klagomålsärenden som inleddes år 2022	4
Övriga laglighetskontrollärenden som inleddes år 2022	10
Klagomålsärenden och övriga laglighetskontrollärenden som inleddes år 2023	30

Vid utgången av år 2024 var 590 ärenden under behandling vid justitiekanslersämbetet, varav 12 klagomålsärenden hade varit under behandling i mer än ett år.

Bilaga 5. Justitiekanslersämbetets organisation

Justitiekanslersämbetet leds av justitiekanslern. Kanslichefen leder den interna verksamheten vid justitiekanslersämbetet, ser till att verksamheten är resultatrik och svarar för utvecklandet av den.

Vid justitiekanslersämbetet finns en avdelning för statsrådsärenden, en avdelning för rättsövervakning och en administrativ enhet.

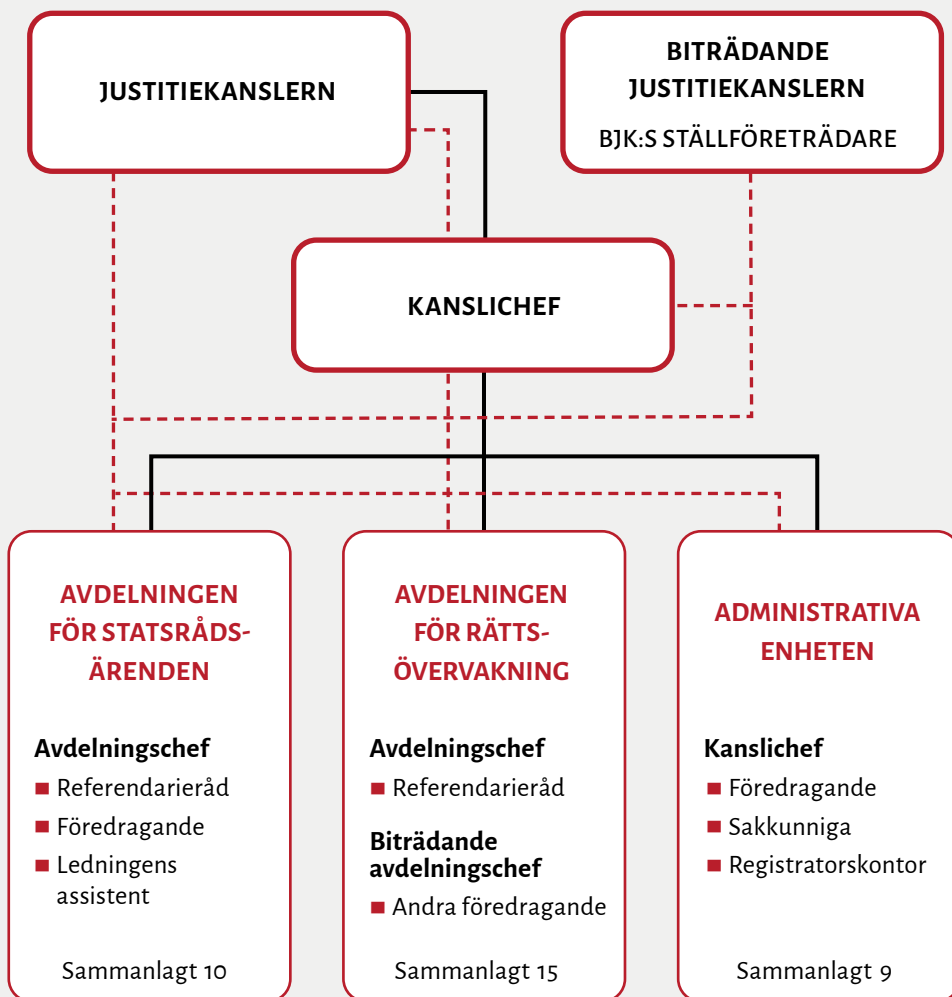
Vid avdelningen för statsrådsärenden behandlas ärenden som gäller övervakningen av statsrådet, klagomål som hänför sig till övervakningen av statsrådet samt ärenden som gäller övervakningen av advokater, offentliga rättsbiträden och rättegångsbiträden med tillstånd.

Vid avdelningen för rättsövervakning behandlas de klagomål som riktats till justitiekanslern, ärenden som gäller övervakningen av domstolar, samt övriga laglighetskontrollärenden som inte ankommer på avdelningen för statsrådsärenden. Vid avdelningen för rättsövervakning behandlas dessutom ärenden som berör tjänstebrott som domare eller åklagare misstänks för, samt ärenden som berör granskning av straffdomar och extraordinärt ändringssökande.

Vid den administrativa enheten behandlas ärenden som berör justitiekanslersämbetets interna förvaltning, ekonomi och personal samt kommunikation. Där sammanställs också justitiekanslerns berättelse samt sköts uppgifter med anknytning till den centraliserade rapporteringskanal som hänför sig till visselblåsarskyddet.

Justitiekanslersämbetets organisation

———— Lednings- och organisationsförhållande

- - - - - Laglighetskontrollens föredragningsförhållande

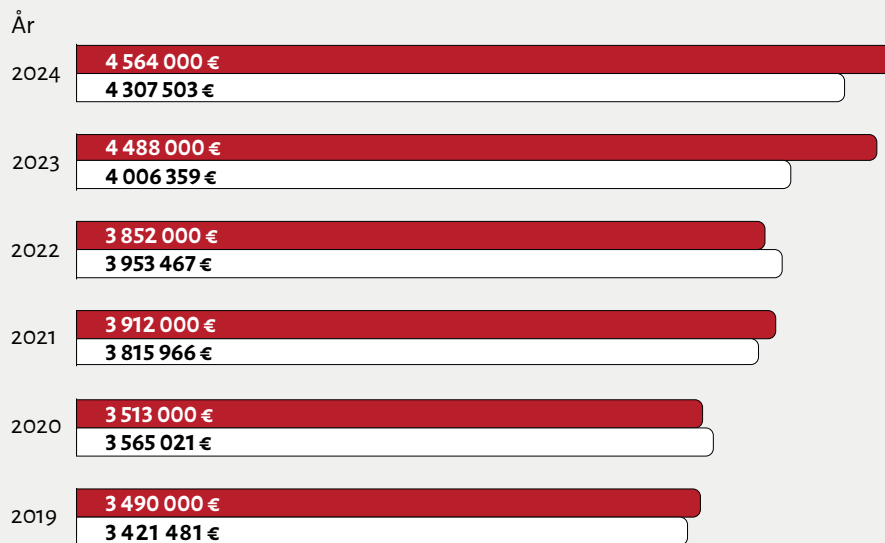

Justitiekanslersämbetets ekonomi

I 2024 års budget anvisades ett anslag på 4 564 000 euro för justitiekanslersämbetets verksamhetsutgifter. Från år 2024 överfördes 2 055 946 euro. I enlighet med statsförvaltningens produktivhetsprogram kommer ämbetsverkets anslag för verksamhetsutgifter att minska enligt följande: 4 384 000 euro år 2025, 4 322 000 euro år 2026, 4 139 000 euro år 2027 och 4 139 000 euro år 2028.

Under år 2024 användes 4 307 503 euro vid justitiekanslersämbetet. Löneutgifterna utgjorde 85,5 procent och de övriga omkostnaderna 14,5 procent av ämbetsverkets totala utgifter.

Anslag

- Anslag som beviljats justitiekanslersämbetet, €
- Anslag som justitiekanslersämbetet använt, €

Personalen vid justitiekanslersämbetet 2024

Kanslichef	Majuri Tuula, vicehäradshövding (tf. fr.o.m. 1.11.2019)
	Hakonen Kimmo, juris kandidat (tjänstledig fr.o.m. 1.5.2019)
Avdelningen för statsrådsärenden	
Referendarieråd, avdelningschef	Salo Maija, vicehäradshövding
	Kuosmanen Taru, vicehäradshövding (tf. 19.6.-31.12.2024)
Referendarieråd	Koivisto Johanna, vicehäradshövding (tjänstledig 14.1.-31.12.2024)
	Lindroos-Hovinheimo Susanna, juris doktor, docent i allmän rättslära, vicehäradshövding, politices magister (tf. fr.o.m. 1.1.2024)
	Ruuskanen Minna, juris doktor, vicehäradshövding (tf. fr.o.m. 7.2.2024)
Äldre justitiekanslerssekreterare	Honkapää Heli, J.D. (USA), juris magister, ekonomie magister
	Kuosmanen Taru, vicehäradshövding (tjänstledig 19.6.-31.12.2024)
	Lahti Johanna, LL.M., juris magister (fr.om. 1.8.2024)
	Laine-Nordström Paula, juris kandidat (tf. fr.o.m. 25.4.2024)
	Luikka Laura, juris kandidat (tjänstledig 1.4.-9.7.2024)
Föredragande	Ruuskanen Minna, juris doktor, vicehäradshövding (tjänstledig fr.o.m. 7.2.2024)
	Huhtamäki Susanna, vicehäradshövding, magister i samhällsvetenskaper

Notarie	Rouhiainen Minna, vicehäradshövding (tjänstledig fr.om. 24.2.2022)
---------	---

Ledningens assistent	Tolvanen Heidi, tradenom
----------------------	--------------------------

Avdelningen för rättsövervakning

Referendarieråd, avdelningschef	Martikainen Petri, juris licentiat, vicehäradshövding
------------------------------------	--

Referendarieråd som biträdande avdelningschef	Löfman Markus, juris licentiat, vicehäradshövding
--	---

Referendarieråd	Kostama Outi, vicehäradshövding
-----------------	---------------------------------

	Lehtimäki Juho, LL.M. vicehäradshövding (tf. fr.o.m. 1.4.2022)
--	---

	Mustonen Marjo, vicehäradshövding (tjänstledig fr.o.m. 16.1.2023)
--	--

	Nyholm Elina, juris doktor, vicehäradshövding
--	---

	Tolmunen Irma, vicehäradshövding (tf. fr.o.m. 2.2.2023)
--	--

Äldre justitiekanslerssekreterare	Goebel Maija-Liisa, vicehäradshövding (tf. fr.o.m. 1.5.2023)
--------------------------------------	---

	Herala Liisamari, vicehäradshövding
--	-------------------------------------

	Lehtimäki Juho, LL.M. vicehäradshövding (tjänstledig fr.o.m. 1.4.2022)
--	---

	Lehvä Outi, vicehäradshövding
--	-------------------------------

	Pulkkinen Minna, vicehäradshövding
--	------------------------------------

	Rouhiainen Petri, vicehäradshövding
--	-------------------------------------

	Räty Anu, vicehäradshövding (t.o.m. 7.1.2024)
--	--

	Tolmunen Irma, vicehäradshövding (tjänstledig fr.o.m. 2.2.2023)
--	--

Justitiekanslerssekreterare	Lahtinen Leo, juris magister (tf. t.o.m. 31.10.2024)
	Sihto Juha, juris licentiat, vicehäradshövding
	Välinen Henna-Riikka, vicehäradshövding (tjänstledig fr.o.m. 1.9.2022)
Föredragande	Mettovaara Marianne, juris magister (tf. fr.o.m. 8.4.2024)
	Niemi Rasmus, juris magister (tf. t.o.m. 31.5.2024)
	Pimiä Anna-Maarit, vicehäradshövding (tjänstledig t.o.m. 29.8.2024)
	Tulkki-Ansinn Pia, vicehäradshövding (tjänstledig fr.o.m. 1.1.2024)
Högskolepraktikanter	Hiljama Jenni, rättsnotarie (tf. t.o.m. 31.3.2024)
	Stenroos Ella, rättsnotarie (tf. 12.6.-11.9.2024)
	Åkerblom Charlotte, rättsnotarie (tf. 1.6.-31.8.2024)
Administrativa enheten	
Kanslichef	Majuri Tuula, vicehäradshövding (tf. fr.o.m. 1.11.2019)
	Hakonen Kimmo, juris kandidat (tjänstledig fr.o.m. 1.5.2019)
Äldre justitiekanslerssekreterare	Liesivuori Pekka, vicehäradshövding
Rådgivningsjurist	Immonen Anna, juris magister
Resurshanteringsexperter	Näveri Anu, tradenom (högre YH)
	Rauha Virpi, tradenom (tf. fr.o.m. 1.9.2022)
Informatör	Kukkanen Krista, filosofie magister

Kommunikationsplanerare	Runolinna Erica, filosofie magister
Registrator	Snabb Tuula
Byråsekreterare	Aaltonen Sari
	Lehtonen Ella (tf. 1.4.-9.7.2024)
	Savela Sari
Högskolepraktikanter	Länkinen Aleks (tf. 6.5.-5.8.2024)
	Riikonen Matilda (tf. 27.5.-26.8.2024)

JUSTITIEKANSLERN I STATSRÅDET

Justitiekanslersämbetet

PB 20, 00023 STATSRÅDET

justitiekanslern.fi

ISSN 0356-3219